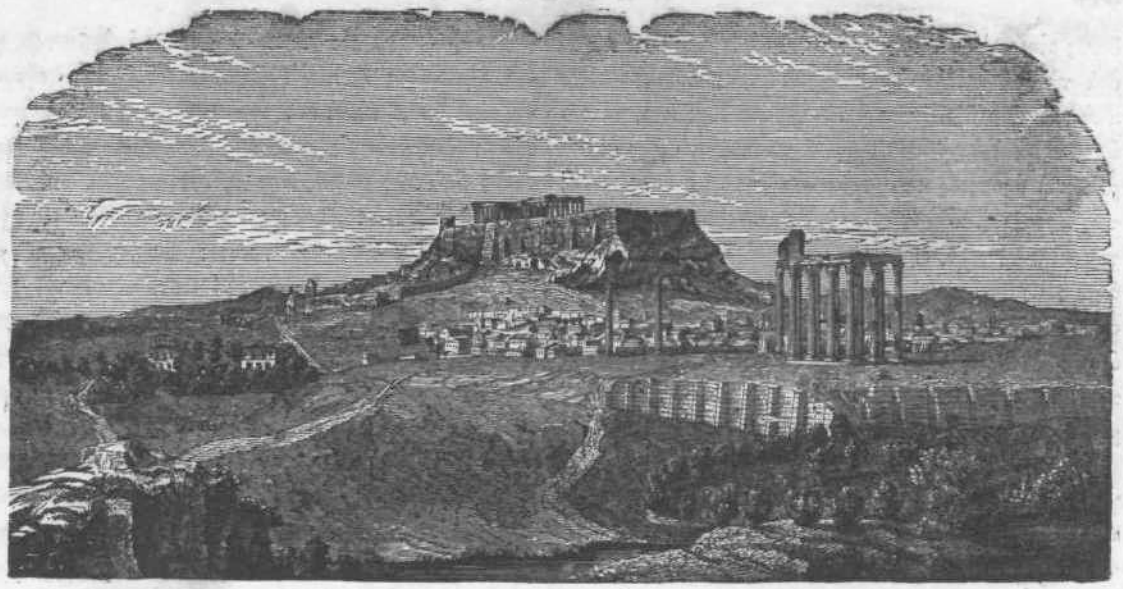

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1864. ΤΟΜΟΣ ΙΕ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 349.

1792 ἐν μηνὶ Μαΐῳ.

ΦΑΝΕΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΞΟΧΩΤΑΤΟΥ ΧΙΛΙΑΡΧΟΥ ΚΑΙ ΙΠΠΕΩΣ

ΛΑΜΠΡΟΥ ΚΑΤΣΩΝΗ.

Δὲν εἶναι χρεία μήτε μὲ λόγους δικανικοὺς, μήτε μὲ πολλὰς ἀποδείξεις νὰ βεβαιώσῃ τινὰς μίαν ἀλήθειαν ὁποῦ ἀφ' αὐτή της λάμπει καθὼς ὁ ἥλιος, ὅταν τὰ πράγματα μαρτυροῦν περισσότερον ἀπὸ τοὺς λόγους. Ἤθελεν εἶναι λοιπὸν ματαίως ἐξωδευμένος ὁ καιρὸς ἂν τινας ἐκαταγίνετο νὰ ἐπαριθμήσῃ μίαν πρὸς μίαν τὰς ἐκδουλεύσεις ὁποῦ τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων εἰς κάθε περίστασιν ἐπρόσφερε πρὸς βοήθειαν τῆς Ῥωσσικῆς αὐτοκρατορίας, ὅταν δὲν εἶναι ἄνθρωπος ὁποῦ νὰ μὴν ἠξεύρῃ εἰς τί καὶ πῶς καὶ πότε τοῦτο τὸ γένος ἐκινήθη κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, τώρα μὲν ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐλευθερίας του, τώρα δὲ ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις τῶν ἐνταῦθα στελλομένων Ῥώσσων ἀρχηγῶν, καὶ τέλος εἰς ὅλα ταῦτα καταπεπεισμένοι ἀπὸ τὸ ὁμόπιστον, καθὼς καὶ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. Ὁ σκοπός μας λοιπὸν εἰς τὸ παρὸν εἶναι νὰ σημειώσωμεν εἰς βραχυλογίαν ταῖς ἐδικαῖς μας αἰτίαις ὁποῦ ἠνάγκασαν τὸν κύριον κολωνέλον καὶ ἱππέα Λάμπρον Κατζώνην, ἀρχηγὸν τοῦ ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει Ῥωσσικοῦ στόλου καὶ ὅλον ἐκεῖνον τὸν ἐξάκουστον ἀριθμὸν τῶν Ῥωμαίων στρατιωτῶν ὁποῦ παριστῶσι τὸ Ἑλληνικὸν γένος καὶ συνιστῶσιν ἕνα σῶμα ἀξιόλογον, νὰ παραπονεθῇ πρὸς ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀναξίως ἔμειναν ἀδικημένοι· ἀλλ' εἶναι χρεία νὰ θυσιάσετε ὀλίγον τὴν ὑπομονήν σας καὶ ἀκούσετε τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Ἐτοῦτος ὁ ἀνδρεῖος χιλίαρχος, Λιβάδιος τὸ γένος, ἄξιος τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς πατρίδος, ἀφοῦ ἐδούλευσε τὴν Ῥωσσίαν εἰς τὴν ἀπερασμένην μάχην πιστῶς καὶ ἐπωφελῶς, τέλος πάντων καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος πολέμου εὑρεθεὶς μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὸν *οζου* (*) μαχομένων στρατευμάτων γνωρισμένος ἀπὸ τὸν ἀξιοθαύμαστον πρίγκιπα Ποτέμκινον τὸν Ταυρικὸν, καὶ ἀγαπημένος ἀπ' αὐτὸν διὰ τὰς ἀξίας καὶ ἐκδούλευσίν του, ὕστερον ἀπὸ ἀρκεταῖς ἀποδείξεις τῆς ἀνδραγαθίας του, ἐστάλη ἀπὸ τὸν αὐτὸν πρίγκιπα εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος διὰ νὰ ἐνεργήσῃ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, τὸ ὁποῖον καὶ μὲ εὐτυχῆ καὶ ἔνδοξον ἔκβασιν ἐτελείωσεν, ἀγκαλὰ χωρὶς ἔξοδα βασιλικὰ, ὁποῦ εἶναι τὰ νεῦρα τῶν πραγμάτων· καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ κάθε ἄλλος ὑστερημένος ἀπὸ χρηματικὴν βοήθειαν δὲν ἤθελε δυνηθῇ ὄχι μόνον νὰ τελειώσῃ ἀλλὰ κἂν νὰ ἀρχίσῃ ἕνα πρᾶγμα τόσον ἀξιόλογον. Τοῦ κυρίου Κατζώνη

(*) Ἴσως γραπτέον· ὑπὸ τὴν Ὄζοῦ.

ὅμως οἱ μεγάλοι σκοποί, ὁ ἔνθερμός του ζῆλος τόσον διὰ τὴν ὠφέλειαν τῆς Ἰμπερατορικῆς ἐκδουλεύσεως καθὼς καὶ διὰ τὸ καλὸν τοῦ γένους του, καὶ, ἐκεῖνο ὁποῦ εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ὅλου, ὁ γλυκύς του χαρακτῆρας καὶ ὁ δεξιός του τρόπος εἰς τὸ νὰ ὑποχρεώνῃ τὰς καρδίας, συντροφιασμένα ἀπὸ μίαν ἀξιοαγάπητον φιλαλήθειαν, ἠδυνήθησαν νὰ ἑλκύσουν πολλοὺς ὁμογενεῖς του νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Ὅθεν καὶ κατέστησεν ἕναν στόλον ἀπὸ δεκαοκτὼ πλοῖα μὲ τὰ ὁποῖα αὐτὸς ὡς ἀρχηγὸς κατὰ τὰς δοθείσας αὐτῷ προσταγὰς ὥρμησεν εἰς τὸ Αἰγαῖον κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν.

Τί ἔκαμεν ἄξιον τῆς μεγαλοψυχίας του, τί ἐνέργησε πρὸς βλάβην τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὠφέλειαν τῆς Ῥωσσίας, εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους· καὶ μ᾽ ὅλον τοῦτο ἡ ἀλήθεια μὲ βιάζει νὰ εἰπῶ κἄποιόν τι ἐν συντομίᾳ· αὐτὸς ἦτον ὁ κύριος τοῦ ἀρχιπελάγους καὶ ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος ἐφοβεῖτο νὰ ἀπαντήσῃ ἐκεῖνον τοῦ Λάμπρου μ᾽ ὅλον ὁποῦ ἐκεῖνος ἦτον ἀσυγκρίτως ἀνώτερος ἀπὸ τοῦτον καὶ κατὰ τὴν ποσότητα καὶ κατὰ τὴν ποιότητα· καὶ ὅμως ὁ μικρὸς στόλος τοῦ Λάμπρου, σχεδὸν μέσα εἰς τὸ κέντρον τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας, ὄχι μόνον δὲν ἐκρύπτετο, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ ἐπραίωσε τὸν ναύσταθμόν του εἰς τὴν νῆσον τῆς Τζιᾶς, πλησίον τόσων καὶ τόσων Ὀθωμανικῶν δυνάμεων καὶ σχεδὸν εἰς αὐτὰς τὰς θύρας τῆς βασιλικῆς [καθέδρας.] Κἀνένας δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ ὅτι εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος διορισθεὶς ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος ἦτον διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς ζημίας ὁποῦ οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπέφεραν ἀπὸ τὸν Λάμπρον. Κανεὶς δὲν εἰμπορεῖ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἂν ὁ στόλος τοῦ Λάμπρου δὲν ἐφόβιζε τοὺς Ὀθωμανοὺς, δὲν ἤθελαν ἐνώσουν τὸν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος στόλον τους μὲ ἐκεῖνον τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀκολουθοῦσε νὰ διπλασιασθῇ ἡ δύναμις τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τῶν Ῥώσσων ἐκεῖ ὁποῦ ἦτον τὸ ἀληθινὸν θέατρον τῆς μάχης καὶ ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ διορθώσῃ ἡ τύχη τους. Κάθε ἕνας πιστεύει, ὅτι ἡ ἕνωσις τῶν δύω Ὀθωμανικῶν στόλων ἤθελε βάλει τὰ πράγματα τῆς Μαύρης θαλάσσης εἰς ἀμφιβολίαν. Ὅθεν οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, ὅτι ὁ Λάμπρος ἐστάθη ἕνα δυνατὸν μέσον εἰς τὸ εὐτυχισμένον τέλος τῆς διὰ θαλάσσης εἰς τὸ Εὔξεινον πόντον νίκης τῶν Ῥώσσων. Καὶ μ᾽ ὅλον τοῦτο αὐτὸς ὁ ἄξιος ἄνδρας ὁποῦ ἔδειξε καὶ πόσον εἶναι ζηλωτὴς διὰ τὴν δόξαν τῆς Ῥωσσίας καὶ πόσον εἶναι δυνατὸς νὰ κάμῃ, σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐστάθη καὶ φθονούμενος καὶ κατατρεχόμενος καὶ ἀδικούμενος ἀπὸ τοὺς σταλθέντας ἐπὶ αὐτοῦ ἐξουσιαστάς. Ὁ φθόνος ἔκαμεν εἰς τὰς ἀρχὰς νὰ διαιρεθοῦν ἡ δύναμίς του εἰς τρία σώματα, τῶν ὁποίων τὰ δύω τοῦ ἦτον πλέον ἐχθροὶ παρὰ οἱ ἴδιοι Ὀθωμανοί. Ὁ φθόνος ἔκαμε νὰ τὸν ἀφήσουν μόνον ἀνάμεσα εἰς τὰς φλόγας τῶν ἐχθρῶν του, μὰ δὲν εἰμπόρεσε νὰ τὸν ὑστερήσῃ ἀπὸ τὴν μεγάλην καρδίαν του, ἀλλὰ μὲ τὴν μικράν του δύναμιν ἐστάθη ἐναντίον εἰς δυνάμεις ἀσυγκρίτως μεγαλειτέρας ἀπὸ τὰς ἐδικάς του καὶ δὲν ἔφθειρε τὰ ὀλίγα του πλοῖα παρὰ εἰς ἕνα μέγαν ἀφανισμὸν τῶν ἐχθρῶν τους, καὶ ἤθελε θυσιασθῇ καὶ ὁ ἴδιος, χωρὶς νὰ φοβηθῇ τὸν θανατον, ἂν δὲν ἐφύλαττε τὸν ἑαυτόν του διὰ νὰ κάμῃ μίαν μεγάλην ἐκδίκησιν εἰς τοὺς ἐχθρούς.

Ἀφοῦ μὲ τὴν φθορὰν τῶν ἰδίων πλοίων του ἐστερέωσε τὴν μεγαλοψυχίαν του καὶ ἔκαμε νὰ παγώσῃ τὸ αἷμα εἰς τὰς φλέβας τῶν ἐχθρῶν δὲν ἄργησε νὰ συνθέσῃ πάλιν ἕναν δεύτερον στόλον, ἀγκαλὰ μικρὸν πλὴν γεμάτον ἀπὸ μεγαλοκαρδίαν ὁποῦ ποτὲ δὲν ἔχασεν ἡ συνηθισμένη τοῦ γλυκύτης, ἀνάπαυσε τὰς καρδίας τῶν ἀκολούθων του καὶ τὸ παράδειγμα τῆς ἀφοβίας του, τοὺς ἐνεψύχωσε. Μὰ δὲν ἔφθανε μόνον αὐτό. Ἦτον χρεία διὰ ζωοτροφίαν καὶ ὅλων τῶν εἰς πόλεμον ἀναγκαίων, τὰ ὁποῖα δὲν γίνονται παρὰ μὲ χρήματα μὲ τὰ ὁποῖα ποτὲ οἱ Ῥοῦσσοι ἐξουσιασταὶ δὲν τὸν εἶχαν προβλέψει, μ᾽ ὅλον ὁποῦ ἄδεται ὅτι ἡ Αὐγούστη κυρία του δὲν ἀμέλησε νὰ δείξῃ τὸ ἔλεος ὁποῦ εἰς τὸ ὅλον τοῦ κόσμου κατέσπειρε, ὅθεν καὶ συνάζει τοὺς καρποὺς τῶν κοινῶν εὐθειάσεων· πλὴν καὶ ἡ ἐπιμέλειά του ἐστάθη ἀρκετὴ νὰ διορθώσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ἀνάγκην, καὶ ὄχι μόνον εἰς τοῦτο ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰς χρείας τοῦ γκενεράλ Ταμαρᾶ εὑρέθη ὑπουργὸς ἑτοιμότατος καὶ διὰ χρημάτων καὶ διὰ ἄλλων ἀναγκαίων, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐπρόσμενε βοήθειαν ἀπὸ Μεσσήνην, καὶ αὐτὸς τὴν ὑπόσχεσιν ὁποῦ εἶχε δώσει, εἰς τὴν ὁποίαν θεμελιωμένος ὁ Λάμπρος ἑτοιμάσθη πρὸς πόλεμον κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ εἰρημένου γκενεράλ. Ὅθεν δὲν εἶναι ἐξελόγου του ἂν τὸ ὑπὸ τὸν κύριον Κατζώνην στράτευμα δὲν εἰμπόρεσε νὰ ὑποφέρῃ νὰ ἐξαπατᾶται τόσον συχνὰ καὶ νὰ διαπαίζεται, ὅταν δὲν εἶδε τελειωμένας τὰς ὑποσχέσεις.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁποῦ ἡ ἰσχυρὰ ἐγκατάλειψις τοῦ Ταμαρᾶ κατέθλιβε τὰς καρδίας τῶν Ῥωμαίων, εἶχε φθάσει εἰς Ζάκυνθον ἕνας κορρίερης τοῦ αὐτοῦ Ταμαρᾶ, φέρων δώδεκα χιλιάδας τάλαρα, τὰ ὁποῖα ἐνεχείρησεν εἰς τὸν ἐκεῖ κόντεν Μακρῆ. Ὁ λόγος οὗτος διεσπάρθη, ὅτι τὰ ἄσπρα αὐτὰ ἐστάλθησαν διὰ τὸν Λάμπρον· ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἦτον βέβαιον· διότι ὁ κύριος Ταμαρᾶς δὲν εἶχε μετρήσει τόσον ὅσον νὰ κάμῃ μίαν μικρὰν φανέρωσιν τοῦ Λάμπρου· πλὴν καὶ αὐτὴ ἡ ἐλπὶς ἔκαμε τοὺς στρατιώτας Ῥωμαίους νὰ μακρύνουν ἀκόμη τὴν ὑπομονήν τους ἕως ἐκεῖ ὁποῦ εἰμποροῦσε νὰ εἶναι ὑπομονὴ ἀνθρώπινος· ἀλλὰ ὅταν ἡ ἀργοπορία ἔδειξεν, ὅτι ὑπερβαίνει τὴν δικαίαν προθεσμίαν, ἐτελείωσε νὰ βάλῃ εἰς ὀργὴν καὶ ἐσχάτην ἀπελπισίαν τόσους πιστοὺς προμάχους τῆς Ῥωσσίας.

Ὅθεν φυλάττωντας ἕνα μέγα σέβας εἰς τὴν ἀμίμητον ἀρετὴν καὶ εὐσπλαγχνίαν τῆς Ἰμπερατορικῆς αὐτῆς μεγαλειότητος Αἰκατερίνης τῆς δευτέρας, αὐτοκρατορίσσης πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν, ἣν πάντοτε ἔδειξεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν γένος, καὶ ὄντες βέβαιοι, ὅτι ἡ αὐτῆς Ἰμπερατορικὴ μεγαλειότης δὲν ἔλειψε νὰ ἐνεργήσῃ τὸ ἔλεός της καὶ εἰς τοῦτον τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν ὁποῦ ποτὲ δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τὸ χρέος τῆς πρὸς τὴν Ἰμπερατορικὴν αὐτῆς μεγαλειότητα πίστεώς του καὶ δὲν θέλει λείψει μέχρι ἐκχύσεως τῆς τελευταίας σταλαγματίας τοῦ αἵματος, παραπονεῖται ἀπὸ τοὺς ἐξουσιαστὰς ὁποῦ κατὰ καιρὸν ἐστάλθησαν ἐπισπάται αὐτῆς τῆς φλοτίλιας, οἱ ὁποῖοι ἀποβλέποντες μόνον εἰς τὸ ἴδιόν τους κέρδος καὶ εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ βαλαντίου τους, ἀμέλησαν τὸ χρέος ὁποῦ τοὺς ἐδόθη νὰ βοηθοῦν καὶ νὰ ἀναπαύουν ἕνα γένος, τὸ ὁποῖον ἠξεύρει νὰ θυσιασθῇ καὶ πάντοτε ἐθυσιάσθη διὰ τὴν δόξαν τῆς μεγάλης Αἰκατερίνης κοινῆς αὐτῶν μητρὸς, καὶ περιπλέον, διότι κατέτρεξαν ἄχρι θανάτου τὸν ἀξιώτατον Κατζώνην ἐναντίον τῆς δικαιοσύνης, ὁ ὁποῖος δὲν ἐστοχάσθη ποτὲ νὰ ἀποκτήσῃ, ἀλλὰ νὰ δουλεύσῃ καὶ τὴν κυρίαν του καὶ τὴν πατρίδα του· καὶ τοῦτο τόσον εἶναι ἀξιόπιστον, ὅσον ὅλος ὁ κόσμος μαρτυρεῖ, ὅτι εὑρίσκεται εἰς ἐσχάτην ἔνδειαν, καὶ τὸ ὀσπίτιόν του ὁμοιάζει περισσότερον μιᾶς καλύβας ποιμενικῆς, παρὰ ἑνὸς ὀσπιτίου πολιτικοῦ· εἰς καιρὸν ὁποῦ ἦτον εἰς τὴν ἐξουσίαν του νὰ θησαυρίσῃ, καθὼς καὶ οἱ λεγόμενοι ἐπιστάται τοῦ στόλου. Εἰσέτι τοῦτος ὁ ἀξιόλογος ἀριθμὸς τῶν πολεμιστῶν ὁποῦ παριστῶσι τὸ Ἑλληνικὸν γένος διὸ καὶ προμαχῶντας ἔλπιζε πάντοτε ὅτι εἰς τὰς συμφωνίας τῆς εἰρήνης ἤθελε πραγματευθῇ κἄποιόν τι καὶ διὰ τὸ ἑλληνικὸν γένος, ὁποῦ νὰ ἔχῃ ἕναν μικρὸν τόπον ἐλεύθερον καὶ ἀμοιβὴν τῶν κόπων ὁποῦ ὑπέφερε καὶ ἀκόμη ἐστοχάζετο νὰ ὑποφέρῃ περὶ τοῦ ὁποίου τίποτες δὲν ἐφάνη, εἰς καιρὸν ὁποῦ τόσα ἄλλα γένη ἔχουν μεγάλες δοκιμὲς τῆς προστασίας τῶν Ῥωσσιῶν, χωρὶς νὰ ἔχουν τὰ δικαιώματα ὁποῦ ἔχουν οἱ Ῥωμαῖοι. Αὐτὰ ὅλα κάμνουν τοὺς Ῥωμαίους νὰ στοχασθοῦν ὅτι πρέπει νὰ ἐλπίζουν ὀλίγον πλέον ἡ πολλότατες φαμελίες γυναικῶν καὶ βρεφῶν ἐκείνων ὁποῦ ἀπέθαναν διὰ τὴν δόξαν τῆς Ῥωσσίας· καθημέραν καὶ στενάζουσι καὶ κλαίουσι διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν καὶ ἐσχάτην ἔνδειάν τους, ὑστερημένες ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ τοὺς ἐβοήθουν καὶ προσέτι κατατρεχόμενες ἀπὸ τοὺς τυράννους τους καὶ στερούμενες ἀπὸ τὰ κτήματά τους, χωρὶς νὰ ἔχουν ἄλλην παρηγορίαν παρὰ τὰ δάκρυά τους, διηνάγκασαν τὸν κύριον Κατζώνην μὲ τὸ ὑπ᾽ αὐτὸν στράτευμα νὰ λάβῃ τὴν ὑπεράσπισίν τους, ἐκδικῶν τὸ χυμένον αἷμα τῶν ἀποθανόντων.

Ὅθεν ἀποφάσισαν, ἀφίνοντας πλέον τὰς μακρυνὰς καὶ ἀτελευτήτους ἐκτάσεις τῶν ἐλπίδων ὁποῦ ὁ γκενεράλ Ταμαρᾶς τοὺς εἶχε δώσει διὰ νὰ τοὺς ἐξαπατήσῃ καθὼς ἔδειξεν ἡ μεγάλη του ἀμέλεια καὶ τελεία ἐγκατάλειψις, νὰ κάμουν τὴν ἐκδίκησιν εἰς τοὺς ἐχθρούς τους χωρὶς τῶν ἐπιστατῶν, ὁποῦ διὰ ἄλλο δὲν ἐδούλευσαν παρὰ διὰ νὰ ἀδικήσουν τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ἐν ὀνόματι τῆς Ἰμπερατορικῆς αὐτῆς Μεγαλειότητος καὶ τοῦ γένος του ὁ κύριος Κατζώνης μὲ τὰς Ῥωσσικὰς σημαίας ὁρμᾷ ἐκεῖ ὅπου ἤθελε δυνηθῇ, νὰ κάμῃ ὅσον δύναται ἡ μεγαλοκαρδία καὶ ἐδική του καὶ τῶν στρατιωτῶν του, χωρὶς νὰ λάβουν οὐδεμίαν βλάβην ἡ παντιέρες τῶν Εὐρωπαίων ἐξουσιαστῶν. Τὸ νὰ φέρῃ τὴν Ῥωσσικὴν σημαίαν, τὸ νὰ ἐνεργῇ ἐν ὀνόματι τῆς Τρισαυγούστης κυρίας του ὁ Λάμπρος βεβαιοῖ, ὅτι δὲν ἐφαντάσθη ποτὲ μίαν ἀποστασίαν, ἀλλὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐκδουλεύσεως ὁποῦ ἡ Ῥωσσικὴ αὐτοκρατορία διὰ προτρεπτικοῦ γράμματος ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους. Ὅθεν οἱ Ῥωμαῖοι ὁποῦ μὲ τὸ ἴδιόν τους αἷμα κατεχρωμάτισαν τὰ Ῥωσσικὰ σημεῖα, τότε θέλει παύσουν νὰ ἐχθρεύωνται τοὺς ἐχθροὺς ὁποῦ ἡ Ῥωσσία μεθ᾽ αὐτῆς διεφιλίωσεν, ὅταν λάβουν τὰ δίκαια ὁποῦ τοὺς ἀνήκουν, τὸ ὁποῖον ἐλπίζουν ἀπὸ τὸ ἔλεος τῆς Ἰμπερατορικῆς αὐτῆς Μεγαλειότητος, κοινῆς αὐτῶν μητρός· διότι εἶναι πολλὰ γνωστὸν εἰς ὅλας τὰς αὐλὰς, ὅτι εἰς τὴν ἀπερασμένην μάχην ἐχάθησαν 77 σημεῖα τῶν ἀδιαφόρων ἐξουσιῶν, ὁποῦ ἐξεναντίας καὶ εἰς τὴν εἰσέτι παροῦσαν ἐξάχως ὁποῦ ὅλοι ἐπορεύοντο διατί ἦτο Ῥωμαῖος ἐξουσιαστὴς εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος μὲ ἀσφάλειαν ἐστάθησαν· ἀκόμη συχνάκις εἰς τὲς χρείες των ἀπὸ τὸν στόλον μου φιλικῶς βοηθούμενοι.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΖΩΝΗΣ μὲ τὸ στράτευμά του.

1792 ἐν μηνὶ Μαΐῳ. »

Τὴν ἀνωτέρω φανέρωσιν, δηλ. μανιφέστον, ὑποτιθεμένην ἀνέκδοτον ἀντέγραψα πέρυσιν ἐν Ζακύνθῳ ἀπὸ ἓν κατακαίνουργον ἀντίγραφον, τὸ ὁποῖον ὡς ἐκ παλαιοῦ χειρογράφου γενόμενον, λαβὼν ποθέν μοι ἐπέδειξεν ὁ εὐπαίδευτος Βασίλειος Βαρβιάνης, τότε ὢν εἷς τῶν συντακτῶν τῆς « Δεκάτης Ὀκτωβρίου », ὕστερον δὲ μετ᾽ οὐ πολὺ ἀποθιώσας ἐν ἀνθηρᾷ ἡλικίᾳ. Εἶχε δὲ τὸ κατακαίνουργον ἀντίγραφον πλῆθος ἀνορθογραφιῶν καὶ σχεδὸν καθ᾽ ὁλοκληρίαν ἦτο ἄνευ τόνων καὶ στίξεως, ἴσως διότι τοιοῦτο ἔτυχε νὰ εἶναι καὶ τὸ ἀρχέτυπον, ὅπερ ἐγὼ ποτὲ δὲν εἶδα. Τόνους λοιπὸν καὶ ὀρθογραφίαν καὶ στίξιν ἐπρόσθεσα ἐγὼ, διώρθωσα δὲ καὶ ὄχι ὀλίγα μικρὰ πράγματα, ἀλλάξας δηλ. σύμφωνά τινα ἢ φωνήεν-

τα ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ὅπου μ' ἐφάνη, ὅτι τὸ ἀπήτει ἀναγκαίως ἡ ἔννοια· ἄλλα δέ τινα ἐσφαλμένα μέρη ἄφησα ὅπως ἦσαν, ὡς καὶ ἐκεῖνα, ὅπου τι φαίνεται ὅτι ἐξερρύη. Ἓν μόνον τοιοῦτο μέρος ἀνεπλήρωσα προσθεὶς τὸ *καθέδρας* ἐν παρενθέσει, τὸ ὁποῖον πιθανῶς ἐξέπεσε διὰ τὴν ὁμοίαν ἔναρξιν τῆς ἑφεξῆς λέξεως *καρέγας*. Τὸ Ταμαρᾶς δὲν ἔκαμα Τομαρᾶς, διότι, μοὶ φαίνεται, ὁ γράψας ἠκολούθησε τὴν ῥωσσικὴν προφορὰν τοῦ ο, ἥτις ὁμοιάζει τὴν τοῦ α ἱκανῶς. Τὸ ὕφος τῆς γλώσσης, ἐννοεῖται, ὅτι διόλου δὲν ἐπείραξα. Φαίνεται δὲ ὡς ἐκ τῆς φρασεολογίας, ὅτι ὁ γράψας τὸ μανιφέστον ἐγνώριζε ξένας τῆς Εὐρώπης γλώσσας. Τί περίεργα περιέχει ἡ Φανέρωσις αὕτη καὶ τυχὸν διάφορα παρὰ τὰ ἐν ταῖς μέχρι τοῦδε ἱστορίαις ἀναγεγραμμένα περὶ τοῦ Λάμπρου, ἄλλοι ἂς ἐξετάσωσι, καθὼς καὶ τὸ ἂν εἶναι ἀνέκδοτος, ὡς ἐῤῥέθη πρός με. Ἐγὼ τοῦτο μόνον παρατηρῶ, ὅτι τὴν ἔκφρασιν «Ἑλληνικὸν γένος» ὁ συντάκτης ἔθεσε δὶς ἐκεῖ ὅπου ἔδει, πρὸς δήλωσιν πατριωτικῆς ἰδέας, ἐνῷ ἄλλως μεταχειρίζεται πλειστάκις τὸ τότε σύνηθες τοῖς πᾶσι « Ῥωμαῖοι.» Οὕτω κατὰ μικρὸν τὰ προσήκοντα τοῖς πράγμασιν ὀνόματα ἔρχονται εἰς χρῆσιν, ὅταν ἐθνικὸν πνεῦμα, ἐλεύθερον σχολαϊσμοῦ, ῥυθμίζῃ ἐμμελῶς τὰ τῆς γλώσσης.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 29 Ἰουλίου 1864.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ.

ΠΕΡΙ ΣΠΑ.

Ἐπιστολὴ Α'.

Τῷ διευθυντῇ τῆς Πανδώρας.

Ἐν Σπᾷ, τὴν 26 Αὐγούστου 1864.

Ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων, ὅθεν σοι ἐπέστειλα τὸ τελευταῖον, μέχρι τοῦ Σπᾶ, ὅθεν σοι γράφω σήμερον, ὁποία καὶ ὁπόση ἀπόστασις! Ὅση ἀπ' ἀνατολῶν μέχρι δυσμῶν, ὅση ἀπὸ Παλαιστίνης μέχρι Βελγικῆς. Ἐκεῖ πλήθη εὐλαβῶν καὶ ψαλμῳδίαι κατανυκτικαὶ καὶ μυσταγωγίαι θεῖαι καὶ Ἰορδάνου ὕδατα ἀποπλύνοντα τῆς ψυχῆς τὸν ῥῦπον· ἐνταῦθα συῤῥοὴ ἀσθενῶν ἢ προφασιζομένων ἀσθένειαν καὶ *ρουλέττας* ἀδιάκοπος ἦχος καὶ χαρτοπαικτῶν ποικίλοι ψιθυρισμοὶ καὶ συμφωνίαι καὶ χοροὶ καὶ σιδηροῦχα ὕδατα ἀναζωπυροῦντα τὴν σάρκα. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῆς φύσεως ὁποία διαφορά! ἡ πατρὶς τῶν Ἑβραίων, ὡσανεὶ κατηράσθη αὐτὴν ὁ παρ' αὐτῶν σταυρωθείς, καὶ δένδρων στερεῖται, καὶ πηγαίου ὕδατος ἀπορεῖ· καὶ τὰ πετρώδη δὲ ὄρη καταφλεγόμενα ὑπὸ τοῦ ἡλίου μεταδίδουσι τὴν φλόγα εἰς τὸν ἀέρα, ὅστις καὶ αὐτὸς κατακαίει τοὺς κατοικοῦντας τὴν μητρόπολιν τοῦ χριστιανισμοῦ· ἐνῷ ἐνταῦθα λόφοι δασύτατοι καὶ κοιλάδες σύσκιοι καὶ κατάῤῥυτοι δροσίζουσιν ἀφθόνως τὸ περιέχον, καὶ ἀναψύχουσι μεταξὺ τοῦ θερινοῦ καύσωνος τὸ ἀλλαχοῦ ταλαιπωρούμενον σῶμα.

Χθὲς τὴν 7 καὶ 1/2 ὥραν τῆς πρωΐας ἀνεχώρησα ἐπὶ ἀτμοκινήτου ἁμάξης ἐκ Παρισίων, καὶ τὴν 4 καὶ 1/2, ἤτοι μετὰ 9 ὥρας, κατέλυσα εἰς τὸ ἐνταῦθα **Hôtel de Flandre**, ἀφοῦ εἰς μάτην ἐζήτησα κοιτῶνα εἰς τρία ἄλλα ξενοδοχεῖα. Ἀπὸ **Charleroi**, ὅπου αἱ τελωνικαὶ ἀρχαὶ ἐπεσκέφθησαν τὰ κιβώτια, μέχρι τοῦ Σπᾶ, διεσχίσαμεν τὴν ἐπαρχίαν Ἀρδουέννης, ἧς μέρος ἀνήκει καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν. Σπανίως εὑρίσκεις χώραν ὡραιοτέραν καὶ τερπνοτέραν· σπανίως τὸ βλέμμα μαγεύεται καὶ ἡ καρδία εὐφραίνεται ὅσον ἐν τῇ ἐπιγείῳ ταύτῃ Ἐδέμ. Φαντάσθητι ἀδιάκοπον σειρὰν ταπεινῶν ὀρέων καὶ λόφων, ὅλων χλοερωτάτων, μηδὲ σπιθαμὴν γῆς ἐχόντων γυμνήν, καὶ περὶ τοὺς πρόποδας αὐτῶν ἑλισσομένην χαριέντως τὴν Μῶσαν, εἰς ἣν ὡς νεοσσοὶ περὶ ὄρνιθα περιτρέχουσι κελαρύζοντες διαυγέστατοι ῥύακες· τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία προανήγγελλον κῆποι μεγάλων καρποφόρων δένδρων, ἐφ' ὧν ἔβριθον ὀπῶραι, οἷον· μῆλα καὶ ῥοδάκινα καὶ ἄπια καὶ δαμάσκηνα καὶ ἀβραμήλων εἴδη πολλά. Ὅλος ἦμην ὀφθαλμός, ὡς λέγουσιν οἱ Γάλλοι· καὶ ὅμως . . . ποσάκις μεταξὺ τοῦ τόσου θαυμασμοῦ ἐστέναξα διὰ τὸν ξηρὸν Ἰμηττὸν καὶ τὰ πυρίκαυστα τοῦ Πάρνηθος καὶ τῆς Πεντέλης ὄρη! Ποσάκις ἐπεπόθησα τὸν ἄνυδρον Ἰλισσὸν καὶ τὸ ἐνδεὲς τοῦ Κηφισσοῦ ῥεῦμα! Εἶναι τάχα ἀπάτη, λόγος κενὸς ἡ πατρὶς, ἢ μόνος ἐγὼ δὲν κατώρθωσα νὰ πείσω ἐμὲ αὐτὸν ὅτι « τῷ καλῶς βιοῦντι πᾶσα γῆ πατρίς; »

Τὴν μικρὰν πόλιν Σπᾶ καὶ τὰ περιώνυμα αὐτῆς δὲν ἐπεσκέφθην σήμερον, διότι τοσαύτη καὶ τοιαύτη ἡ βροχὴ, ὥστε οὐδ' ἐτόλμησα νὰ πατήσω ἐκτὸς τοῦ ξενοδοχείου. Ὁ οὐρανὸς ὁμοιάζει πρὸς ἀπέραντον μολίβδου πλάκα, καὶ ἀπὸ τῆς 2 ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ὅτε μὲ ἀπεχαιρέτισεν ὁ Μορφεὺς, μέχρι τῆς ὥρας ταύτης (12 μ. μ.) οὐδὲ λεπτὸν ἔπαυσε καταποντίζων τὴν γῆν. Ἐγὼ δὲ καθήμενος παρὰ τὸ παράθυρον ἐθαύμαζον τὰ ὑψικόρυφα τοῦ κήπου δένδρα, ὑπερβαίνοντα καὶ τὸ τριώροφον ξενοδοχεῖον, καὶ ἑτερπόμην ἀκούων τὸ συνεχὲς τῶν φύλλων ψιθύρισμα ὑπὸ τὰ οὐράνια κύματα.

Χθὲς, ἅμα μετὰ τὸ γεῦμα, ἐζήτησα τὴν σημείωσιν τῶν ἀπὸ 1 Μαΐου (ὅτε ἄρχεται ἡ λεγομένη **saison des eaux**) ἐλθόντων ξένων· διότι πρὸ ἐτῶν ἐπικρατεῖ συνήθεια νὰ ἐκδίδωνται διὰ τοῦ τύπου τὰ ὀνόματα τῶν ἐρχομένων. Ἀπὸ τῆς 1 λοιπὸν Μαΐου μέχρι τῆς 5 Σεπτεμβρίου (ἔτος νέον) ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν καὶ ἡμερῶν πέντε ἦλθον 12,328 ξένοι. Ἐπειδὴ δὲ ἡ *ὥρα τῶν ὑδάτων* διαρκεῖ μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου, θέλουσιν ἔλθει καὶ ἄλλοι· διὰ τοῦτο πολὺς καὶ τῶν ξενοδοχείων καὶ τῶν ἐνοικιαζομένων καταλυμάτων ὁ ἀριθμός. Τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐπεξελθὼν οὐδὲν ἀπήντησα Ἕλληνος· Ἄγγλοι, Γάλλοι, Γερμανοὶ, Βέλγοι καὶ Ῥῶσοι, ἰδοὺ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἐρχόμενοι. Δὲν θέλει λοιπὸν κατακηλήσει τὴν ἀκοήν μου ἡ θεσπεσία τῆς Ἑλλάδος φωνὴ ἐνόσῳ διατρίψω ἐνταῦθα!

Ἐξελθὼν μετὰ ταῦτα μόνος εἰς τὴν πόλιν, διότι μικρᾶς οὔσης δὲν ἔχω ἀνάγκην ὁδηγοῦ, ἀπήντησα κατὰ πρῶτον τὴν πηγὴν τοῦ σιδηρούχου ὕδατος, τὴν καλουμένην **Pouhon**. Τί δὲ σημαίνει ἡ λέξις; αὔριον θέλω ἐξετάσει. Τὸ ὕδωρ, ἀναβρύον ἐντὸς φρέατος, ἀναβαίνει μέχρι σχεδὸν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους· καλύπτεται δὲ ὑπὸ περιστύλου ὀροφῆς ἀνεγερθείσης εἰς μνήμην Πέτρου τοῦ Μεγάλου, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ μετώπου ἐπιγραφῆς,

A LA MÉMOIRE DE PIERRE LE GRAND,

καὶ ἐκ τῆς ἄλλης ταύτης, ἣν ἀνέγνων κεχαραγμένην ὑπὸ τὴν παρακειμένην ὀρειχαλκίνην προτομὴν τοῦ ῥώσου αὐτοκράτορος· « **Érigé en mémoire de Pierre le Grand et en mémoire de son séjour à Spa en 1717.**»

Γυνή τις ἐπιστατοῦσα ἐκεῖ μοὶ προσέφερεν ἀντλήσασα ποτήριον ὕδατος. Καὶ εἶναι μὲν καθαρώτατον ἀλλὰ καὶ δριμὺ ὡς *σόδα*, καὶ ὀξεῖαν ἔχει γεῦσιν μελάνης.

Ἀπὸ τῆς πηγῆς **Pouhon**, κατέβην (διότι ἡ πόλις κεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ ῥίζης καταφύτου βουνοῦ) εἰς τὴν **Place Royale**, ὅπου παιανίζει καθ' ἑσπέραν μουσικὴ, καὶ εἰς τὸν παρ' αὐτὴν περίπατον τὸν καλούμενον **des Sept-Heures**. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ὡραία δενδροστοιχία ἐκ δένδρων ὑψηλῶν καὶ πυκνῶν, πρὸς τὸ βάθος δὲ αὐτῆς εἶδον ἀναπτομένας ἑκατοντάδας λύχνων, ὧν τινες ἐσχημάτιζον γράμματα κεφαλαῖα λέγοντα **bal populaire**, ἢ δημοτικὸς χορός. Ἐκ δεξιῶν αὐτῆς, πλησίον γηπέδου καλυπτομένου ὑπὸ σανίδων, κεῖται ὑψηλὸν σκήνωμα κομψὴν ἔχον τὴν κατασκευήν. Ἦτο δὲ καὶ αὐτὸ κατάφωτον, ὡς κατάφωτα ἦσαν καὶ πάντα τὰ πέριξ. Οἱ πολύχροοι λύχνοι ἦσαν καὶ ἐνταῦθα πολυάριθμοι καὶ ἀπετέλουν ποικίλα σχήματα. Πλήθη λαοῦ ἵσταντο ἢ ἐκάθηντο ἐκεῖ πέριξ. Μετ' ὀλίγον ἀνέβησαν εἰς τὸ σκήνωμα μουσικοὶ καὶ ἐπὶ πολὺ ἐπαιάνισαν στρόβιλον· ἀλλ' οὐδεὶς χορευτής! Ἐπὶ τέλους **la glace fut rompue** καὶ ἀνεβλάστησε ζεῦγος χωρικῶν, τὸ ὁποῖον ἐπευφήμησαν χειροκροτοῦντες οἱ περιεστῶτες. Τὸ πρῶτον ζεῦγος διεδέχθη δεύτερον, καὶ τοῦτο τρίτον, καὶ ἀμέσως κατεκλύσθη ὑπὸ χορευτῶν τὸ σανίδωμα. Ἦσαν δὲ πάντες χωρικοὶ, φέροντες τοὺς πίλους, καὶ τοὺς πόδας ἀναπαύοντες ἐντὸς βαρειῶν ἐμβάδων. Ἀλλὰ μήπως ἦτο ἀνάγκη ν' ἀκολουθῶσι τὰ βήματα τῆς μουσικῆς τὸν ῥυθμόν; Τῶν γυναικῶν αἱ ἐσθῆτες μόλις ἐκάλυπτον τὰ γόνατα· καὶ ὅτε ἐγύριζον (ἐγύριζον δὲ ζωηρότατα), ἀνεπετάννυντο βιαιότερόν πως τὰ κράσπεδα, καὶ ἀντὶ τῶν ὤμων καὶ τῶν βραχιόνων τοὺς ὁποίους ἐπιδεικνύουσιν αἱ πεπολιτισμέναι γυμνοὺς, αὐταὶ ἐπεδείκνυον τὰς κνήμας. Ἀλλὰ τὰ πάντα συνήθεια. Ἡ ἀγγλικὴ ψευδοσεμνότης ἐρυθριᾷ καὶ τοῦ *ὑποκαμίσου* τὸ ὄνομα ἀκούουσα· καὶ ὅμως δὲν συστέλλεται ἐπιτρέπουσα τὴν ἐκτραχήλισιν τῶν γυναικῶν μέχρι σχεδὸν τοῦ μέρους, περὶ ὃ ἐζώννυεν ἡ Ἀφροδίτη τὸν κεστόν. Καὶ ἡμεῖς ἐν Ἑλλάδι ἀτιμίαν ἐνομίζομεν μέχρι τοῦ 1833 ἔτους ἂν ποτε γυνὴ ἔδιδεν εἰς ἄνδρα τὴν δεξιὰν χάριν προσαγορεύσεως.

Τὸν στρόβιλον διεδέχθη *πόλκα-μαζοῦρκα*, ταύτην δὲ *πόλκα*, τὴν *πόλκαν* ἀντίχορος καὶ πάλιν στρόβιλος. Τὸ αἷμα τότε εἶχεν ἐξαφθῆ, τὰ ἅλματα ἐγίνοντο ἡράκλεια· πόδες ἐπάτουν πόδας καὶ κεφαλαὶ ἐκρούοντο πρὸς κεφαλάς· τὰ ζεύγη ἀνεμίχθησαν, καὶ μεταξὺ τῆς φλογερᾶς ταύτης συμπλοκῆς ἀνετράπησάν τινα ὕπτια, τῶν ἄλλων χειροκροτούντων.

Ἐμνήσθην τότε τῆς *τράττας*, τοῦ ἐῤῥύθμου ἐκείνου τῶν Μεγάρων χοροῦ, τὸν ὁποῖον περιέγραψεν ἄλλοτε ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς (1). Ἐκεῖνος τῳόντι καὶ σεμνότατος εἶναι, καὶ χαρακτῆρα ἔχει ἰδιάζοντα, καὶ ὁμηρικὸς φαίνεται τὴν καταγωγήν.

Πολὺ πρὶν ἡ παύσῃ ὁ χορὸς ἀνεχώρησα καὶ ἦλθον περιεργείας χάριν εἰς τὸ σκιραφεῖον τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται, ἀγνοῶ διὰ τί, **Redoute. Ἡ Redoute** αὕτη εἶναι εὐρύχωρον κτίριον πλουσίως διεσκευασμένον. Ἀναβὰς πλατεῖαν κλίμακα εἰσῆλθον εἰς αἴθουσαν φωτιζομένην ὑπ' ὀγκώδους πολυελαίου, καὶ εἶδον περὶ τράπεζαν πολλοὺς καὶ πολλὰς, τοὺς μὲν καθημένους, τοὺς δὲ ὀρθίους. Καὶ πλησιάσας εἶδον παιζόμενον παίγνιον, καλούμενον, ὡς μοι εἶπον, **roulette**, καὶ χρήματα ἄφθονα καὶ εὐχειρίαν μεγίστην περὶ τὸ λαμβάνειν καὶ δίδειν, ἢ κυριολεκτικώτερον περὶ τὸ *σκουπίζειν*, διότι διὰ *σκουπῶν* (**rateaux**) γίνεται ἡ ἐργασία, καὶ ἀξιοθαύμαστον ἑτοιμότητα περὶ τὸ ἀριθμεῖν. Ἔπαιζον δὲ καὶ γυναῖκες οὐκ ὀλίγαι.

Ἀπὸ τῆς αἰθούσης ταύτης μετέβην εἰς ἑτέραν ἔχουσαν ὡσαύτως τράπεζαν, ἀλλὰ μείζονα, καὶ πολυαριθμοτέρους περὶ αὐτήν. Ἐνταῦθα ἐπαίζοντο χαρτία. Ἄνθρωπός τις, καθήμενος ἐν τῷ μέσῳ, εἶχεν ἀνὰ

(1) Ἴδε Π α ν δ. Τόμ. ΙΒ'. σελ. 413—415. Σ. Π.

χεῖρας χαρτία καὶ λέγων **le jeu est fait,** παρέτασσε μετὰ μεγίστης ταχύτητος εἰς δύο σειρὰς ἀριθμόν τινα αὐτῶν. Εἶτα ἀποσύρων αὐτὰ ἡ ἑπέτα ἡ *ἐσκούπιζε* τάλληρα καὶ φλωρία· ἐνίοτε δὲ *ἐσκούπιζον* καὶ ἄλλοι, διότι πολλοὶ ἔχουσι *σκούπας*. Ἐρωτήσας τὸ ὄνομα τοῦ παιγνιδίου τούτου ἔμαθον ὅτι λέγεται **Trente et quarante.**

Ἀλλὰ τί ἐστι **roulette** καὶ τί **Trente et quarante**; Ὁμολογῶ τὴν ἀμάθειάν μου. Εὐκολώτερον ν' ἀναβῶ πεζὸς εἰς τὸ Τουμπουκτοῦ καὶ νὰ ἐναγκαλισθῶ τὴν σελήνην, ἢ νὰ ἑρμηνεύσω ὅ,τι οὔτε ἐννοῶ, οὔτε θὰ ἐννοήσω ποτέ. Αἱ παίζουσαι γυναῖκες, ὧν καὶ πολλαὶ νέαι, εἰσὶ βεβαίως κατὰ τοῦτο πολὺ ἐμοῦ σοφώτεραι.

Ἐντὸς τοῦ σκιραρείου ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι αἴθουσαι διὰ χορὸν καὶ ἀνάγνωσιν. Ἀλλὰ τίς ἀναγινώσκει; Παράδοσις ὑπάρχει ἐνταῦθα ὅτι ὁ ἐρχόμενος χάριν θεραπείας πρέπει ν' ἀπεκδύεται πᾶσαν, καὶ τὴν ἐλαχίστην μέριμναν. Καὶ ὀρθότατον μὲν τὸ δόγμα, διότι, ὡς λέγει καί που τῶν Παροιμιῶν ὁ σοφὸς Σολομών, αἱ μέριμναι κτείνουσιν· ἀλλ' οἱ ἀγαθοὶ κάτοικοι τοῦ Σπᾶ προσθέτουσιν εἰς τὴν ἰατρικὴν ταύτην συνταγὴν καὶ ἕτερον φάρμακον, οὗ τινος ὅμως ἡ ἐνέργεια δέν μοι φαίνεται ἴση πρὸς πάντας· ἀξιοῦσι νὰ παίζωσιν ἀνεξαιρέτως πάντες, χάριν ταχυτέρας καὶ ἐντελεστέρας θεραπείας, πᾶν εἶδος παιγνιδίου.

Κατά τινα πίνακα προσηρτημένον εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ξενοδοχείου, τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης ὁ ἀριθμὸς ἀναβαίνει εἰς 5,282. Δὲν εἶναι ἄρα πολυπληθεστέρα τοῦ Πειραιῶς. Εἶναι ὅμως ὡραιοτέρα, διά τε τὴν κομψότητα τῶν οἰκιῶν καὶ τὰ πολυτελέστερα ἐργαστήρια καὶ τὰ μεγάλα καταστήματα καὶ τὸν διὰ γὰζ φωτισμόν. Οἱ κάτοικοι ὁμιλοῦσι **patois** ἢ **flamand,** οὗ τινος οὐδὲ λέξιν ἐννοῶ, ἐνῷ τῶν μεσημβρινῶν Γάλλων ἡ διάλεκτος δέν μοι εἶναι πάντη ἀκατάληπτος.

Τὸ ξενοδοχεῖον ἐν ᾧ κατοικῶ φημίζεται ὡς τὸ ἐγκριτώτερον τῶν ἄλλων. Οἱ πλείους τῶν ξένων εἰσὶν, ὡς εἰκὸς, Ἄγγλοι, καὶ περὶ τραπέζας δύο ἰσομήκεις καὶ παραλλήλους καθήμεθα ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα διαιτυμόνες, ἀλλ' οὔτε τῶν ἐδεσμάτων ἡ παρασκευασία, οὔτε ἡ καθαριότης, οὔτε ἡ ὑπηρεσία ἐξισοῦνται πρὸς τὰς τῶν Γάλλων· τὸ κατ' ἐμὲ, εὗρον πάντα ταῦτα ἐπιμελέστερα γινόμενα καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Καΐρῳ, ὅπου συνεγεύθην μετὰ ἑβδομήκοντα καὶ ὀγδοήκοντα ἄλλων. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἐν Αἰγύπτῳ ὑπηρετοῦσι συνήθως Ἕλληνες καὶ ἐγχώριοι.

Ἐκ πάντων τῶν ξένων οἱ Ἄγγλοι ἀπολαύουσι καὶ ἐνταῦθα προθυμοτέρας περιποιήσεως· καὶ δὲν ἔχουσιν ἄδικον οἱ ξενοδόχοι, διότι οἱ δεσπόται τῶν Ἰνδιῶν δαπανῶσιν ἀδρότερον τῶν ἄλλων. Τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος ἂν ὠνόμαζέ τις νομαδικὸν δὲν θὰ ἔσφαλλε· διότι, δὲν λέγω αἱ περιηγήσεις, ἀλλ' αἱ μετοικεσίαι τῶν ἀνθρώπων τούτων εἰσὶν ἀέννοοι. Ἀπείρους μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων καὶ ὑπηρετῶν ἀπήντησα εἰς τὴν Συρίαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Παλαιστίνην, καὶ μυριάδας βλέπεις κατὰ τὴν Εὐρώπην. Ἡ Γαλλία κατέστησεν αὐτοὺς ὑποτελεῖς· τὸ **English spoken** βλέπεις κεχαραγμένον χρυσοῖς γράμμασι ἐπὶ τῶν παραθύρων τῶν πλείστων ἐργαπτηρίων, καὶ ἐνταῦθα, ἐν Σπᾷ, εἶδον διερχόμενος τὴν κυριωτέραν ὁδὸν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην **« huitres anglaises »** ἐνῷ βεβαίως τὰ ὄστρεα ἤρχοντο ἐξ Ὀστάνδης. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἀτμαμαξῶν ὑπερβαίνει πάντα ἄλλον· καὶ κατὰ τὴν εἰς Λονδῖνον τελευταίαν μετάβασιν καὶ τὴν ἐπάνοδόν μου, ἐμέτρησα ἑκάστοτε ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους ἐπιβάτας, ἐξ ὧν ἀμφιβάλλω ἂν ἦσαν πεντήκοντα μὴ Ἄγγλοι. Αἱ ὁδοὶ **Castiglione, de la Paix** καὶ **de Rivoli** κατεστάθησαν συνοικίαι ἀγγλικαί. Ἐνταῦθα δὲ νομίζω ὅτι καὶ ἡ πόλις ὅλη εἶναι ἀγγλική. Ἠλησίον τοῦ κοιτῶνός μου ἀκούω ἀγγλίδα σημαίνουσαν κύμβαλον καὶ ᾄδουσαν ᾄσματα τῶν ὁποίων τὴν γλῶσσαν δὲν διακρίνω καλῶς· δὲν ἀγνοεῖς ὅτι οἱ Ἄγγλοι ᾀρίγγουσιν ὁμιλοῦντες τοὺς ὀδόντας. Καὶ ἡ μὲν φωνὴ δέν μοι φαίνεται στερουμένη γλυκύτητος, ἀλλ' ἡ τέχνη;

Παράδοξος μοὶ φαίνεται ἡ λέξις Σπᾶ· πόλιν ἄλλην μονοσύλλαβον δὲν ἐνθυμοῦμαι. Μήπως τάχα παράγεται ἐκ τῆς λατινικῆς **Spes,** ἐλπίς; Πιθανόν, διότι οἱ νοσοῦντες, ὅσον βαρέως καὶ ἂν νοσῶσιν, ἐλπίζουσι πάντοτε θεραπείαν. Περὶ τούτου καὶ περὶ ἄλλων θέλω σοι γράψει μετὰ τὴν αὔριον.

—=—

Ἐπιστολὴ Β'.

Ἐν Σπᾷ, τὴν 28 Αὐγούστου 1864.

Τρίτη σήμερον ἡμέρα καὶ οὐδένα εἶδον γνώριμον, μετ' οὐδενὸς ὡμίλησα οὐδὲ κἂν ξένην γλῶσσαν. Οἱ περὶ ἐμὲ ὁμοτράπεζοι εἰσὶν Ἀγγλίδες καὶ Ἄγγλοι, καὶ, ὡς δὲν ἀγνοεῖς, οἱ Βρετανοὶ δὲν πολυαγαπῶσι νὰ συνδιαλέγωνται μετ' ἀγνώστων. Νὰ ἦναί τις βωβὸς χωρὶς νὰ στερῆται τοῦ θείου δώρου τῆς φωνῆς! Δὲν αἰσθάνομαι ὄρεξιν οὔτε πρὸς τὸ πινάκιόν μου ν' ἀνοίξω τὸ στόμα. Δὲν φαντάζεσαι πόσον λυπηρὸν νὰ εὑρίσκεταί τις μεμονωμένος μεταξὺ πολλῶν. Ἐάν, ἀνελογιζόμην χθὲς τὸ ἑσπέρας ὅτε κατεκλίθην, ἐὰν ἀπέθνησκα αἴφνης, θὰ μ' ἔθαπτον ἀγνοοῦντες καὶ τίς εἶμαι καὶ ποίαν ἔχω θρησκείαν, διότι οὔτε τὸ διαβατήριόν μου οὔτε βιβλίον ἑλληνικὸν ἔχω μετ' ἐμοῦ. Καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ ἐστερεῖτο δραματικοῦ τινος ἐνδιαφέροντος· νὰ θάψωσι φραγκοπαπάδες ὀρθόδοξον οὐ πρὸ πολλοῦ ἀναγορευθέντα προσκυνητὴν τοῦ Ἁγίου Τάφου! Ἡ μὲν Ἀρχὴ θὰ ἐδημοσίευε μετὰ λεπτομερείας καὶ τὰ ἐλάχιστα χαρακτηριστικά μου, οἱ δὲ ξενοδόχοι θὰ ἔσωζον τοὺς κληρονόμους μου ἀπὸ κόπων καὶ δαπανῶν· διότι, ἀφοῦ τοὺς ζῶντας πιπιλίζουσιν, ἀφίνουσι τάχα ὑποκάμισον (ζητῶ συγγνώμην παρὰ τῶν Ἀγγλίδων,) εἰς τοὺς ἀποθανόντας;

Ἀνελογίσθην δὲ καί τι πολὺ χειρότερον· ἐὰν παρέπιπτεν ἡ ὑπεξηρέτο τὸ βαλάντιόν μου, τί ἐγινόμην; πρὸς ποῖον νὰ καταφύγω; Νὰ εἴπω ὅτι εἰμὶ Ἕλλην; ἀλλὰ γινώσκεις τί ἀπό τινος φρονοῦσι καὶ λέγουσιν οἱ κατὰ τὴν Δύσιν περὶ ἡμῶν;

Ὁ καιρὸς ἐξηκολούθει καὶ χθὲς βροχερὸς, ἀλλ' ἡ βροχὴ ἦτο λεπτοτέρα. Ἐξελθὼν λοιπὸν ἀπὸ πρωΐας ἐρρόφησα τὸ στερεότυπον ποτήριον, καὶ μεταβὰς εἰς τὸν περίπατον τῶν **Sept-Heures,** ἔστρεψα τὸ βῆμα ἐκ δεξιῶν, εἰς δρόμον φέροντα εἰς τὸ ὄρος. Ὁ δρομίσκος οὗτος εἶναι χειροποίητος καὶ ἑλικοειδὴς, ἔχων ποῦ καί που σταθμούς, ἐπὶ τῶν ξύλων τῶν ὁποίων χαράττουσιν ὡς ἐπὶ τεμένους ἀθανασίας, οἱ Ἄγγλοι τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Ὁ τόπος ἑκατέρωθεν βρίθει πυκνοτάτων δένδρων, ἄτινα, κατακλυσθέντα μάλιστα ὑπὸ τῆς βροχῆς, ἦσαν χλοερώτατα καὶ ἀπέπνεον λεπτὴν εὐωδίαν. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος ἀνεπαύθην εἰς *κιόσκιον*, ἀφ' οὗ κατώπτευσα τὴν πόλιν καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς.

Τῆς πόλεως οἱ δρόμοι εἰσὶ πλατεῖς καὶ αἱ οἰκίαι κεχρωματισμέναι καὶ κομψαί. Ποτάμιον διαβρέχει αὐτὴν καὶ διερχόμενον διὰ τοῦ περιπάτου τῶν **Sept-Heures,** ἀπολήγει εἰς τὸ πεδίον. Ἡ θέα τῶν καταφύτων περιχώρων γοητεύει τὸν ὀφθαλμόν.

Καταβὰς δι' ἄλλου δρόμου ἦλθον εἰς τὴν πηγὴν, καὶ ἀγοράσας βιβλίον περιγράφον τὰ περὶ Σπᾶ, ἐφυλλολόγουν αὐτό.

Κατὰ τὸν ὁδηγόν μου τοῦτον, ἡ φήμη τῶν ὑδάτων ὀφείλεται εἰς τὸν Μέγαν Πέτρον. Φαίνεται ὅτι οἱ πόλεμοι, οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ πολλαὶ καταχρήσεις, εἰς ἃς ἀκάθεκτος ἐπεδίδετο ὁ μέγας ἀναμορφωτὴς τῶν ἄλλων οὐχὶ δὲ καὶ ἑαυτοῦ, τοσοῦτον εἶχον ἐξασθενίσει τὸν τσάρον ἐνῷ μόλις ἦγε τὸ 45 ἔτος τῆς ἡλικίας, ὥστε ἀπεφάσισε τὸ 1717 νὰ ζητήσῃ θεραπείαν εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Σπᾶ. Καὶ ἡ ἐλπὶς αὐτοῦ δὲν ἐματαιώθη· διότι ἐντὸς ἓξ ἑβδομάδων ἀνέλαβε τὴν ὑγείαν αὐτοῦ, εἰ καὶ ἐξηκολούθει παρεκτρεπόμενος καὶ διάγων βίον στρατιώτου. Περίεργος ἀληθῶς ὁ τρόπος καθ' ὃν ἔζη, καὶ διὰ τοῦτο προθύμως σοι διακοινῶ τί ἔγραφέ τις τῶν τότε συγχρόνων. « Ἦλθον, λέγει, τὴν Πέμπτην εἰς Σπᾶ, καὶ εὗρον τὸν τσάρον κατεσκηνωμένον. Προσήγαγον δὲ αὐτῷ δῖσκον περιέχοντα κεράσια καὶ σῦκα ἐκ τοῦ κήπου μου. Ἀνεμονήσας, φαίνεται, ὅτι πρὸ μικροῦ ἔπιεν εἰκοσιεν ποτήριον ὕδατος, ἐπέπεσε χανδὸν ἐπ' αὐτῶν καὶ κατεβρόχθισε σῦκα μὲν δώδεκα, κεράσια δὲ λίτρας περίπου ἓξ. Τὴν ἐπιοῦσαν μὲ προσεκάλεσεν εἰς τὸ γεῦμα αὐτοῦ, οὗ τινος ἰδοὺ ἡ περιγραφή'—σημειωτέον δὲ ὅτι ἔσπευσαν νὰ μὲ προειδοποιήσωσιν ὅτι τοιοῦτο ἦτο τὸ σύνηθες γεῦμα τῆς Α. Μ.—ἡ τράπεζα ἦτο χωρητικὴ ὀκτὼ δαιτυμόνων· κατώρθωσαν ὅμως καὶ ἐστρώμωσαν δώδεκα. Ὁ τσάρος ἐφόρει νυκτικὸν πῖλον, λαιμοδέτην δὲ οὐχί· ἐτρώγομεν δὲ πάντες ἀνακείμενοι ἡμισυν πόδα μακρὰν τῆς τραπέζης. Δύο στρατιῶται ἔφερον ἕκαστος ἀνὰ πινάκιον, ἄτινα οὐδὲν περιεῖχον· περὶ δὲ τὰς ἄκρας τῆς τραπέζης ἦσαν τρυβλία ἐκ χώματος, περιέχοντα ζωμὸν καὶ τεμάχιον κρέατος. Ἕκαστος ἡμῶν λαβὼν ἀνὰ τρυβλίον ἔθετο αὐτὸ ἐκεῖθεν τοῦ πινακίου· ἕνεκα τούτου τοσαύτη ἡ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ τρυβλίου ἀπόστασις, ὥστε, ἵνα λάβωμεν ζωμὸν, ἔπρεπε νὰ τείνωμεν τὸν βραχίονα ὅπως ὅταν γυμναζώμεθα εἰς τὴν σπαθασκίαν. Ἀφοῦ ἐπίομεν τὸν ζωμὸν ἐὰν ἠθέλομεν καὶ ἄλλον ἐλαμβάνομεν παρὰ τοῦ τρυβλίου τοῦ γείτονος, ὡς ἔπραξεν ἡ Α. Μ, πιοῦσα τὸν τοῦ καγκελαρίου. Ὁ ναύαρχος, ὅστις ἐκάθητο ἀπέναντι τοῦ τσάρου, μὴ ἔχων ὄρεξιν ἔτρωγε τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ. Ἄφνης ἐλθών τις ἔρριψεν ἐξ φιάλας οἴνου εἰς τὴν τράπεζαν ὡς ἂν ἔπαιζεν ὧμιλλαν (ὁμάδα) κυλίσας αὐτάς· ὁ δὲ τσάρος λαβὼν μίαν ἔδωκεν ἀνὰ ποτήριον πρὸς ἕκαστον ἡμῶν. Ὁ καγκελάριος, παρὰ τὸν ὁποῖον ἐκαθήμην, ἰδὼν ὅτι ἔτρωγον ἄνευ ἅλατος τὸ κρέας, διότι τὸ ἁλατοδοχεῖον, ἓν καὶ μόνον, ἔκειτο πρὸς τὴν ἄκραν, μ' εἶπεν ἐπιχαρίτως· «Κύριε, ἂν θέλετε ἅλας πρέπει νὰ λάβετε.» Καὶ τείνας τὴν χεῖρα ἐνώπιον τοῦ τσάρου ἔλαβον. Ὅλα σχεδὸν τὰ τρυβλία καὶ αἱ κακῶς ἐστυππωμέναι φιάλαι ἦσαν ἀνάποδα ἐπὶ τῆς τραπέζης· διὰ τοῦτο, ὅτε ἐτελειώσαμεν, τὸ τραπεζομάνδυλον ἦτο καταλιγδωμένον καὶ καταβεβρεγμένον ὑπὸ τοῦ οἴνου. Μετὰ ταῦτα ἔφεραν τὴν δευτέραν σειράν. Στρατιώτης τις διαβὰς κατὰ τύχην πλησίον τοῦ μαγειρείου, ἔλαβε σπεύδων ἓν τῶν πινακίων· καὶ ἐπειδὴ δὲν προέφθασε ν' ἀποβάλῃ τὸν πῖλον αὐτοῦ, ἔσειε τὴν κεφαλὴν ἵνα πέσῃ· ἀλλ' ὁ τσάρος διέταξεν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ ὅπως ἦτο. Ἡ δευτέρα αὕτη σειρὰ συνέκειτο ἐξ ἑνὸς μόνου πινακίου περιέχοντος δύο τεμάχια βοείου κρέατος καὶ τέσσαρα ὀρνιθοπούλια. Ἡ Α. Μ. παρατηρήσασα ὅτι τὸ ἓν τούτων ἦτο παχύτερον, ἔλαβεν αὐτὸ διὰ τῆς χειρὸς, καὶ ὠσφράνθη καλὰ καλὰ κολλήσας ὑπὸ τὴν ῥῖνα αὐτοῦ· εἶτα νεύσας πρὸς ἐμὲ ὅτι ἦτο καλὸν, ἔρριψεν αὐτὸ εἰς τὸ τρυβλίον μου. Τὸ πινάκιον μετεφέρετο εὐκόλως ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν, καθόσον μάλιστα τὸ λιγδωμένον τραπεζομάνδυλον εὐκόλυνε τὴν πορείαν αὐτοῦ.

» Ὡς τραγήματα δὲ παρέθεντο τρία δίπυρα τοῦ

Σπᾶ. Ὅτε ἐτελειώσαμεν, ὁ τσάρος ἐλθὼν εἰς τὸ παράθυρον εὗρε πυράγραν μεγάλην καὶ σκωριῶσαν, τὴν ὁποίαν λαβὼν ἐκαθάριζε τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ. »

Τὸ περιστύλιον ὑφ' ὃ κεῖται τὸ φρέαρ ᾠκοδομήθη τὸ 1819 ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος καὶ τῆς πριγκηπίσσης Ἀραυσίας· πρὸς τὴν ὀροφὴν δὲ αὐτοῦ ἀνήρτηται τράπεζά τις ἣν ἀνέθετο ὁ ἰαθεὶς αὐτοκράτωρ, κεχαραγμένα ἔχουσα λατινιστὶ τὰ ἑξῆς, ὡς γράφει ὁ ὁδηγός μου· « Πέτρος ὁ Α', ὁ εὐδαίμων καὶ ἀήττητος, καθυποτάξας πρῶτον εἰς πειθαρχίαν τὸν στρατὸν αὐτοῦ, κατασκευάσας στόλον, ὡραίας τέχνας δοὺς εἰς τὴν πόλιν καὶ τείχη εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ, περιηγητὴς, φιλοξενηθεὶς ὑπὸ τῆς Γαλλίας, μετέβη εἰς Σπᾶ ὡς εἰς λιμένα σωτηρίας. Εὗρε δὲ ἐνταῦθα ὑγείαν, καὶ σήμερον θέλει νὰ μείνῃ αἰωνίως τὸ μαρτύριον τοῦτο τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ παρὰ ταύτην τὴν πηγήν. Ἔτει σωτηρίῳ 1718. »

Pouhon, κατά τινα διάλεκτον, σημαίνει φρέαρ.

Ταῦτα ἀνεγίνωσκον περιερχόμενος, ὅτε, ὢ τῆς ἡδονῆς! ἤκουσα φωνὴν ἑλληνικήν. Καὶ στραφεὶς εἶδον τοὺς ὁμιλοῦντας, ἀγνώστους μὲν ἐμοὶ, πρὸς οὓς ὅμως δὲν ἐδίστασα ν' ἀποτείνω τὸν λόγον· ἦσαν οἱ Κύριοι Τ. καὶ Π. Μετὰ μικρὸν δὲ ἔμαθον ὅτι ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἐν ᾧ καὶ ἐγὼ κατέλυον, διέτριβεν ἀπό τινων ἡμερῶν ὁ ὁμογενὴς Κ. Μ. Σ. μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἀξιόλογον δεῖγμα παρεχούσης, μεταξὺ τῆς ἐκλεκτῆς ἐκείνης πληθύος, τῆς ἑλληνικῆς εὐγενείας καὶ καλλονῆς.

Τῆς δὲ λέξεως Σπᾶ τὴν σημασίαν οὔτε ὁ ὁδηγός μου γινώσκει. Τάχα, εἶναι, λέγει, σπάθη; τάχα φρέαρ, τάχα διάστημα; τάχα τοῦτο, τάχα ἐκεῖνο; Περίεργον δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς ἐπὶ τέλους ἐρωτᾷ ὡς καὶ ἐγὼ μὴ παράγεται ἐκ τοῦ λατινικοῦ **Spes**; Τὴν περιμάχητον αὐτὴν **Spem** πανταχοῦ διορῶμεν οἱ ταλαίπωροι! μακάριοι δὲ ὅσοι δὲν ἀναγκάζονται νὰ ἐπιφωνήσωσιν ἐπὶ τέλους· « ἐλπίδες τρέφουσι τοὺς κενοὺς βροτῶν! »

Ἐπιθυμῶν κατὰ τὴν συνήθειάν μου, συνήθειαν ἴσως ἄσκοπον, νὰ σπουδάζω τὸν κόσμον, ἔρχομαι πολλάκις τῆς ἡμέρας εἰς τὴν πηγὴν **Pouhon**, διότι ἐνταῦθα συρρέουσι πάντες καὶ μάλιστα πᾶσαι ἵνα πίωσιν **un petit verre.** Ἡ ἀγαθὴ καὶ πρόθυμος ἐπιστάτις μόλις προφθάνει νὰ τοποθετῇ περὶ τὴν κάτω ἄκραν τῆς ῥάβδου αὐτῆς ἕως δύο ἢ τρία ποτήρια, καὶ νὰ ἀντλῇ ἀπὸ τοῦ φρέατος· διὰ τοῦτο ἔχει ἐνίοτε καὶ μικράν τινα, καλὴν τὴν ὄψιν, βοηθόν. Ἡ ἐπιστάτις αὕτη μισθοῦται ὑπὸ τοῦ δήμου, ὅστις πάντα πλὴν τῶν λουτρῶν παρέχει δωρεάν· ἀλλ' οὐδεὶς ἀναχωρεῖ χωρὶς νὰ φιλοδωρήσῃ αὐτήν. Παρατηρῶν δὲ μετὰ προσοχῆς τὰς προσερχομένας, οὐδεμιᾶς τὴν ὄψιν εἶδον μαρτυροῦσαν ἀσθένειαν· οὐδεμίαν εἶδον ὠχράν· πᾶσαι εἰσὶ ῥοδόχροοι ἢ εὐκρανεῖς, πᾶσαι μειδιῶσι, γελῶσι, καὶ ὑπόπτερον βαδίζουσι, πᾶσαι ἀλλάσσουσι δεκάκις ἴσως τῆς ἡμέρας ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν τὸ ἔνδυμα αὐτῶν, ἄλλα πάντοτε φοροῦσαι. Βεβαίως φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν ὁλόκληρα ἐνδυμάτων φορτία· δὲν μένουσιν ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἢ ὅσον νὰ φάγωσι, νὰ στολισθῶσι καὶ νὰ κοιμηθῶσιν· αἰωνίως περιέρχονται ἔφιπποι, ἔπονοι, ἐποχούμεναι, πεζαί· ἀπὸ τοῦ ὄνου εἰς τὸν ἵππον, ἀπὸ τοῦ ἵππου εἰς τὸ ὄχημα, καὶ ἀπὸ τοῦ ὀχήματος εἰς τοὺς πόδας, ἰδοὺ ὅλη, ὁλόκληρος, ἡ ἐνταῦθα ἐργασία· πῶς κατώρθωσα νὰ λάβω ἀνὰ χεῖρας κονδύλιον, καὶ ἐγὼ ἀπορῶ.

Ἀπόψε ἔπαιζεν ἡ μουσικὴ εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῆς **Redoute**, τὴν τοῦ χοροῦ, ὅπου ἐχόρευσαν τὰ μικρὰ παιδία. Οἱ ῥουλεττοπαῖκται ὅμως καὶ χαρτοπαῖκται οὔτε σαλεύουσιν, οὔτε κἂν στρέφουσι τὴν κεφαλὴν νὰ ἴδωσι τί γίνεται· ἐγὼ δὲ πιστεύω ὅτι οὔτε ἀκούουσιν. Ὁ Κ. Σ. ἔλεγεν ὅτι Ἄγγλος τις τρία ἔτη παίξας ἐνταῦθα ἀπώλεσε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν, ἤτοι τριακοσίας χιλιάδας λιρῶν! Ἔπαιζε δὲ ὁ εὐγενὴς Βρετανὸς ἀκολουθῶν πάντας τοὺς κανόνας τῆς λογιστικῆς, καὶ πεποίθησιν ἔχων ὅτι θὰ διπλασιάσῃ τὰς τριακοσίας αὐτοῦ χιλιάδας. Εἰ δὲ καὶ ἀνεγίνωσκε καθ' ἡμέραν, ὡς πάντες οἱ συμπολῖται αὐτοῦ, τὴν Θείαν Γραφὴν, οὐδέποτε ἐμνήσθη ὁ ἀλιτήριος τοῦ θαυμασίου ἐκείνου λογίου τοῦ Χριστοῦ· « ἐδύνατο τὸ μῦρον τοῦτο πραθῆναι καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. »

Μετὰ τὴν μεσημβρίαν ἀναβὰς εἰς ὄχημα περιῆλθον τὰ πέριξ τῆς πόλεως, καὶ μάλιστα τὰς ἄλλας πηγὰς, τὴν **Tonnelet**, τὴν **Nivesé**, τὴν **Sauvenière**, τὴν **Grœsbeck**, τὴν **Géroustère** καὶ τὴν **Barisart**. Τὸ ὕδωρ τούτων διαφέρει τοῦ **Pouhon**. Ἡ δὲ περιήγησις αὕτη λέγεται **visite aux six fontaines.** Πανταχοῦ φύσις ὡραία καὶ κομψότης ἔντεχνος!

Εἰς μίαν τῶν πηγῶν τούτων, δὲν ἐνθυμοῦμαι ποίαν, ἐσύγναζον ἄλλοτε, ὡς λέγει ὁ ἀμαξηλάτης μου, κατὰ μυριάδας παπάδες καὶ καλογραῖαι, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάζετο *ἐκκλησιαστική*. Ἔπασχον λοιπὸν οἱ παπάδες! Τὸ κατ' ἐμὲ, ἐπειδὴ πώποτε δὲν μοι ἔτυχε νὰ ἴδω φλάρον πάσχοντα, (ἐξ ἐναντίας πάντες σχεδὸν εἰσὶ ῥοδοκόκκινοι καὶ εὐτραφεῖς), ὑποπτεύω πολὺ μὴ συνέῤῥεον εἰς τὴν προνομιοῦχον πηγὴν χάριν φιλανθρωπίας· αἱ ἀσθενεῖς ἐκεῖναι μοναχαὶ αἵτινες μετὰ πολλῆς γενναιότητος εἶχον ἀπαρνηθῆ τὰ ἐγκόσμια, εἶχον βεβαίως ἀνάγκην παραμυθίας καὶ περιθάλψεως.

—=—

Ἐπιστολὴ Γ'.

Ἐν Σπᾷ, τὴν 29 Αὐγούστου 1864.

Ἐπειδὴ οὔτε τῶν ἰαματικῶν ὑδάτων τοῦ Σπᾶ ἔχω ἀνάγκην χάριτι θείᾳ, οὔτε, χάριτι ἐπίσης θείᾳ, παίζω ῥουλέτταν καὶ χαρτία, σκοπῶ νὰ ἀναχωρήσω σήμερον ἐπισκεφθεὶς τὰ περιεργότερα. Ἔπιον δὲ χάριν δοκιμῆς καὶ ἐκ πασῶν νομίζω τῶν ἐνταῦθα πηγῶν, καὶ εἰς τὰ σιδηροῦχα λουτρὰ ἐβαπτίσθην.

Ὁ συνέκδημός μου (τὸ βιβλίον ἐννοῶ) ἔχει ἐν κεφαλίδι ῥητὸν, τὸ ὁποῖον ἀποδίδον πανακείας ἰδιότητας εἰς τὰ ῥεῖθρα τοῦ Σπᾶ, βεβαιοῖ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι πραΰνουσι τὸ πνεῦμα, φαιδρύνουσι τὴν ψυχὴν καὶ παρέχουσιν εὐφροσύνην καὶ εὐδαιμονίαν πρὸς πάντας. **« Les eaux de Spa calment l'esprit, donnent la gaieté à l'âme attristée, le plaisir et le bonheur à tous. »** Εἴθε νὰ εἶχον τοιαύτην δύναμιν! Ἐὰν μάλιστα ἐπράΰνον τὸ πνεῦμα, ἔπρεπε πολλοὺς ἐκ τῆς Ἑλλάδος νὰ στείλωμεν νὰ πίωσιν ἐξ αὐτῶν· τότε καὶ ἡ Ἑλλὰς ἤθελεν εὐδαιμονήσει ἄλλων ποτιζομένων καὶ λουομένων.

Ἀλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι οἱ φαιδροὶ ἔρχονται ἐνταῦθα νὰ γίνωσι φαιδρότεροι καὶ οἱ εὐδαίμονες εὐδαιμονέστεροι. Ἔρχονται νὰ δαπανήσωσι χρήματα ὅσοι ἔχουσι πολλὰ, ἢ ὅσοι ἔχουσιν ὀλίγα ἔρχονται νὰ διπλασιάσωσιν αὐτὰ, εἰ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ *σκουπίζονται* καὶ ὅσα ἔχουσι· μάρτυς ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ δήμου.

Τῆς πόλεως, ὡς προεῖπον, ὁ πληθυσμὸς οὔτε κἂν εἰς πέντε χιλιάδ. καὶ ἡμίσειαν ἀναβαίνει καὶ ὅμως τὰ εἰσοδήματα αὐτῆς συμποσοῦνται εἰς 355,250 φράγκα, ἤτοι εἰς δραχμὰς 395,000 ὡς ἔγγιστα. Καὶ σημειωτέον ὅτι τὸ ποσὸν τοῦτο αὐξάνει κατ' ἔτος. Προέρχονται δὲ τὰ τρία τέταρτα καὶ ἐπέκεινα ἐκ τοῦ δικαιώματος (20 τοῖς 0/0) τὸ ὁποῖον λαμβάνει ὁ δῆμος ἐκ τοῦ κέρδους τῆς ἑταιρίας τῆς διαχειριζομένης τὸ παιγνίδιον· διότι τὰ τακτικὰ αὐτοῦ εἰσοδήματα εἰσὶ μόνον 84,240 φράγκα. Ἄρα ἡ ἑταιρία κερδαίνει δύο σχεδὸν ἑκατομμύρια· ἄρα τῶν παιζόντων τὸ βαλάντιον σπαράσσεται καὶ σπάνεται ἐν Σπᾷ· ἄρα ἀντὶ ὑγείας καὶ φαιδρότητος καὶ εὐδαιμονίας, ἀναχωροῦσιν οἱ παίζοντες, ἐφόδια φέροντες ἀσθένειαν, ταραχὴν νοὸς καὶ κακοδαιμονίαν, διότι δυστυχῶς δὲν ἔχει καὶ λήθης ὕδωρ ἡ βελγικὴ αὐτὴ πόλις. Πάντα δὲ τὰ χρήματα ταῦτα εἰσὶ ξένα, ἀπαγορευομένου εἰς τοὺς ἐγχωρίους τοῦ παιγνιδίου.

Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη ἀποδεικνύει ὅτι ἡ κυβέρνησις τῆς Βελγικῆς ἐννοεῖ ὅτι κακὸν τὸ παιγνίδιον· ἀλλὰ τί βλάπτει ἐὰν σφετεριζώμεθα τὰ ἀλλότρια; Φοβοῦμαι τῇ ἀληθείᾳ μὴ βάσις τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν εἶναι ἡ κλοπὴ, τὸ ψεῦδος, ἡ ἀδικία. Πολλάκις λαμβάνω ἀφορμὴν νὰ ἐρωτήσω ἐμαυτὸν τί ἐστιν ἀρετή; καὶ εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν ὅτι οὐδέποτε ἐπέτρεψε νὰ εἴπω τὸ τοῦ Εὐριπίδου ἐκεῖνο·

Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρή, τυραννίδος πέρι
Κάλλιστον ἀδικεῖν· τἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών.

Ἀνέκαθεν ἐμίσησα τὸ ἀπαίσιον ἐκεῖνο ἀξίωμα τὸ λέγον ὅτι, **« la fin justifie les moyens. »** Αὐτὸ ὁπλίζει τὰς μιαιοφόνους χεῖρας πάντων τῶν βασιλοκτόνων· αὐτὸ ὤπλισε καὶ τὴν τοῦ λαοκτόνου Ῥομπεσπιέρ· ἐπ' αὐτοῦ ἀξιοῦσιν ὅτι θεμελιοῦνται καὶ πάντες οἱ δημοκόποι, οἱ ἐπαναστάται, τῶν καθεστώτων οἱ ἀνατροπεῖς. Ἀλλ' εἴποτε ἦτο δυνατὸν νὰ δικαιολογηθῶσι τοιαῦτα μέσα, ἡ χρῆσις τῶν παρὰ τοῦ δήμου εἰσπραττομένων θὰ ἐδικαιολόγει τὸ ἐν Σπᾷ παιγνίδιον· διότι χάρις εἰς αὐτὰ, ὁ ὀλιγάνθρωπος οὗτος δῆμος συνέστησε καὶ διατηρεῖ καὶ σχολεῖα τῆς κατωτέρας καὶ μέσης παιδείας, ὅπου διδάσκεται ἥ τε ἑλληνικὴ καὶ ἡ λατινικὴ, καὶ διδακτήρια μουσικῆς καὶ ζωγραφικῆς, καὶ νοσοκομεῖα· ἀλλὰ καὶ οἰκίας κατεσκεύασεν ἐπίτηδες ἵνα ἐνοικιάζῃ πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς εὐθηνά. Ὠκοδόμησε δὲ καὶ μεγάλα κτίρια μεταξὺ τῶν ὁποίων διαπρέπει τὴν σήμερον ἀνεγειρόμενον χάριν λουτρῶν ἄλλο παλάτιον. Εἰ καὶ μικρὰ ἡ πόλις, ἔχει ἀπείρους πίδακας, ἑτοίμους νὰ ἐξακοντίσωσι τὰ ὕδατα αὐτῶν ἐν ὥρᾳ πυρκαΐᾶς μέχρι καὶ τῆς ὑψηλοτέρας ὀροφῆς. Φωτίζει δὲ ὡς εἶπον, καὶ διὰ γάζ. Ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἄλλας εὐκολίας παρέχει, ὅσας οὐδ' εἰς πολυανθρωποτέρας πόλεις εὑρίσκομεν· ἔχει, παραδείγματος χάριν, βιβλιοπωλεῖα, ἰατροὺς, φαρμακεῖα, ἐμπορικὰ ἐργαστήρια, τὰ πλεῖστα ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ τῶν Παρισίων, τυπογραφεῖα, τηλεγραφεῖον καὶ καθεξῆς.

Ἡ κυριωτέρα βιομηχανία τῶν κατοίκων τοῦ Σπᾶ εἶναι ἡ κατασκευὴ κιβωτίων καὶ ἄλλων μικρῶν ἀντικειμένων, ἐφ' ὧν ζωγραφοῦσι μετὰ σπανίας ἐπιτηδειότητος φυτὰ, ζῶα, ἀνθρώπους, καὶ στιλβοῦσι τόσῳ λαμπρῶς, ὥστε τὰ χρώματα γίνονται ζωηρότατα.

Ὁ ἀμαξηλάτης μου μὲ ὡδήγησε καὶ εἰς τινα περίπατον ἐκτὸς τῆς πόλεως, ὅστις, ὡς μοι εἶπεν, ὀνομάζεται « **La promenade d'Orléans.** » Τὸ μέρος εἶναι κατάφυτον καὶ ὡραῖον· ἐπὶ μελαίνης δὲ κυλινδρικῆς στήλης ἀναγινώσκονται τὰ ἑξῆς·

« A LA RECONNAISSANCE.

« Au mois d'août 1787, les eaux de la Sauvenière ayant rétabli la santé de Madame la duchesse d'Orléans, ses enfants ont voulu consacrer le souvenir d'un événement si cher à leurs cœurs, en érigeant ce monument au bout du bois dont-ils avaient eux-mêmes tracé

et fait les allées pour la promenade de leur mère chérie.

» Ce monument détruit le 6 décembre 1792, a été rétabli par ordre de S. M. Louis-Philippe I, roi des Français le 1 juillet 1841. »

Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ Μεγάλου Πέτρου καὶ τῆς αὐρηλιανῆς οἰκογενείας, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἡγεμόνες ἐπεσκέρθησαν τὸ Σπᾶ.

Ἀναγκάζομαι νὰ τελειώσω ἐν τάξει τὴν παροῦσαν, διότι τὴν 11 πρὸ μεσημβρίας σήμερον ἐπανέρχομαι εἰς Παρισίους. Ἐπειδὴ δὲ θὰ διατρίψω τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας ἐκεῖ, Κύριος οἶδε ποῦ καὶ πόθεν θὰ φυτρώσῃ, ἂν ζήσω, ἡ τετάρτη ἐπιστολή μου. Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ ὃν καταλαμβάνει σήμερον, ἀκμαζόντων τῶν ἀτμοπλοίων καὶ τῶν σιδηροδρόμων, ἡ μανία τῶν ἐκδρομῶν! Ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν δὲν εἶναι δύσκολον νὰ πατήσῃ καὶ τὰ τέσσαρα μέρη τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ κρᾶσιν ἰσχυρὰν ἵνα κοιμᾶται ἢ μᾶλλον ἵνα μὴ κοιμᾶται ἐντὸς τῶν ἀτμαμαξῶν· καὶ ῥῖνα συγκαταβατικὴν ἵνα μυρίζῃ ὅ,τι δὲν νοστιμεύεται· καὶ ἀκοὴν ἠπίαν λησμονοῦσαν τὸ τοῦ Χρυσολωρᾶ ἐκεῖνο·

« *Ἃ μὴ προσήκει μήτ' ἄκουε μηθ' ὅρα·* »

καὶ πόδας σεμνούς, εὐδιαθέτους νὰ συστέλλωνται καὶ νὰ αἱμωδιῶσιν ὁσάκις αἱ *κριτολίται* κατακτῶσι τὴν ἅμαξαν· πρὸς τοῦτο δὲ δύο μόναι ἀρκοῦσι· καὶ βλέμμα ἀνεχόμενον νὰ πίπτῃ συνεχῶς εἰς πρόσωπα, ἀνόμοια πρὸς ἐκεῖνα μεθ' ὧν συνεταξείδευσα ἀπὸ Σπᾶ εἰς Πέπινστερ· ἀλλὰ καὶ προσοχὴν σύντονον, ἵνα μὴ πάθῃ ὅ,τι ὁ Βρίγς ἐσχάτως καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ. Ὅτε ἀναχωρῶν πρό τινων ἡμερῶν ἐκ Λονδίνου ἀνέβην εἰς ἀτμάμαξαν, ἀνέβη εὐθὺς μετ' ἐμὲ καὶ ἕτερος, ὅστις, καθίσας ἀπέναντί μου, μὲ ἠρώτησεν ἀγγλιστὶ πόθεν ἡ πατρίς μου; Ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην αὐτῷ ὁπωσοῦν ἀποτόμως εἰπών· « τί συμφέρον ἔχετε, κύριε, νὰ μάθετε τὴν πατρίδα μου; » ἀπασβολωθεὶς τότε κατέβη τῆς ἁμάξης, διότι εἴμεθα ἔτι ἐν τῷ σταθμῷ, ἀφεὶς ὅμως τὴν ῥάβδον αὐτοῦ ἵνα ἐπανέλθῃ. Τότε ἐλθὼν ὁ γάλλος ὑπηρέτης, ὃν στέλλει πάντοτε ἡ ἐν Παρισίοις ἑταιρία μέχρις Ἀγγλίας, ἵνα χρησιμεύῃ πρὸς τοὺς μὴ εἰδότας τὴν γαλλικήν, καὶ πρὸς τοὺς ἀγνοοῦντας τὴν ἀγγλικήν· « Φυλάττεσθε, μοὶ εἶπε, κύριε, ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου· διότι ἢ κλέπτης εἶναι ἢ χαρτοπαίκτης. » Καὶ καταβὰς ἀμέσως ἦλθον εἰς ἅμαξαν ὅπου ἦσαν καὶ ἄλλοι.

Παρέστην δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἄλλου περιστατικοῦ μάρτυς, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὅμως ἀποστρέφω τὸ πρόσωπον, εὐχόμενος καὶ νὰ λησμονήσω αὐτό.

Ἔῤῥωσο. Ν. Δ.

ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΙ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩι.

ΟΙ ΜΥΟΘΗΡΑΙ.

Ὅπως κατανοήσῃ τις καλῶς τὴν σημαντικότητα τοῦ ἐμπορίου τῶν ζώντων μυῶν παρὰ τῇ κατωτάτῃ τάξει τοῦ λαοῦ τοῦ Λονδίνου, ἀνάγκη νὰ γινώσκῃ ὅτι μεταξὺ τῶν ἀγαπητῶν τοῖς Ἄγγλοις τέρψεων, μετὰ τὰς ἱπποδρομίας καὶ τὰς ἀλεκτορομαχίας, καταριθμοῦνται αἱ μυομαχίαι (*). Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ πρωτευούσῃ γνωστότατά τινα **public-houses** (δημόσια οἰκήματα), ὅπου καθ' ἡμέρας τινὰς ὡρισμένας τῆς ἑβδομάδος ὑπάρχει κονίστρα παρεσκευασμένη εἰς τὰς μάχας ταύτας ἑλκυούσας πλῆθος θεατῶν. Ἄλλως τε, πάντες προσκαλοῦνται νὰ συμμετάσχωσι τῆς πάλης, καὶ οἱ ἰδιοκτῆται τῶν θηρευτικῶν κυνῶν, ἐπιθυμοῦντες νὰ γυμνάσωσι τὰ προτερήματα τῶν ἰδίων σκύλλων, καταβάλλουσι δι' αὐτοὺς τὴν τιμὴν δωδεκάδος ἢ ἡμισείας δωδεκάδος μυῶν ὅπως γυμνασθῶσι, τοῦτο δὲ ἐκτείνει καὶ ζωπυροῖ τὴν παράστασιν. Τότε τίθενται στοιχήματα (**matchs**) μεταξὺ τῶν περιεστώτων καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν κυνῶν καὶ ὑπάρχουσι κύνες μὴ ἀποκτῶντες ὀλιγωτέραν φήμην εἰς τὴν ἄσκησιν ταύτην, ἢ οἱ εὐγενεῖς ἵπποι οἱ νικῶντες εἰς τὰς ἱπποδρομίας Δέρβυ.

Ἂν οἱ ἀναγνῶσται θέλωσι νὰ ἀκολουθήσωσιν ἡμῖν, θέλομεν τοὺς ὁδηγήσει εἰς τοῦ **Jimmy Shaw**, ἰδιοκτήτου ἑνὸς τῶν πρωτίστων καταστημάτων τῶν φημιζομένων διὰ τὰς μυομαχίας. Εἰσερχόμεθα πρῶτον εἴς τινα καπνίζουσαν αἴθουσαν, ὅπου πλῆθος ἀνθρώπων πινόντων ἀνυπομόνως περιμένουσι καθήμενοι περὶ τὰς τραπέζας ν' ἀνοιχθῇ ἡ ἰδιαιτέρα καμάρα ἐν ᾗ ὑπάρχει ἡ κονίστρα. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶναι μίγμα ἁπασῶν τῶν τάξεων τῆς κοινωνίας καὶ εὐκόλως ἐννοεῖ τις ὅτι δὲν ἦλθον ἐκεῖ διὰ νὰ πίωσι μόνον καὶ νὰ καπνίσωσιν. Οἱ πλεῖστοι δ' ἔχουσι μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸν ἀγαπητὸν αὐτῶν κύνα, οὕτως ὥστε νομίζει τις ὅτι εὑρίσκεται εἰς ἔκθεσιν σκύλλων. Οἱ μέν εἰσι κατακεκλιμένοι ὑπὸ τὴν τράπεζαν, οἱ δὲ κοιμῶνται εἰς τοὺς βραχίονας τῶν κυρίων αὐτῶν, ὡς βρέφη εἰς τοὺς κόλπους τῆς τροφοῦ· οἱ μικροὶ ἀγγλικοὶ **terriers**, μέλανες καὶ ὀργίλοι, ἀλυσίδετοι, σκύζουσι καὶ κινοῦνται, ὡς εἰ ὀσφραίνονται τοὺς ἐν τῷ γειτνιάζοντι δωματίῳ μῦς, καὶ εἰσὶν ἀνυπόμονοι νὰ κατάρξωνται τῆς μάχης. Οἱ δὲ ἔμπειροι τῶν τοιούτων θεαμάτων περιέρχονται τὰς τραπέζας καὶ ἐξετάζουσι τοὺς κύνας ψηλαφοῦντες τὰ μέλη αὐτῶν ὡς παρατηροῦντες μήπως ὦσι τεθραυσμένα καὶ ἀνοίγοντες τὰ χείλη αὐτῶν ὡς ὁ ὀδοντιατρὸς ἐξετάζων τὰς σιαγόνας. Συζητήσεων δὲ ἐγειρομένων περὶ τῶν προτερημάτων τῶν ζώων τούτων, ἐκεῖνος ἐκεῖ λέγει ὅτι ὁ κύων αὐτοῦ εἶναι ἡ εἰκὼν ἀπαράλλακτος τοῦ Βίλλυ, τοῦ περιφήμου μυοκτόνου, οὗ τινος ἡ εἰκὼν εἶν' ἐζωγραφημένη ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς αἰθούσης, ὅστις ἐξετέλεσε τὸν θαυμάσιον ἆθλον νὰ φονεύσῃ πεντακοσίους μῦς εἰς πέντε ἥμισυ λεπτὰ τῆς ὥρας.

Ἄνθρωπός τις καλούμενος *Λοχαγὸς* εἰσέρχεται καὶ ἀναγγέλλει ὅτι τὸ θέαμα ἄρχεται· τότε δὴ θέλεις ἰδεῖ πῶς πάντες σπεύδουσι νὰ ἐγερθῶσιν ἐνταῦτῳ, καὶ καταλείποντες τὸ οἰνοπωλεῖον συνωθοῦνται εἰς τὸ γειτνιάζον δωμάτιον, οὗ τινος ἠνοίχθησαν αἱ θύραι. Ἡ κονίστρα συνίσταται εἰς ἕνα μικρὸν κύκλον ἓξ περίπου ποδῶν διάμετρον ἔχοντα. Ἐν τῷ μέσῳ ἵσταται ὁ *Λοχαγὸς* μετὰ μεγάλων κλωβῶν μεστῶν μυῶν, εἰς τοὺς ὁποίους εἰσάγει τὴν χεῖρα ἵνα ἐξαγάγῃ τὰ θύματα, μηδόλως φοβούμενος μὴ δηχθῇ, ἂν καὶ τὰ δήγματα αὐτῶν εἶναι ἰοβόλα. Μικρὸς δὲ κύων (**terrier**) εἰθισμένος εἰς τοιούτου εἴδους μάχας, κατάρχεται τῆς πάλης. Καὶ καθ' ὅσον μὲν ἐξάγονται τοῦ κλωβοῦ καὶ κατατίθενται εἰς τὴν κονίστραν οἱ μῦς τρέπονται κατ' ἀρχὰς εἰς φυγήν, ἐλπίζοντες νὰ εὕρωσι διέξοδον εἰς τὰς γωνίας εἰς ἃς συσσωρεύονται οἱ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ καὶ καταλείποντες τοὺς ἀργοποροῦντας εἰς τοὺς ὀδόντας τοῦ κυνός, ὅστις καταδιώκει αὐτοὺς παροξυνόμενος ὑπό τε τῆς φωνῆς καὶ τῶν χειρονομιῶν τοῦ *Λοχαγοῦ*. Ἀλλὰ τὸ μέγεθος αὐτὸ τοῦ κινδύνου ἀποδίδει εἰς αὐτοὺς τὸ θάῤῥος, κ' ἐστενοχωρημένοι, ἄνευ ἐλπίδος διαφυγῆς, μεταστρέφουσι καὶ ἀντιτάσσονται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, μὴ νικῶντος πάντοτε, ἀλλὰ φεύγοντος πολλάκις καὶ αὐτοῦ καὶ ὑλακτοῦντος μανιωδῶς καὶ ὀδυνηρῶς, ἁρπαζομένου ἀπὸ τοῦ ῥύγχους ὑπὸ ἑνὸς μυὸς δάκνοντος καὶ μὴ παραιτοῦντος αὐτὸν, καὶ πολεμουμένου ὑπὸ τῶν ἄλλων. Περὶ τοὺς πεντήκοντα μῦς πολεμοῦσιν ἐνίοτε καθ' ἑνὸς σκύλλου καὶ ζωηρὰ στοιχήματα τίθενται μεταξὺ τῶν περιεστώτων. Ἡ δὲ ῥήτρα εἶναι ἐνίοτε ἁπλῶς κοτύλη λειμωνάδας· ἀλλὰ πολλάκις πάλιν γίνεται σημαντικὴ καὶ ἡ σημαντικότης αὐξάνει καθ' ὅσον ἡ μάχη ἐπὶ μᾶλλον ἐξάπτεται, παρατεινομένων ἐνίοτε τῶν δραματικῶν αὐτῆς περιπετειῶν.

Τὸ γυμνάσιον τοῦτο ἐξακολουθεῖ ἐν ὅσῳ προσέρχονται νέοι μαχηταί, καὶ ὁ *Λοχαγὸς*, οὗ τινος ὁ ἀῤῥύλωτος οἶστρος ἱλαρύνει τὰ διαλείμματα, παροτρύνει τοὺς διστάζοντας νὰ ἐκθέσωσι τὸν κύνα αὐτῶν· διότι οἱ δειλοὶ ἢ μικρὸν γεγυμνασμένοι κύνες κινδυνεύουσι νὰ νικηθῶσιν αἰσχρῶς ὑπὸ τῶν μυῶν, κινοῦντες τὸν γέλωτα τοῦ κοινοῦ καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ κυρίου αὐτῶν. Ὅταν δὲ ἡ ζέσις ἐλαττοῦται ὁ κύριος τοῦ καταστήματος λύει τὴν συνεδρίασιν καὶ ἀναβάλλει εἰς ἄλλην ἡμέραν.

Πλὴν τῶν ἑσπερινῶν τούτων μαχῶν ὑπάρχουσι καί τινες ἐρχόμενοι τὴν ἡμέραν ἵνα γυμνάσωσιν ἰδιαιτέρως καὶ καταστήσωσιν ἐμπειροπολέμους τοὺς κύνας, ὅπως τιμηθῶσιν ὑπ' αὐτῶν ἐξελθόντων εἰς τὸ κοινόν.

Ὁ **Jimmy Shaw** ὑπολογίζει ἀπὸ 300 μέχρι 700 τοὺς ἐξοδευμένους καθ' ἑβδομάδα ὑπὸ τοῦ καταστήματος αὐτοῦ μῦς· ἂν δὲ λάβωμεν τὸν μέσον ὅρον, 500, ἔχομεν 25,000 μῦς κατ' ἔτος. Ἐκ τούτου κρινέτω ἕκαστος τὴν σημαντικότητα τοῦ ἐμπορίου τῶν ζώων τούτων! Ἡ συνήθης τιμὴ τῶν μυῶν εἶναι 3 δ. (31 ἑκατοστὰ φράγκου) ὁ καθ' εἷς. Ὁ δὲ **Jimmy Shaw** λέγει ὅτι ἐπλήρωσε εἰς τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον μέχρι 5 γυϊνεῶν (125 φράγκων) ἐν ταὐτῷ· ἤτοι 35 δωδεκάδας μυῶν πρὸς 3 δ. καθ' ἕνα. Ἔχει λοιπὸν ὡς 2,000 ποντικοὺς ἐν ταὐτῷ, τρώγοντες ἕνα ὁλόκληρον σάκκον ἀλεύρου κριθίνου, διότι, ἂν δὲν τρέφωνται καλῶς, τρώγονται ἀμοιβαίως, οὕτω δὲ ζημιοῦται ὁ κύριος.

Πτωχοὶ ἄνθρωποι, οἱ ἀμαθέστεροι καὶ δυστυχέστεροι, προμηθεύουσι συνήθως τὰ **rat-killings** (κατὰ λέξιν *μυοσφαγεῖα*). Ὑπῆρξε καιρὸς καθ' ὃν οἱ ἐνοικιασταὶ τῶν πλησιοχώρων τοῦ Λονδίνου ἀγρῶν ἔδιδον 2 δ. (20 ἑκατοστὰ) δι' ἕκαστον πτῶμα μυὸς φονευομένου ἐπὶ τοῦ κτήματος· ἀλλὰ τὴν σήμερον ἐπειδὴ οἱ μυοθῆραι εὐκόλως εὑρίσκουσι 3 δ. (30 ἑκατοστὰ) φέροντες αὐτοὺς ζῶντας εἰς τὴν πόλιν, οἱ ἐνοικιασταὶ ἐπιτρέπουσιν αὐτοῖς ἁπλῶς νὰ καθίζωσι τὰς παγίδας ἐπὶ τοῦ κτήματος. Πολλοὶ δὲ μῦς ἐξάγονται ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τοῦ Ἄστεος (**City**), ὅπου διαιτῶνται ἐν ἀφθονίᾳ παχυνούσῃ καὶ καθιστάσῃ αὐτοὺς ἀταράχους. Οἱ ἐπιδιδόμενοι εἰς καταστροφὴν αὐτῶν μισθοῦνται ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῶν ἀποθηκῶν, καὶ πωλοῦντες δ' ἔτι τὴν λείαν κατορθοῦσι μεγάλα κέρδη, πρὸς τῇ εὐχαριστήσει ἣν αἰσθάνονται κατὰ τὴν θήραν ταύτην.

Εἴδομεν θηρευτὰς ἐν ὑπονόμοις ἰχνηλατοῦντας τὰς ὑπογείους ταύτας σύριγγας πρὸς ἀνεύρεσιν πραγμάτων πάσης ἀξίας ἀπολεσθέντων ἐκεῖ. Ὑπάρχουσι καὶ θηρευταὶ ἐπιχειροῦντες τὰ αὐτὰ πρὸς ἀναζήτησιν μυῶν. Μάλιστα δὲ ὑπὸ τὰ μακελλεῖα εὑρίσκουσι καλὴν λείαν, πολλάκις καὶ εἴκοσι καὶ τριάκοντα μῦς σεσωρευμένους καὶ ἀδηφαγοῦντας. Δὲν ἔχουσι δὲ οὔτε κλωβοὺς, οὔτε παγίδας, διότι πάντα ταῦτα τὰ ἐργαλεῖα εἶναι δύσχρηστα καὶ βαρέα· ἀλλ' ἔχουσι σάκκους δι' ὧν, ῥιπτομένων ὡς τὰ ἀμφίβληστρα, περικαλύπτουσιν ἐπιτηδείως τοὺς μῦς καὶ εἰς σάκκον ἄλλον ῥίπτοντες ἀπάγουσιν αὐτούς. Ἀλλὰ δὲν κερδαίνει τις πάντοτε ζωγρῶν οὕτω μῦς· διότι ἂν δὲν πωλήσῃ εὐθὺς, ἀνάγκη νὰ θρέψῃ αὐτοὺς, καὶ τρώγουσι μετ' ὀλίγον περισσότερον τῆς ἀξίας. Ἄλλως τε οἱ μῦς ἠλαττώθησαν μεγάλως ἐν Λονδίνῳ,

(*) Ἴδε λεπτομερέστατα τὰ περὶ κυνομυομαχιῶν ἐν τῷ Β' τόμῳ τῆς Πανδώρας σελ. 1131—1134 καὶ τὰς εἰκόνας.

ἀφ' ὅτου καταδιώκονται οὕτω καὶ ἡ πώλησις τοῦ ἐμπορεύματος τούτου εἶναι εὔκολος.

Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ἐν Λονδίνῳ τὸν Ἰάκωβον Βλὰκ (Jack Black) τὸν μυοθήραν τῆς βασιλίσσης. Εἶναι ἀνὴρ γνωστὸς ὅσον τοὐλάχιστον καὶ τῶν Παρισίων ὁ Μαγγῖνος. Διέρχεται τὰς ὁδοὺς τῆς πρωτευούσης ἐπὶ πλουσίας ἁμάξης, ἐπὶ τῶν πλαγίων τῆς ὁποίας φαίνονται ἐζωγραφημένοι μῦς ποντικοὶ καὶ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ὀχήματος πωλεῖ τὸ πρᾶγμα αὐτοῦ εἰς τὰς τριόδους, περιεστοιχισμένος ὑπὸ κλωβῶν περικλειόντων ζῶντας ποντικοὺς καὶ ὑπὸ δεμάτων *μυοφθόρου δηλητηρίου* τοῦ ὁποίου δοκιμάζει ἐνώπιον πάντων τὰ κερασυνοβόλα ἀποτελέσματα προσκολλῶν ἐν καταπότιον εἰς τὰ χείλη ζῶντος μυὸς ὅστις ἐκπνέει εὐθύς. Ὁ Ἰάκωβος Βλὰκ εἶναι ἀληθὴς μυοδάμας καὶ πᾶσαν τὴν φήμην ὀφείλει εἰς τὴν οἰκειότητα μεθ' ἧς παίζει πρὸς τὰ ζῶα ταῦτα τὰ γνωστὰ διὰ τὴν ἀγρίαν αὐτῶν κακίαν. Μεταχειρίζεται αὐτὰ, κατά τινα τοῦ λαοῦ φράσιν, ὡς *γαλίδια τυφλά*. Κατὰ τὰς δημοσίους αὐτοῦ ἐκθέσεις, ὅπως ἑλκύσῃ περὶ ἑαυτὸν τὸ πλῆθος, βυθίζει τὴν χεῖρα εἰς τοὺς κλωβοὺς καὶ ἐρεθίζει ἀφόβως τοὺς ἐγκεκλεισμένους μῦς· ἔπειτα ἐξάγει διαδοχικῶς δέκα ἢ δώδεκα, εἰσάγει εἰς τὸ ἴδιον ὑποχιτώνιον, ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ δέρματος, καὶ κρατεῖ αὐτοὺς ἐκεῖ ἐπί τινα λεπτά. Καὶ νομίζουσι μέν τινες ὅτι τὰ ζῶα ταῦτα εἶναι ἐξημερωμένα καὶ διὰ τοῦτο ἐπιδεκτικὰ τοιαύτης οἰκειότητος, ἀλλ' οἱ γνωρίζοντες τὸν Ἰάκωβον γινώσκουσι κάλλιστα ὅτι οἱ μῦς αὐτοῦ εἶναι ὅσον ἄγριοι καὶ οἱ διαιτώμενοι εἰς τοὺς ὀχετοὺς τοῦ Λονδίνου.

Ὁ **K. Mayhew**, εἰς τὰς περιέργους αὐτοῦ περὶ τοῦ πτωχοῦ Λονδίνου μελέτας, διηγεῖται ἐπίσκεψίν τινα γενομένην ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ οἴκημα τοῦ Ἰακώβου Βλὰκ, εἰς Βαττερσέα. Ἡ πύλη τῆς οἰκίας ἣν κατοικεῖ στέφεται ὑπὸ πλακὸς ἐκ ζίγκου φερούσης μεγάλοις γράμμασι τὰς ἑξῆς λέξεις· « *Ἰάκωβος Βλὰκ, μυοκτόνος τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος.* » Ὑπὲρ αὐτὴν δὲ, μετὰ τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων **V. R.** (Βικτωρία Βασίλισσα), κεῖται ἐγκεχαραγμένη εἰκὼν λευκοῦ μυός.

Ὁ Ἰάκωβος Βλὰκ δὲν τρέφει εἰδικῶς μόνον μῦς· τὸ οἴκημα αὐτοῦ εἶναι μεστὸν κλωβίων περιεχόντων σκύλλους καὶ πτηνὰ παντὸς εἴδους· παρέχει δὲ καὶ ἰχθῦς εἰς τὰ ἰχθυοτροφεῖα. Σχεδὸν καθ' ἡμέραν, ἀπὸ τῆς τετάρτης μέχρι τῆς ὀγδόης τῆς πρωΐας, καταγίνεται εἰς ἁλιείαν καὶ οὐδέποτε ἐπανέρχεται ἄνευ ἀφθόνου λείας. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε ἄγκιστρα, οὔτε δίκτυα οὔτε οὐδὲν ἄλλο ἁλιευτικὸν ἐργαλεῖον παραλαμβάνει, οὐδεὶς γινώσκει ποῖον τρόπον μεταχειρίζεται· ἐρωτώμενος περὶ τούτου, ἀποκρίνεται ὅτι ἀγρεύει τοὺς ἰχθῦς διὰ τῶν χειρῶν, τοῦθ' ὅπερ φύσει διεγείρει μειδιάματα ἀπιστίας. Ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἐβεβαίωσε καὶ τῷ **K. Mayhew**, ἀπιστήσαντι τὸ κατ' ἀρχὰς ὡς πάντες οἱ κάτοικοι τοῦ Βαττερσέα. Ἀλλ' ὁ Ἰάκωβος Βλὰκ ὑπὸ τὴν σφραγῖδα τῆς ἐχεμυθίας ἀπεκάλυψεν αὐτῷ τὸν τρόπον, καὶ ὁ **K. Mayhew** λέγει ὅτι οὐ μόνον ἐπείσθη ἐντελῶς ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀπορεῖ πῶς δὲν ἐσκέφθησαν μέχρι τοῦδε οἱ ἄνθρωποι τοσοῦτον ἁπλῆν μέθοδον.

Ὁ Ἰάκωβος Βλὰκ, γενόμενος κοινωνικὸς, διηγήθη ὁλόκληρον τὸν βίον αὐτοῦ εἰς τὸν **K. Mayhew**· πῶς ἀνεπτύχθη ἡ κλίσις αὐτοῦ φανεῖσα ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐννεαετοῦς ἡλικίας· πῶς ἔπραξεν ἀνοήτως ἀνοίξας μέγα καφφενεῖον εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ ὁποίου ἵστατο ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ, πλουσίως ἐνδεδυμένη ὡς *κόρη τοῦ μυοδάμαντος*· πῶς ἤρχισε νὰ ἐργάζηται διὰ τὴν κυβέρνησιν καὶ ἀπήλαυσε τὸ δίπλωμα τὸ ἐπιτρέπον αὐτῷ νὰ ὀνομάζηται μυοκτόνος τῆς βασιλίσσης· τέλος δὲ ὡμολόγησεν ὅτι πολλάκις, ἀγνοούσης τῆς γυναικός του, ἔφαγε μῦς καὶ ὅτι ἡ σαρξ αὐτῶν ἦτο ὅσον ἡδεῖα καὶ σχεδὸν ὅσον ἁβρὰ καὶ ἡ τῶν κονίκλων.

Ὁ Ἰάκωβος Βλὰκ δὲν εἶναι ὁ μόνος ἀλλόκοτος ἄνθρωπος τοῦ εἴδους τούτου καὶ προσεχῶς θέλομεν εἰσαγάγει εἰς τοὺς ἀναγνώστας τὸν «*Ψυλλοκτόνον τῆς Α. Μ. τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας.*»

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΕΛΩΝΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

(Συνέχ. Ὅρα φυλλ. 347 καὶ 348.)

Κατὰ τὸ ἔτος 1859 ἐκτίσθη τελωνιακὸν κατάστημα ἐν Σύρῳ καὶ προσετέθη ἓν ἔτι πάτωμα εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς διαμετακομίσεως, ἐθεμελιώθη δὲ νέον εὐρύχωρον καὶ εἰς τὴν καταλληλοτέραν κατ' ἐμὲ τοῦ λιμένος θέσιν κατάστημα ἐν Πειραιεῖ. Κατὰ τὸ 1861 ἀνεκαινίσθη τὸ τελωνιακὸν κατάστημα τῶν Πατρῶν, κατὰ δὲ τὸ 1862 ἀνηγέρθη εἰς τὴν παραλίαν τῶν Καλαμῶν κατάστημα ἱκανῆς διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ὑπηρεσίας τοῦ τόπου χωρητικότητος.

Ταῦτα εἶναι ἐν περιλήψει τὰ γενόμενα εἰς τὴν τελωνιακὴν ὑπηρεσίαν καὶ τοιαύτη ἡ σημερινὴ κατάστασις τῶν τελωνείων τοῦ Κράτους. Πρὸς ἐντελῆ διαρρύθμισιν καὶ τακτοποίησιν τοῦ σπουδαίου τούτου κλάδου ὑπολείπονται βεβαίως ἔτι πολλὰ ὡς κυριώτερα δὲ καὶ ἀναγκαιότερα θεωρῶ τὰ ἀκόλουθα.

α) Νὰ τελειοποιηθῇ τὸ δασμολόγιον, ἐφαρμοζομένου τοῦ συστήματος τῶν ὡρισμένων τελῶν καὶ εἰς τὰ ὀλίγα ἐμπορεύματα, τὰ ὁποῖα ἔμειναν νὰ τελωνίζωνται κατ' ἐκτίμησιν, καὶ συγχωνευομένων τῶν πολλῶν κατηγοριῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιροῦνται διάφορα εἴδη, εἰς τρόπον ὥστε ἡ κατάταξις νὰ κατασταθῇ ἀνεπίδεκτος πάσης ἀμφισβητήσεως.

Τοῦτο θέλει καταπαύσει τὰς ὀλίγας ἔριδας, ὅσαι συμβαίνουσιν ἀκόμη κατὰ τὸν τελωνισμὸν τῶν ἐμπορευμάτων, θέλει ἀπαλλάξει τοὺς ἐμπόρους ἀπὸ τὰ λάθη, εἰς τὰ ὁποῖα ὑποπίπτουσιν ἐνίοτε κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν διασαφήσεών των καὶ ἕνεκα τῶν ὁποίων ὑποβάλλονται κατὰ νόμον εἰς χρηματικὰς ποινὰς, ὅταν δὲν τὰ χαρακτηρίσωσιν ἀκριβῶς, θέλει χορηγήσῃ ἄπειρον εὐκολίαν εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὑπηρεσίας, θέλει εἰσαγάγῃ πλήρη δημοσιότητα εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν τελωνιακῶν ὑπαλλήλων, ὅπερ, ὡς εἶπον καὶ ἀνωτέρω συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν περιστολὴν τῶν καταχρήσεων, καθόσον καὶ ὁ ἐλάχιστος φύλαξ θέλει εἶσθαι εἰς κατάστασιν νὰ ἐξελέγχῃ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ τελωνισμοῦ, καὶ τὸ κυριώτερον πάντων θέλει ἔχει τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ νὰ ὑποβάλλωνται τὰ αὐτὰ ἐμπορεύματα πανταχοῦ καὶ πάντοτε εἰς ἴσα τέλη, ὅπερ εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἰσορροπίας τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν ἐμψύχωσιν τοῦ νομίμου συναγωνισμοῦ. Οἱ τελωνιακοὶ δασμοὶ δὲν ὁμοιάζουσι τοὺς ἀμέσους φόρους, οἱ ὁποῖοι πίπτουσιν ἐπὶ τῶν παραγωγῶν εἰς βάρος ἢ εἰς ὄφελος τῶν ὁποίων μένει συνήθως πᾶσα αὐξομείωσις, καθόσον διὰ νὰ μεταβιβάζηται αὕτη εἰς λογαριασμὸν τῶν καταναλωτῶν, ἔπρεπε νὰ συμβαίνῃ ὥστε καὶ ἡ τιμὴ τῶν προϊόντων ν' αὐξομειοῦται κατὰ λόγον τῆς αὐξομειώσεως τοῦ φόρου, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνηται, διότι τὰς τιμὰς διέπει ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, ἐπομένως οὔτε ὅταν αὐξάνῃ ὁ φόρος δύνανται οἱ παραγωγοὶ νὰ ἐλαττώσωσι τὴν παραγωγὴν καὶ νὰ περιορίσωσι τὴν προσφορὰν εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀναγκάσωσι τοὺς καταναλωτὰς νὰ δώσωσι μεγαλητέρας τιμὰς, οὔτε πάλιν ὅταν ἐλαττοῦται ὁ φόρος δύναται νὰ αὐξήσῃ ἀμέσως καὶ ἡ παραγωγὴ ὥστε νὰ ἐπέλθῃ ἐλάττωσις τῶν τιμῶν, διότι τὰ πρὸς παραγωγὴν προϊόντων τῆς γῆς ἀπησχολημένα κεφάλαια δὲν εἶναι εὔκολον νὰ μετατραπῶσιν εἰς ἄλλας ἐπιχειρήσεις, οὔτε διὰ προσθήκης πλειοτέρων κεφαλαίων δύναταί τις νὰ πολυπλασιάσῃ προχείρως τὴν παραγωγήν. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἐξαγωγικῶν τελῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ὑποβάλλονται τὰ ἐξαγόμενα προϊόντα ἐπικρατείας τινός. Δὲν ἔχει ὅμως οὕτω τὸ πρᾶγμα καὶ ἐπὶ τῶν δασμῶν τῆς εἰσαγωγῆς, οἵτινες πίπτουσιν ὁλοσχερῶς καὶ πάντοτε ἐπὶ τῶν καταναλωτῶν, καθόσον οἱ πληρόνοντες αὐτοὺς ἔμποροι θέτουσιν εἰς τὴν ἀξίαν τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τὸ εἰσαγωγικὸν τέλος, αὐξάνοντες ἢ ἐλαττοῦντες τὴν εἰσαγωγὴν αὐτῶν κατὰ λόγον τῆς ὑπαρχούσης ζητήσεως. Ὅπου λοιπὸν, ὡς συμβαίνει καὶ παρ' ἡμῖν, ὁ σκοπὸς τῶν τελωνείων εἶναι ἁπλῶς ταμιευτικὸς, ἡ κυβέρνησις ὀφείλει πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἰσορροπίας τοῦ ἐμπορίου, ἡ ὁποία ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τοῦ συστήματος τῆς ἐκτιμήσεως καὶ ἐνόσῳ ὑπάρχουσιν εἰς τὸ δασμολόγιον κατηγορίαι ἐμπορευμάτων ἐπιδεκτικῶν ἀμφισβητήσεως. Ἀπὸ τοιαύτας ἀρχὰς ἀναχωρῶν φρονῶ, ὅτι εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη ν' ἁπλοποιηθῇ τὸ δασμολόγιον, συγχωνευομένων, καθ' ἣν καὶ τὰ ἐμπορικὰ ἐπιμελητήρια ἐξέφρασαν γνώμην, τῶν πολλῶν κατηγοριῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιροῦνται διάφορα ἐμπορεύματα καὶ ὁριζομένου τοῦ τέλους αὐτῶν ὅσον ἔνεστι μετριωτέρου διὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνωνται πολὺ τὰ κατωτέρας ποιότητος εἴδη. Εἶναι ἀληθὲς, ὅτι ὅσον περιεκτικώτεραι γίνονται αἱ κατηγορίαι, τοσοῦτον μεγαλειτέρα ἀποβαίνει ἡ ἀδικία καὶ ἀνισότης, διότι πληρόνουσιν τὸ αὐτὸ τέλος ἐμπορεύματα πολὺ κατὰ τὴν ποιότητα καὶ ἀξίαν μεταξύ των διαφέροντα· ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι τὸ δασμολόγιον δὲν ἐπαγγέλλεται δικαιοσύνην, καὶ ὅτι εἶναι ἁπλῆ οἰκονομία εἰς τὴν ὁποίαν ὡδηγήθησαν ἐκ πολυχρονίου πείρας νὰ προέλθωσι τὰ εὐνομούμενα ἔθνη διὰ νὰ προλάβωσι σπουδαίας τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ δημοσίου ζημίας. Τὸ δίκαιον ἔγκειται κατὰ θεωρίαν εἰς τὸ σύστημα τῆς ἐκτιμήσεως, διότι δι' αὐτοῦ ὑποτίθεται ὅτι ἕκαστον ἐμπόρευμα ὑποβάλλεται εἰς τέλος ἀνάλογον μὲ τὴν πραγματικὴν ἀξίαν του· ἀλλ' ἐνῷ ἡ θεωρία τὸ παρουσιάζει ὡς τοιοῦτον, ἡ πεῖρα ἐβεβαίωσεν, ὅτι ὑπ' αὐτὸ διαπράττονται τὰ μεγαλήτερα ἀδικήματα, διότι εἴτε δι' ἔλλειψιν γνώσεων, εἴτε δι' ἔλλειψιν εἰλικρινείας, εἴτε καὶ δι' ἔλλειψιν ἰσχυρᾶς θελήσεως πρὸς ἀπώθησιν τῶν φωνασικῶν τῶν ἐμπόρων, αἱ γινόμεναι παρὰ τῶν τελωνῶν ἐκτιμήσεις πόρρω ἀπέχουσι τοῦ νὰ ἦναι σύμφωνοι μὲ τὰ πράγματα. Διὰ τοῦτο ἐπροτιμήθη πανταχοῦ τὸ σύστημα τῶν ὡρισμένων τελῶν, ὑπὸ τὸ ὁποῖον πᾶς ἔμπορος γνωρίζει τοὐλάχιστον ἐκ τῶν προτέρων ὁποῖον τὸ πληρωτέον δι' ἕκαστον ἐμπόρευμα τέλος καὶ εἶναι βέβαιος ὅτι θέλει πληρώσει τὸ αὐτὸ καὶ πᾶς ἄλλος συνάδελφός του εἰσάγων τὸ ἴδιον ἐμπόρευμα εἰς τὴν ἰδίαν ἢ ἄλλην πόλιν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σύστημα τοῦτο εἰσαχθὲν καὶ παρ' ἡμῖν ἔφερεν, ὡς ἐξετέθη ἀνωτέρω, τὰ πλέον εὐάρεστα ἀποτελέσματα, ὀφείλομεν, ὅπως ἐπιτύχωμεν ἐντελῶς τοῦ σκοποῦ, νὰ ὠθήσωμεν τὴν ἀδικίαν τῶν συγχωνεύσεων ἐφ' ὅσον εἶναι ἀναγκαῖαι αὗται διὰ νὰ ἐκλείψωσιν ὁλοτελῶς αἱ ἀναφυόμεναι περὶ τὴν κατάταξιν διενέξεις. Καὶ τῷ ὄντι ἀφοῦ τὸ δασμολόγιόν μας παραδέχεται π. χ. νὰ τελωνίζωνται ὅλοι οἱ ἵπποι καὶ ἡμίονοι πρὸς 15 δραχ. ἕκαστος, καί τοι διαφέροντες κατὰ τὴν ἀξίαν ἀπὸ 150—1000 καὶ ἐπέκεινα δραχ., διατί τάχα νὰ μὴ παραδεχθῇ μίαν κατηγορίαν διὰ τὰ τσήτια ἀλλὰ νὰ τὰ ἔχῃ ὑποδιηρημένα εἰς Ἀγγλικὰ, Γαλλικὰ καὶ σπινάτα, ἐνῷ ἀποβαίνει πολλάκις δύσκολος ἡ διάκρι-

σις; Δι' ὃν λόγον παρεδέχθη τὸ δασμολόγιον μίαν κατηγορίαν διὰ τὰς τσόχας, εἰς τὴν ὁποίαν συνεχωνεύθησαν ἐσχάτως καὶ τὰ καλμοῦκα μετὰ τῶν πιλότων, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πρέπει νὰ ἀποτελέσωσι μίαν κατηγορίαν τὰ διάφορα εἴδη τῶν τσητίων, τῶν μαλλίνων μποχτσάδων, τῶν μανταπολαμίων κτλ. Ἀλλ' αἱ τοιαῦται συγχωνεύσεις, δύναται νὰ παρατηρήσῃ τις, ἔχουσι τὸ ἄτοπον τοῦ νὰ ἐπιβαρύνωσιν ὁπωσδήποτε τὰ προστυχώτερα ἐμπορεύματα, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζονται συνήθως αἱ ἐνδεέστεραι τοῦ λαοῦ τάξεις, καὶ νὰ καθιστῶσιν ἐλαφροτέραν τὴν φορολογίαν τῶν ἐκλεκτοτέρων, τῶν ὁποίων κάμνουσι χρῆσιν οἱ εὐποροῦντες, ἐνισχυομένης οὕτω τῆς πολυτελείας. Εἰς τὰς ἐνστάσεις ταύτας ἀπαντῶ· 1) ὅτι ἐκ τῆς συχνεύσεως δὲν θέλουν ἐπιβαρυνθῇ εἰμὴ ἀνεπαισθήτως τὰ πρόστυχα ἐμπορεύματα, διότι ἐπὶ παντὸς εἴδους ἐμπορευμάτων ἡ κατανάλωσις τῶν κατωτέρων ποιοτήτων εἶναι ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ μεγαλητέρα τῆς τῶν καλλιτέρων καὶ ἑπομένως ἀσήμαντος προσθήκη εἰς τὸ τέλος τῆς μικροτέρας ποιότητος, ἀρκεῖ διὰ νὰ καλύψῃ τὴν ζημίαν, ἥτις θέλει ἐπέλθει εἰς τὸ δημόσιον ἐκ τῆς καταργήσεως τῶν ἀνωτέρων κατηγοριῶν. 2) ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε ἀληθὲς, ὅτι τὰς καλλιτέρας ποιότητας μεταχειρίζονται αἱ εὐποροῦσαι τάξεις, διότι ὡς ἐκ τῆς διαρκείας των τὰς προτιμῶσι πολλάκις καὶ οἱ πτωχοὶ οἱ ὁποῖοι δὲν δύνανται ν' ἀνανεώνωσι συχνὰ τὰ πράγματά των. 3) ὅτι τοὺς εὐποροῦντας δυνάμεθα ἀποτελεσματικώτερον νὰ φορολογήσωμεν ἐὰν ἀναβιβάσωμεν τὸν δασμὸν τοῦ καφὲ, τῆς ζακχάρεως, τοῦ χαβιαρίου, τοῦ τείου καὶ ἄλλων τοιούτων οὐχὶ τῆς πρώτης ἀνάγκης ἀντικειμένων, διότι τούτων ἡ χρῆσις παρακολουθεῖ τὸν πλοῦτον καὶ εἶναι λίαν περιωρισμένη παρὰ τοῖς πτωχοῖς, καὶ 4) ὅτι ἡ πολυτέλεια δὲν πολεμεῖται διὰ τῶν τελωνιακῶν δασμῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦ καλοῦ παραδείγματος τῶν ἐν τοῖς πράγμασι καὶ τῶν προϊχόντων παντὸς τόπου. Πρὸς βεβαίωσιν τοῦ ὅτι μικρὰ καὶ ἀνεπαίσθητος προσθήκη ἐπὶ τοῦ τέλους τῆς κατωτέρας τάξεως δύναται νὰ καλύψῃ τὴν ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τῶν ἀνωτέρων προκύψουσαν ζημίαν ἀναφέρω τὰ ἀκόλουθα. Ἐκράτησαν ἐπὶ ἓν ἔτος λεπτομερῆ σημείωσιν τῶν εἰσαχθέντων ὑφασμάτων τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ δασμολόγιον διαιροῦνται εἰς πλείονας τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα κατηγοριῶν, ἐξ ὧν ἡ μὲν κατωτάτη περιλαμβάνουσα τὰ καραβόπανα καὶ τοὺς καναβίνους σάκκους, ὑποβάλλεται εἰς τέλος λεπτῶν 25 τὴν ὀκὰν, τὸ δὲ τέλος τῆς ἀνωτάτης εἰς ἣν κατατάσσονται οἱ ἐκ μπλόνδας μποχτσάδες, ἀναβαίνει εἰς δρ. 120 τὴν ὀκὰν, ὑπάρχουσι δὲ ἐν τῷ μεταξὺ πλεῖσται ἄλλαι κατηγορίαι πληρώνουσαι 80, 40, 30, 24, 20, 18, 16, 12, 10, 8, 7, 6, 4, 3, 2, καὶ 1 δραχ. Καὶ ὅμως κατὰ τὴν κρατηθεῖσαν σημείωσιν ὅλα τὰ ἐντὸς τοῦ ἔτους ἐκείνου εἰσαχθέντα ὑφάσματα συνεποσοῦντο εἰς 1,200,000 ὀκάδων, τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν πληρωθὲν εἰσαγωγικὸν τέλος ἀνέβη εἰς δραχ. 900,000, ἀναλογοῦν πρὸς 75 λεπτὰ τὴν ὀκάν. Ἐκ τοῦ συνόλου αὐτῶν 500,000 ὀκάδες εἶναι πανία Ἀμερικῆς, τὰ ὁποῖα τελωνίζονται πρὸς 36 λεπτὰ τὰ μανταπολάμια, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ δασμολόγιον ὑποδιαιροῦνται εἰς 3 κατηγορίας τελωνιζομένας πρὸς 55, 65 καὶ 100 λεπτὰ συμποσοῦνται εἰς 180,000 ὀκάδας καὶ ἐπλήρωσαν δραχ. 100,000 αἵτινες ἤθελον εἰσπραχθῇ ἐὰν ηὔξανε κατὰ ἓν μόνον λεπτὸν τὸ τέλος τῆς ἐσχάτης κατηγορίας. Τὰ τσήτια, ἅτινα καὶ αὐτὰ ὑποδιαιροῦνται εἰς τρεῖς κατηγορίας μὲ τέλος 80, 1:20 καὶ 1:60 ἀναβαίνουσιν εἰς 115,000 ὀκάδας ἐξ ὧν εἰσεπράχθησαν 94,000 ἤτοι πρὸς 82 λεπτὰ τὰ βαμβακηρὰ ὑφάσματα ἐν γένει, τῶν ὁποίων τὸ τέλος διαφέρει ἀπὸ 25 λεπτὰ μέχρι 10 δραχ. συμποσοῦνται εἰς 1,000,000 ὀκάδων καὶ ἐπλήρωσαν ἅπαντα δραχ. 550,000 ἤτοι πρὸς 55 λεπτὰ τὴν ὀκάν. Οἱ μάλλινοι μποχτσάδες, οἱ ὁποῖοι διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας τῶν 3 καὶ 10 δραχ. καὶ εἰς τὸν τελωνισμὸν τῶν ὁποίων συμβαίνουσι καθ' ἑκάστην διενέξεις, ἠδύναντο ἄνευ ζημίας τοῦ δημοσίου νὰ συγχωνευθῶσιν εἰς μίαν καὶ νὰ ὑποβληθῶσιν ὅλοι εἰς τέλος δραχ. 3:50, διότι ἡ ὅλη αὐτῶν εἰσαγωγὴ συνίσταται ἐξ ὀκάδων 2872 ἀφ' ὧν ἐπληρώθησαν δραχ. 9,953.

β') Νὰ καταργηθῶσιν ὅσον ἔνεστι τάχιον τὰ ἐξαγωγικὰ τέλη καὶ νὰ παύσῃ πᾶσα εἰσπραξις ἐγγείων φόρων εἰς τὰ τελωνεῖα, μεταβαλλομένου, ἐννοεῖται, τοῦ συστήματος τῆς ἀποδεκατώσεως καὶ ἐπιβαλλομένου τοῦ φόρου εἰς χρήματα ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῶν παραγωγῶν. Δύο εἶναι, ὡς ἔλαβον καὶ ἄλλοτε ἀφορμὴν νὰ ἐκθέσω, τὰ μεγάλα καὶ ἀδιόρθωτα ἐλαττώματα τοῦ συστήματος τῆς ἀποδεκατώσεως, πρῶτον ὅτι φορολογοῦν τὴν ἀκαθάριστον πρόσοδον φορολογεῖ συνάμα τὰ πρὸς παραγωγὴν αὐτῆς κατατιθέμενα κεφάλαια καὶ ἐργασίαν, καὶ οὕτω τὰ ἀπομακρύνει ἀμφότερα ἀπὸ τὴν γεωργίαν, καταδικάζον αὐτὴν νὰ μένῃ περιωρισμένη εἰς χεῖρας τῶν πτωχῶν καὶ ἀπαιδεύτων χωρικῶν, τῶν μὴ δυναμένων νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς ἄλλο ἀνετώτερον καὶ ἐπικερδέστερον ἐπάγγελμα, καὶ δεύτερον ὅτι χορηγεῖ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν εἰς τὸν φορολόγον, ὅστις διὰ νὰ βεβαιώσῃ καὶ εἰσπράξῃ τὸ δικαίωμά του δὲν ἀφίνει τὸν φορολογούμενον νὰ ἐπιχειρήσῃ ἄνευ τῆς ἀδείας του οὐδεμίαν πρᾶξιν ἀναγομένην εἰς τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν, τὸν ὑποβάλλει εἰς πολλὰς στενοχωρίας καὶ ἐνίοτε τὸν καταπιέζει καὶ τὸν ἀδικεῖ. Τὸ πρῶτον τῶν ἐλαττωμάτων τούτων ἔγκειται καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς διαστάσεις καὶ εἰς τὸ σύστημα τῆς τῶν τελωνείων φορολογίας τῶν προϊόντων κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐξαγωγῆς αὐτῶν, διότι καὶ ὑπὸ τοῦτο φορολογεῖται ἡ ἀκαθάριστος πρόσοδος, οἱ δὲ παραγωγοὶ πληρώνουσι τὸν κανονισμένον φόρον ἐφ' ὅλων ἐν γένει τῶν παραγομένων προϊόντων εἴτε ἐξάγονται εἴτε καταναλίσκονται ἐν τῷ τόπῳ· πρὸς κατάληψιν τῆς ἀληθείας ταύτης πρέπει νὰ λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἰς πάντα τόπον εὑρισκόμενον εἰς συγκοινωνίαν μὲ ξένας ἐπικρατείας τὴν τιμὴν τῶν προϊόντων καὶ μάλιστα ἐκείνων, τῶν ὁποίων ἡ παραγωγὴ ὑπερτερεῖ τὰς χρείας τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως, κανονίζει οὐχὶ ἡ ἐγχώριος ἀγορὰ, ἀλλὰ ἡ ἐξωτερικὴ ζήτησις. Ἑπομένως ὅταν προϊόν τι ἐπιβαρύνεται μὲ φόρους κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν δὲν συμφέρει ν' ἀγορασθῇ διὰ τὸ ἐξωτερικὸν, εἰμὴ ὅταν ἡ ἀγοραία αὐτοῦ τιμὴ ἐκπέσῃ εἰς τρόπον ὥστε μετὰ τὴν προσθήκην τῶν φόρων νὰ ἐξισοῦται μὲ τὰς τρεχούσας τιμὰς εἰς ἄλλας χώρας, ἔνθα ἐπικρατεῖ διαφορετικὸν φορολογίας σύστημα οὕτω π. χ. ὁ θέλων νὰ ἀγοράσῃ ποσότητά τινα ἐλαίου πρὸς ἐξαγωγὴν, ἐὰν ἐν τῇ χώρᾳ ἔνθα δὲν πληρόνονται εἰς τὰ τελωνεῖα δασμοὶ προσφέρῃ 10 τάλληρα τὴν βαρέλλαν, εἰς τὴν ἑτέραν, ἔνθα ὑπάρχουσι δασμοὶ 10 0/0 δὲν θέλει προσφέρει εἰμὴ 9 μόνον, τοῦτο δὲ θέλει ἔχει τὸ ἀποτέλεσμα ὥστε εἰς τὴν τελευταίαν χώραν ἡ ἀγοραία τιμὴ τοῦ ἐλαίου νὰ ἦναι κατὰ 10 0/0 κατωτέρα τῆς τρεχούσης εἰς τὴν πρώτην, ὥστε εἰς πᾶσαν ἐπικράτειαν ὅπου ὑπάρχουσι φόροι κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν, οἱ παραγωγοὶ πληρώνουσιν ἐμμέσως τὸν ὡρισμένον φόρον δι' ὅλα ἐν γένει τὰ παραγόμενα προϊόντα, διότι ἀναγκάζονται νὰ τὰ πωλῶσιν εἰς τιμὰς μικροτέρας. Τὸ ἰδιάζον δὲ τῆς διὰ τῶν τελωνείων φορολογίας εἶναι ἐπὶ μόνων τῶν προϊόντων ἐκείνων τῶν ὁποίων δὲν γίνεται οὐδεμία ἐσωτερικὴ κατανάλωσις, ὡς εἶναι διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ Κορινθιακὴ σταφὶς, τὸ δημόσιον λαμβάνει ὅσα οἱ παραγωγοὶ ζημιοῦνται διὰ τῆς ἐκπτώσεως τῶν τιμῶν, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων προϊόντων ὅσα ἐν μέρει ἐξάγονται καὶ καταναλίσκονται, ἐνῷ οἱ παραγωγοὶ φορολογοῦνται διὰ τὸ σύνολον, εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον δὲν εἰσέρχεται εἰμὴ μόνον ὁφόρος τῶν ἐξαγομένων. ὅπου δὲ ἠθέλησαν ν' αὐξήσουν τὸν δασμὸν ἵνα ἐκ τῶν ἐξαγομένων ἀποζημιοῦται τὸ δημόσιον καὶ διὰ τὰ ἐπιτοπίως καταναλισκόμενα, ἐζημίωσαν τὰ μέγιστα τοὺς παραγωγοὺς, διότι ἡ ἔκπτωσις τῶν τιμῶν κατέστη μεγαλειτέρα καὶ ἴση μὲ τὸν ἐπιβληθέντα φόρον. Τοιοῦτόν τι συμβαίνει εἰς τὴν Ἑπτάνησον, ἔνθα τὸ ἔλαιον φορολογεῖται πρὸς 18 0/0 κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν, ἀλλ' ὅταν τὸ εἶδος τοῦτο πωλῆται ἐν Πελοποννήσῳ πρὸς 10 τάλληρα τὴν βαρέλλαν, ἐν Ἑπτανήσῳ δὲν δύναται νὰ ἀγορασθῇ ἐπέκεινα τῶν 8, οὕτω δὲ ὁ παράγων 10 βαρέλλας ἐλαίου Πελοποννήσιος καὶ πωλῶν τὰς 9 (διότι τὴν μίαν ἀφήρεσεν ἡ ἀποδεκάτωσις) λαμβάνει 90 τάλλ. ἐνῷ ὁ ἴσης ποσότητος παραγωγὸς ἑπτανήσιος, καίτοι φρονῶν ἴσως ὅτι μένει ἀφορολόγητος, δὲν θέλει λάβει εἰμὴ μόνον 80 τάλληρα. Τὰ ὀλίγα ταῦτα ἀρκοῦσιν εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ διὰ τῶν τελωνείων φορολογία φορολογεῖ ὅπως καὶ ἡ ἀποδεκάτωσις τὴν ἀκαθάριστον πρόσοδον, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνονται τὰ κεφάλαια καὶ ἡ ἐργασία καὶ ὅτι μειονεκτεῖ τῆς ἀποδεκατώσεως καθόσον δὲν εἰσέρχονται εἰς τὸ δημόσιον Ταμεῖον ὅλα τὰ παρὰ τῶν φορολογουμένων ἐμμέσως πληρωνόμενα. Καθόσον δ' ἀφορᾷ τὸ ἕτερον τῆς ἀποδεκατώσεως τὸ ἐλάττωμα, ἤτοι τὰς ἐκ μέρους τῶν φορολόγων κατὰ τὴν βεβαίωσιν καὶ εἴσπραξιν τῶν φόρων στενοχωρίας καὶ καταπιέσεις τῶν φορολογουμένων, τοῦτο ἐκλείπει ὁλοσχερῶς ἀπὸ τὴν διὰ τῶν τελωνείων φορολογίαν, καθόσον τὸν φόρον πληρώνουσιν οἱ ἐνεργοῦντες τὴν ἐξαγωγήν ἔμποροι, οἱ δὲ φορολογούμενοι μὴ ἐρχόμενοι εἰς οὐδεμίαν μετὰ τῶν φορολόγων συνάφειαν ἐκτελοῦσιν ἀκωλύτως ὅλας τὰς ἐργασίας των καὶ πολλοὶ ἔχουσι τὴν ἰδέαν ὅτι μένουσιν ἀφορολόγητοι. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου εἶναι παρατηρημένον, ὅτι φυγαδεύεται τὸ ἐμπόριον καὶ ἐκπίπτει ἡ τιμὴ τῶν προϊόντων εἰς ὅσας χώρας εἰσπράττονται ἐξαγωγικοὶ δασμοί, διότι τηροῦνται ἐκεῖ κατ' ἀνάγκην πολλαὶ διατυπώσεις καὶ παρεμβάλλονται δυσκολίαι εἰς τὴν κίνησιν τοῦ ἐμπορίου, ἐνῷ πρῶτος ὅρος τῆς προόδου καὶ ἀναπτύξεως αὐτῶν εἶναι ἡ ταχύτης καὶ ἡ ἐλευθερία. Ὅθεν ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἐκλείψωσι ταχέως οἱ κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν φόροι διότι τότε μόνον οἱ ἔμποροι θέλουσι λάβει ἀπόλυτον ἐλευθερίαν εἰς τὰς ἐνεργείας των, δυνάμενοι ἄνευ τινὸς περιορισμοῦ νὰ φορτώνωσιν ὅταν καὶ ὅπου εὐκολύνονται, ὅπερ θέλει συντελέσει τὰ μέγιστα εἰς τὴν ζήτησιν καὶ εἰς ἐπωφελεῖς τιμὰς πώλησιν τῶν προϊόντων τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς. Προσθετέον εἰς ταῦτα, ὅτι ἡ κατάργησις τῶν ἐπὶ τῆς ἐξαγωγῆς φόρων θέλει καταστήσει περιττὰς τελωνιακὰς θέσεις καὶ ἐκ τῆς καταργήσεως αὐτῶν θέλει ἐπέλθει οὐ μικρὰ οἰκονομία εἰς τὸ δημόσιον.

(Ἕπεται συνέχεια).

ΓΑΛΛΙΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΕΝ ΙΝΔΙΑΙ.

Σημειώσεις περὶ τῆς Καρικάλης καὶ τῆς χώρας αὐτῆς.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλ. 348.)

Μορφαὶ τῆς θρησκείας. — Ἡ ἰνδικὴ λατρεία ἀναγνωρίζει τὸ ὑπέρτατον ὄν, αἰώνιον, ἀτελεύτητον,

παντοδύναμον, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, τὸν Παραβραχμᾶν, ὅστις ἀπεκαλύφθη εἰς τρία κατώτερα ὄντα τὸν Βραχμᾶν, τὸν Βισνοὺ καὶ τὸν Σίβαν, σχηματίζοντα τὴν ἰνδικὴν τριάδα τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα Τριμοῦρτιον γνωστὴν (*), συγκροτουμένην ἐκ τῆς

Ὁ Βραχμᾶς, ἡ πρώτη τῶν τριῶν μορφῶν, εἶναι τὸ πλαστικὸν πνεῦμα· ἔχει τέσσαρας κεφαλὰς καὶ τέσσαρας βραχίονας, καὶ ἀναβαίνει κύκνον. Καί τοι δὲ βαθέως σεβασμοῦ ἀπολαύει ὀλίγους μόνον διατηρεῖ τὴν σήμεραν λάτρας.

Συμβολικὴ εἰκὼν τοῦ Τριμουρτίου. Βραχμᾶς καὶ Σαράσβατις.

τριπλῆς δυνάμεως τῆς πλάσεως, τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς ἀναγεννητικῆς καταστροφῆς. Ἡ πλάσις, κατὰ τὸ βραχμανικὸν σύστημα, ἐγένετο δι' ἑνὸς ᾠοῦ ἱεροῦ ἐξ οὗ ἐξῆλθον, μετὰ πάντων τῶν κόσμων, τὰ

Παρισταῖσιν ἐνίοτε τὸν Βραχμᾶν καθήμενον ἐπὶ ἄνθους λωτοῦ μυστηριώδους ἐξελθόντος ἐκ τοῦ ὀμφαλοῦ τοῦ Βισνοῦ· διότι ἐκεῖ, λέγουσιν, ἐγεννήθη. Ὁ Βραχμᾶς ἐντυποῖ εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἡμῶν, καθ' ἣν

Βισνοὺ καὶ Λακχίμη ἐπὶ τοῦ ὄφεως Ἀτισέχα, φέροντος τὸν Βραχμᾶν ἐπὶ τοῦ ἄνθους τοῦ Λωτοῦ.

τρία εἴδη τῶν ὄντων· τὰ οὐράνια πνεύματα, τὰ καταχθόνια πνεύματα καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος.

ὥραν γεννώμεθα, τὰς περιστάσεις τῆς μελλούσης ἡμῶν ὑπάρξεως. Γυνὴ τοῦ Βραχμᾶ εἶναι ἡ λευκὴ

(*) Τρί-μούρτ.—Μήπως ἡ ἐν τῇ συνηθείᾳ λέξις μοῦτραν καὶ μούρη ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀρχαῖον μορφὴ κατάγωνται ἐξ Ἰνδίας; ἡ ἰνδικὴ λέξις τριμούρτ καθίστησι πιθανὴν τὴν ἡμετέραν εἰκασίαν· τῆς γνώμης δὲ ταύτης γενομένης τυχὸν δεκτῆς δυνάμεθα κατὰ μετάθεσιν γραμμάτων νὰ ἀποκαλέσωμεν τὸ τριμούρτιον τριμούτριον. Σ. Π.

Σαράσβατις, θεὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς εὐγλωττίας·

Ὁ δεύτερος θεὸς τῆς ἰνδικῆς τριάδος εἶναι ὁ συντηρητὴς θεὸς, φέρει δὲ πλῆθος ἀτελεύτητον ὀνομάτων, ἀλλὰ τὸ μᾶλλον ὑπὸ τῶν Ταμούλων σεβαζόμενον ὄνομα εἶναι τὸ Τιρουμὰλ (εὐτυχὴς Βισνοῦ). Ὁ θεὸς οὗτος δοξάζεται διὰ τὰς δέκα αὐτοῦ ἐνανθρωπήσεις, ἰσάριθμα τεκμήρια τῆς εὐμενείας καὶ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ.

Ζωγραφοῦσι δὲ τὸν Βισνοῦ τετράχειρα καὶ ἐνίοτε ἔτι πλείονας ἔχοντα τοὺς βραχίονας καὶ πρόσωπον εὐγενὲς καὶ χαρίεν γλαυκοῦ χρώματος ἢ πρασίνου βαθέως, καθήμενον *σταυροποδητὶ* ὑπὸ τὴν σκιὰν δένδρου πυκνοφύλλου. Παριστᾶσιν ἔτι αὐτὸν κατακεκλιμένον ἐπὶ τοῦ ὄφεως Ἀτισέχα ὅστις φέρει αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἐκ γάλακτος θαλάσσης εἰς τὸν Βαϊκοῦνδαν ἢ παράδεισον αὐτοῦ. Ἡ δὲ ῥοδόχρους Λακχίμη εἶναι γυνὴ τοῦ Βισνοῦ, θεὰ τῆς ἀφθονίας καὶ τοῦ πλούτου.

Οἱ ἀπαδοὶ τοῦ Βισνοῦ (Βισνουλάκται) φέρουσιν

Σίβας καὶ Πάρβατις.

κατὰ μέσου τοῦ μετώπου δύο λευκὰς χωρίστρας καθέτους χωριζομένας ὑπὸ ἄλλης ἐρυθρᾶς ἢ κιτρίνης· τὸ σημεῖον δὲ τοῦτο καλεῖται Ναμάμιον.

Ὁ Σίβας εἶναι ὁ θεὸς ὁ καταστροφεὺς καὶ ἀναγεννητής. Ἐπικαλοῦνται δ' αὐτὸν ὑπὸ πλῆθος ὀνομάτων. Καὶ ὁ μὲν ἀριθμὸς τῶν χειρῶν αὐτοῦ μεταλλάσσεται ἀπὸ τεσσάρων μέχρι τριάκοντα δύο. Ἑκάστη δὲ χεὶρ ἔχει ἓν ὅπλον, πέλεκυν, σπάθην κτλ. Περὶ τὸν αὐχένα αὐτοῦ ὑπάρχει κομβολόγιον ἐξ ἀνθρωπίνων κρανίων, καὶ περὶ τοὺς βραχίονας ἐλίσσονται ὄφεις ἀντὶ βραχιονίων. Ἡ μακρὰ καὶ πυκνὴ κόμη, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, ὑπερμέτρου μεγέθους, πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ἐνδεικνύουσιν αἰωνίαν ὀργήν. Ἀναβαίνει δὲ ταῦρον ὀνόματι Ναῦδιν (εὐτυχῆ). Γυνὴ τοῦ Σίβα εἶναι ἡ μέλαινα Πάρβατις (κόρη τοῦ βουνοῦ) ἢ Δύργα (σκληρά). Διατρίβει δὲ ὁ Σίβας ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ ὄρους, Καϊλάσα.

Οἱ ἀπαδοὶ τοῦ Σίβα (Σιβαλάκται) φέρουσι κατὰ μέσου τοῦ μετώπου ἢ *βοττοῦ*, κύκλον ἐκ σποδοῦ κόπρου βοὸς, ἢ τρεῖς ὁριζοντείους χωρίστρας ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης. Ἔχουσι δὲ *λιγγάμιον* ἐγκεκλεισμένον ἐν μικρῷ σωλῆνι ἀργυρῷ ἢ χρυσῷ κρεμαμένῳ ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος. Εἶναι δὲ τὸ *λιγγάμιον* πέτρα μέλαινα τοῦ Γάγγου, λεία, κωνικοῦ σχήματος, ἔχουσα εἰς τὸ κατώτατον μέρος ἐξοχὴν κοίλην ὡς κοχλιάριον. Τὸ λιγγάμιον τοῦτο ὁμοιάζει πως πρός τινα τῶν λατρειῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι οὐδέποτε ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν τῶν Ἰνδῶν νομοθετῶν ὅτι πρᾶγμα φυσικὸν δύναται νὰ ἦναι αἰσχρόν.

Αἱ νενυμφευμέναι γυναῖκες φέρουσι τὸ λιγγάμιον, ὡς λέγει τις, πεπεισμέναι ὅτι θέλουσι λάβει παρ' αὐτοῦ τὴν γονιμότητα. Ἡ λατρεία τῶν ἀπαδῶν τοῦ Σίβα τοσαύτας διακεκριμένας ἰδιότητας ἔχει, ὥστε δύναται νὰ θεωρηθῇ σχεδὸν ὡς μία ὁλόκληρος θρησκεία ἐν τῇ μεγάλῃ περιεχομένη. Ἰδίως δὲ τὸ σύστημα τῆς πλάσεως κατ' αὐτοὺς διαφέρει ἐντελῶς τοῦ βραχμανικοῦ.

Ἤθη καὶ ἔθιμα. — Αἱ ἰνδαὶ γυναῖκες δὲν ἀναγκάζονται, ὡς αἱ τῶν Μουσουλμάνων, εἰς βίον καθείρξεως οὐδὲ νὰ νὰ ἐξέρχωνται κεκαλυμμέναι. Οἱ ἄνδρες δίδουσιν εἰς αὐτὰς ἱκανὴν ἐλευθερίαν. Ἐν τούτοις οἱ Εὐρωπαῖοι, καί περ ζῶντες ἐν μέσῳ τῷ ἰνδικῷ βίῳ, μόλις καὶ σπανίως ἀναγνωρίζουσιν αὐτάς· τὰ ἐνδύματα, τὸ βάδισμα, ἡ στάσις αὐτῶν, ἀπαράλλακτα παρὰ πάσαις, ἐμποδίζουσι τὸν θέλοντα νὰ ἀναγνωρίσῃ νὰ διακρίνῃ αὐτάς.

Ἡ γυνὴ ὑπηρετεῖ εἰς τὸν ἄνδρα τρώγοντα, ἀναμένει δὲ νὰ τελειώσῃ ὅπως λάβῃ καὶ αὐτὴ τροφήν.

Αἱ γυναῖκες τῆς Καρικάλης πορεύονται εἰς τὴν πλατεῖαν τῶν **Toris-Puits**, κειμένην κατὰ τὸ προάστειον Βαδαμαρεκαδοὺ, καὶ εἰς τὸν κῆπον τοῦ Βασιλέως, ὅπου ὑπάρχει τὸ ἄριστον ὕδωρ, ἢ εἰς Ἀρσελὰρ, ὅπως ἀντλήσωσι τὸ ὕδωρ τὸ ἀναγκαιοῦν εἰς τὰς οἰκιακὰς χρήσεις. Τὰ ἀγγεῖα ἅτινα μεταχειρίζονται, ἐκ γῆς ἢ κιτρίνου χαλκοῦ, καλοῦνται *πανέλλαι*· αἱ δὲ γυναῖκες φέρουσι συνήθως δύο τουλάχιστον, ὧν ἡ ἐλάσσων βυθίζεται εἰς τὸ φρέαρ καὶ τὸ ἐν αὐτῇ περιεχόμενον καταχέεται διαδοχικῶς εἰς

τὴν μείζονα. Ἔχουσι δ' αὐτὰς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὴν ἐλάσσονα ἐπὶ τῆς μείζονος καὶ βαδίζουσι μηδόλως φέρουσαι πρὸς αὐτὰς τὰς χεῖρας μετὰ τῆς συνήθους αὐταῖς εὐκινησίας. (Ἴδε φυλλ. 348 σελ. 301. *Γυναῖκες ἰνδαί.*)

Τὸ ἔνδυμα τῶν γυναικῶν συγκροτεῖται ἐξ ἑνὸς κομματίου ὑφάσματος βαμβακίνου ἢ καὶ μεταξωτοῦ μακροῦ εἴκοσι πόδας τοὐλάχιστον καὶ πλατέως ὑπὲρ τοὺς δύο, καλουμένου δὲ *πάγνου*. Τῶν ἐνδυμάτων τούτων ὑπάρχουσι διάφορα εἴδη παντὸς χρώματος καὶ πάσης ἀξίας. Μέρος τοῦ *πάγνου* διερχόμενον περὶ τὴν ὀσφὺν σχηματίζει εἶδος χιτῶνος (jupe), καθικνουμένου μέχρι τῶν ὑπὸ τὸ γόνυ· τὸ δὲ περισσεῦον τοῦ ὑφάσματος τούτου καλύπτει τὸ στῆθος καὶ ἐπαναπίπτει ἐπὶ τῆς ῥάχεως ὅπως περιδεθῇ ἅπαξ ὡς ζώνη. Ἔχουσι δ' αἱ γυναῖκες, ἀλλ' οὐχὶ πάντοτε, καὶ μικρὸν στηθόδεσμον ἐκ μετάξης ἢ βαμβακίου (ῥαουκέϊ).

Αἱ πλεῖσται τῶν γυναικῶν φοροῦσιν εἰς ἕκαστον μὲν βραχίονα εἰκοσάδα λεπτῶν βραχιονίων ἐξ ὑάλου καλουμένων *βαλαϋάλων*, ἢ τέσσαρα χαλκᾶ ἢ χρυσᾶ ψέλλια· εἰς ἕκαστον δὲ καρπὸν τῶν ποδῶν ἀργυροῦν ψέλλιον καλούμενον *καπού*. Καὶ οἱ μὲν δάκτυλοι τῶν χειρῶν κοσμοῦνται ὑπὸ δακτυλιδίων, εἰς δὲ τοὺς τῶν ποδῶν ἐμβάλλουσι παχεῖς κρίκους, χειρῶν δὲ καὶ ποδῶν τοὺς ὄνυχας χρωματίζουσι κοκκίνους διὰ φύλλων *ἐννέου* καὶ αὐμαυρίζουσι τὸν κύκλον τῶν ὀφθαλμῶν διὰ *μαΐου* (τοῦ κραλίου τῶν Ἀράβων)· ἔτι δὲ ἐντρίβουσι τὰ πρόσωπα διὰ κρόκου. Χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ περιδέραια κρέμανται ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ αὐτῶν, τὰ δὲ ὦτα αὐτῶν πολλαχοῦ τετρημένα στολίζονται ὑπὸ κοσμημάτων· πρὸς τούτοις ἐξαρτῶσι κοσμήματα καὶ ἀπὸ τοῦ ἑτέρου τῶν ῥωθώνων καὶ ἀπὸ τοῦ διαχωρίσματος τῆς ῥινός. Πολλαὶ κεντοῦνται τοὺς βραχίονας ἀλλοκότους ζωγραφίας μηδένα ὁμαλὸν χαρακτῆρα ἐχούσας. Αὐξάνουσι δὲ τὸν ὄγκον τοῦ κοσσύμβου αὐτῶν, ὃν φέρουσι παρὰ τὸ οὖς, προστιθέασι πολλάκις στυππεῖον ἢ ὄγκον τριχῶν πεπλασμένων. Μυρίζουσι δὲ τὴν κόμην αὐτῶν, λειαίνουσαι καὶ λαμπρύνουσαι αὐτὴν, δι' ἐλαίου κεκαθαρμένου καὶ εὐώδους.

Αἱ γυναῖκες τῆς κατωτάτης τάξεως εἰσὶν ἀκάθαρτοι ὑπὲρ πᾶσαν περιγραφήν· οἱ πάγνοι αὐτῶν ῥερυπωμένοι κ' ἐσχισμένοι σπανίως πλύνονται· τὴν δὲ κόμην αὐτῶν τρίβουσι δι' ἐλαίου σιλλικυπρίου οὗ τινος ἡ ὀσμὴ δυσώδης μὲν ἀλλ' οὐδαμῶς προφυλάττει τὴν κόμην αὐτῶν ἀπὸ τῶν μυρμηκιώντων ἐν αὐτῇ ζωϋρίων· καὶ βλέπεις πολλάκις τὰς γυναῖκας λελυμένην ἐχούσας τὴν κόμην, βοηθούσας ἀλλήλαις εἰς καταστροφὴν αὐτῶν ἀμοιβαίως. (Ἴδε φυλλ. 348, σελ. 301. *Γυναῖκες καλλωπιζόμεναι*).

Ἐν δὲ ταῖς ἀλδέαις (χωρίοις), αἱ γυναῖκες τῶν παριῶν οὐδὲν ἄλλο ἔνδυμα ἔχουσιν ἢ τεμάχια ὀθονίου περὶ τὴν ὀσφὺν, τὰ δ' ἐπίλοιπα τοῦ σώματος μένουσιν ὁλόγυμνα. . . .

Οἱ Φακίραι, οἱ Ἄνδαι, οἱ Ταδτνοι, οἱ Πανδαρὼμ (ἴδε φυλλ. 348, σελ. 300) οὐδεμίαν φυλὴν σχηματίζουσιν ἀλλ' εἶναι εἴδη ἐπαιτούντων μοναχῶν ζώντων δαπάνῃ τοῦ ἐλεήμονος κοινοῦ. Οἱ προσκυνηταὶ οὗτοι βασανίζονται ἑκόντες παραδόξως· τρυπῶσι τὰς παρειὰς διὰ βελόνης, κεντοῦσι τὴν γλῶσσαν, περιπατοῦσιν ἐπὶ ἑνὸς ποδὸς φοροῦντες σανδάλια περιέχοντα καρφία, τινὲς δὲ καὶ κόπτουσιν ὑπὲρ τὰ ἰσχία ὀπὰς εἰς ἃς εἰσάγουσι μάχαιραν, οὕτω δὲ φορολογοῦσιν ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως τὴν γενναιοδωρίαν τοῦ πλήθους. . . .

Οἱ δὲ ἀγγειοπλάσται (ἴδε φυλλ. 348, αὐτόθι), ἡ Κοσσαβέροι κεῖνται ἐκτὸς τῆς μεγάλης κατατάξεως κατ' ἀριστερὰν ἢ δεξιὰν χεῖρα. Ἐτιμήθησαν δ' οὕτω διὰ τὴν μεγάλην ἀξίαν ἣν οἱ Ἰνδοὶ ἀποδίδουσιν εἰς τὴν καθαρότητα τῶν ἀγγείων αὐτῶν, ἅ τινα καλούμενα πανέλλαι, χαττήσια, κτλ. κατασκευάζονται συνήθως ἐκ γῆς τοῦ τόπου, εἴδους ἀργίλου ἣν οἱ ἀγγειοπλάσται ἀτελῶς ὀπτῶσιν. Τὸ δὲ βερενίκωμα μόλις γινώσκουσιν. . . .

(*Ἕπεται τὸ τέλος.*)

ΙΣΤΟΡΙΑ

τῆς

ΣΙΒΥΛΛΗΣ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

(Συν. Ἴδε τόμ. ΙΔ'., καὶ ΙΕ' Φυλλ. 338, 340—348.)

Ε'.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΜΑΓΔΑΛΗΝΗΣ.

Πρωΐαν τινὰ, ἡ Σιβύλλα, συνωδευμένη ὑπὸ γέροντος ὑπηρέτου τῆς μάμμης αὐτῆς, ὑπῆγε ν' ἀκούσῃ τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Μαγδαληνῆς, ἧς ἦτο ἐνορῖτις. Εἶδε δὲ εἰς ἀπόστασίν τινα βημάτων τὴν δούκισσαν Λευκὴν γονυπετῆ ἐπὶ εὐκτηρίου ἕδρας, εἰς θέσιν βαθείας σκέψεως καὶ μὴ φανεῖσαν ὅτι παρετήρησεν αὐτήν. Ἡ Σιβύλλα εἶχε διέλθει τὴν παρελθοῦσαν ἑσπέραν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δουκὸς τῆς Σώβης καὶ ἔλαβεν ἐκεῖ τεκμήρια φανερώτερα τοῦ συνήθους τοῦ ζωηροῦ ἅμα δὲ καὶ ἀποκρουστικοῦ ἐνδιαφέροντος οὗ τινος ἡ ἔννοια εἰς αὐτὴν μὲν μυστήριον, εἰς δὲ τὸν ἀναγνώστην δὲν εἶναι πλέον. Ἡ ἀπροσδόκητος παρουσία τῆς Λευκῆς εἰς τὸν ναὸν μετέτρεψε κατ' ἀρχὰς ὀλίγον τὸν ῥοῦν τῶν ἰδεῶν τῆς Σιβύλλης, ἀνενθυμίσασα αὐτῇ ὁλόκληρον σειρὰν σκέψεων καὶ αἰσθημάτων ἐνοχλούντων αὐτὴν τὰ μέγιστα ἀπό τινος. Ἀλλὰ τέλος κατορθώσασα περιέστειλεν εὐσεβῶς τὴν ἰδίαν διάνοιαν καὶ μόνος ὁ ἦχος καταστελλομένων ὀλοφυρμῶν παρ' αὐτὴν ἀκουόμενος ἐξήγειρεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς προσευχῆς. Ἡ λειτουργία εἶχε περατωθῆ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν καὶ ἡ ἐκκλησία ἦτο σχεδὸν ἔρημος. Ἡ δὲ Σιβύλλα παρατηρήσασα περὶ ἑαυτὴν ἀνησύχως, ἀκόπως ἀνεγνώρισεν ὅτι ἡ νέα δούκισσα ἔκλαιεν, ἔχουσα τὴν κεφαλὴν εἰς τὰς δύο χεῖρας καὶ τὰ χειρόκτια κηλιδωμένα ὑπὸ δακρύων· εὐθὺς δὲ προὐχώρησε καὶ εἶπεν αὐτῇ διὰ γλυκυτάτης φωνῆς·

— Συγγνώμην, . . . πάσχετε;

Ἡ δὲ Λευκὴ ἤγειρεν αἴφνης τὴν κεφαλὴν καὶ ἀναγνωρίσασα αὐτὴν διὰ τῶν δακρύων μετά τινος συγχύσεως καὶ θυμοῦ·

— Ὄχι, κυρία, εἶπε ζωηρῶς.

— Δὲν εἰμπορῶ νὰ σᾶς χρησιμεύσω εἰς τίποτε; ὑπέλαβεν ἡ Σιβύλλα μετὰ δειλίας.

— Εἰς τίποτε, κυρία· εὐχαριστῶ.

Ἡ δὲ Σιβύλλα, οὕτω σκληρῶς ἀποκρουσθεῖσα, ἠσθάνθη τοὺς ὀφθαλμοὺς πληρουμένους ὑπὸ δακρύων, καὶ, ὑποκλίνασα τὸ σῶμα ἐν τάχει, ἐπανέφερε τὴν καλύπτραν ἐπὶ τοῦ προσώπου, ἔνευσεν εἰς τὸν γέροντα ὑπηρέτην καὶ ἔσπευσε πρὸς τὴν πύλην τῆς ἐκκλησίας. Ἐξήρχετο δὲ ὅτε χείρ τις ἐστηρίχθη σύγα ἐπὶ τοῦ βραχίονος αὐτῆς· στραφεῖσα δὲ ἀπήντησε τὸ βλέμμα τῆς νέας δουκίσσης, τὸ ὁποῖον ἐφάνη αὐτῇ ἐλλαμπόμενον ὑπὸ ὅλως νέου αἰσθήματος.

— Σᾶς προσέβαλα, κυρία, εἶπεν ἡ Λευκὴ, ἀλήθεια;

— Ὀλίγον, ἀπήντησεν ἡ Σιβύλλα μειδιῶσα.

— Συγχωρήσατέ με, ὑπέλαβεν ἡ νέα γυνή. Εἶμαι τόσον δυστυχής! . . . Θέλετε νὰ ἔλθετε εἰς τὴν οἰκίαν μου σήμερον τὴν δευτέραν ὥραν μετὰ μεσημβρίαν; . . . Θὰ μὲ ζητήσετε, . . . ἐμὲ μόνην!

— Μάλιστα, κυρία, εἶπεν ἡ Σιβύλλα, ἧς ἡ καρδία ἔπαλεν αἴφνης σφοδρῶς, θὰ ὑπάγω.

Ἡ δὲ Λευκὴ ἥρπασε τὴν χεῖρα τῆς Σιβύλλης, ἔσφιγξεν αὐτὴν πυρετωδῶς καὶ ἀπῆλθε.

Ἐν τούτοις ἡ ὥρα ἐφάνη μακρὰ εἰς τὴν Σιβύλλαν. Εἰ δὲ καὶ ὁ νοῦς αὐτῆς ἐπλανᾶτο εἰς σκοτεινότατον δαίδαλον, συγκεχυμένον τι ὅμως προαίσθημα ἐφαίνετο προαγγέλλον αὐτῇ ὅτι προσήγγιζεν εἰς τὴν κρισιμωτέραν καὶ λεπτοτέραν τῆς ἰδίας μοίρας στιγμήν. Ὅτε δ' εἰσῆλθε τὴν ὡρισμένην ὥραν εἰς τὰ δωμάτια τῆς νέας δουκίσσης, ἠσθάνετο ταραχὴν παραπλησίαν πρὸς ἀνησυχίαν.

Ἡ δὲ Λευκὴ, ἅμα ἰδοῦσα, ἔδραμε πρὸς αὐτὴν εἰσερχομένην. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς, περικεκομμένοι ὑπὸ τοῦ μέλανος κύκλου τοῦ χαραγέντος ὑπὸ τῶν δακρύων, ἔλαμπον παραδόξως. Ἔλαβε δὲ τὰς δύο χεῖρας τῆς νεάνιδος, παρετήρησεν αὐτὴν ἀσκαρδαμυκτὶ, καὶ ἔπειτα ἑλκύσασα αὐτὴν πλησιέστερον·

— Κυρία, εἶπε, κυρία Σιβύλλα, — καὶ ἐτόνισεν ἀλλοκότως τὰς δύο ταύτας λέξεις, — θέλετε νὰ εἶσθε φίλη μου;

— Ὦ! ἀπὸ καρδίας! εἶπεν ἡ Σιβύλλα.

Ἡ δὲ Λευκὴ παρατηρήσασα ἔτι αὐτὴν, ἐρρίφθη ἔπειτα εἰς τὸν λαιμὸν αὐτῆς, καὶ σφίγγουσα ἰσχυρῶς κατεκάλυψεν αὐτὴν διὰ θωπειῶν καὶ δακρύων. Ἔσυρε δὲ τὴν Σιβύλλαν ἐπί τινος ἀνακλίντρου, καὶ, κρύψασα τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ στῆθος αὐτῆς, ἐξηκολούθησεν ὀλοφυρομένη, ἀναμιγνύουσα εἰς τὰ ἴδια δάκρυα λέξεις διακεκομμένας·

— Ἄ! Θεέ μου! . . . πόσον σὲ ἀγαπῶ! . . . πόσον θὰ σὲ ἀγαπήσω! . . . Ἔσο καλὴ πρὸς ἐμέ . . . Ἀγάπησέ με, αἴ; Ἔχω τόσην ἀνάγκην νὰ μὲ ἀγαπήσῃ κανείς! . . .

Τῆς παραφορᾶς δὲ ταύτης πραϋνθείσης, ἡ μικρὰ δούκισσα, κρατοῦσα πάντοτε σφιγκτῶς περιπεπλεγμένας τὰς χεῖρας τῆς νέας αὐτῆς φίλης, καὶ δοκιμάζουσα νὰ μειδιάσῃ·

— Δὲν ἐννοεῖς βεβαίως τίποτε ἐξ ὅσων σε συμβαίνουν, ἀγαπητή μου, . . . θὰ ἐννοήσῃς ἀργότερα! . . . Πρὸς τὸ παρὸν, ἀγάπα με ἄνευ δισταγμοῦ, . . . σὲ βεβαιῶ ὅτι εἶμαι ἀξία τῆς ἀγάπης σου ταύτης, . . . καὶ σῶσέ με. . . . τοῦτο βιάζει!

— Νὰ σᾶς σώσω; ἐψιθύρισεν ἡ Σιβύλλα.

— Ναί! . . . εἶμαι βεβαία ὅτι θὰ τὸ κατορθώσῃς . . . Ἔχεις πολὺ πνεῦμα καὶ πολὴν ἀγαθότητα, ἐμπιστεύομαι εἰς σέ! Ἀλλὰ πρὸ πάντων μή με καταφρονήσῃς! . . . Ὑπέφερα πολὺ, ἐπολέμησα πολὺ, σὲ ὀμνύω . . . Καὶ ἄλλως τε, εἰμπορῶ ἀκόμη νὰ ἴδω ἀνερυθριάστως τοὺς ὡραίους σου ὀφθαλμούς . . . Ἄκουσε. Ὅταν ὑπανδρεύθην ἠγάπων κάποιον . . . πρὸ πολλοῦ, . . . φεῦ! ἀπ' ἀρχῆς! διότι ἅμα αἰσθανθεῖσα ἡ καρδία μου ὑπὲρ ἐκείνου ἠσθάνθη. Ἤλπιζα νὰ τὸν νυμφευθῶ καὶ τοῦτο μὲ προανήγγελλον· — τοῦτο δὲ εἶναι δικαιολόγημα! — ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν ἐνόησε τίποτε . . . ἢ δὲν ἠθέλησε τίποτε νὰ ἐννοήσῃ . . . Ἀνεχώρησε . . . πολὺ μακράν! Ἐνόμισα ὅτι ἴσως δὲν ἐπέστρεφέ ποτε; . . . Ἐπένθησα διὰ τὴν στέρησιν τῆς εὐτυχίας, . . . καὶ ἐνυμφεύθην τὸν ἄνδρα μου.

Μετὰ ταῦτα δὲ ἐγένετο στενοχωρίας σιωπή· ἡ μικρὰ δούκισσα ἐφαίνετο ἀπαντήσασα εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τῆς ἐκμυστηρεύσεως δυσκολίαν μεγάλην. Ἡ Σιβύλλα ὅμως κατανικήσασα μετὰ κόπου τὴν μεγίστην ταραχὴν τῶν ἰδίων ἰδεῶν, ἐπίεσε φιλικώτερον ἔτι τὴν χεῖρα τῆς φίλης.

— Ἐμπρὸς, εἶπε, θάῤῥος, . . . καὶ ὁ ἄλλος ἐπανῆλθεν, αἴ;

Ἡ Λευκὴ ἠκόντισε βλέμμα πλάγιον καὶ ταχύ.

— Ναὶ, εἶπεν, ἐπανῆλθε, . . . καὶ, ἐν συντόμῳ,

ἀνεγνώρισα ὅτι τὸν ἠγάπων ἀκόμη τὰ μέγιστα,.... δὲν κατώρθωσα νὰ τὸ κρύψω, . . . καὶ, ἂν καὶ ὑπέμενον μαρτύριον, διότι κυρίως ἀποστρέφομαι τὸ κακὸν, παρ' ὀλίγον κατεστρεφόμην, . . . κατεστρεφόμην ἐντελῶς, ὅτε ὁ Θεὸς μ' ἔδωκε τὸ θάῤῥος νὰ ῥιφθῶ εἰς τὰς ἀγκάλας σου, ἀγαπητέ μου ἄγγελε!...

Καὶ ἠσπάσθη πάλιν τὴν Σιβύλλαν ἐξ ὅλης δυνάμεως. Ἔπειτα δὲ ἀνακύψασα·

— Ἀγαπητή μου, ὑπέλαβεν, ἔχω εἰς σὲ πλήρη ἐμπιστοσύνην· ἐννοεῖς τὴν ἀξίαν σου καὶ θὰ κάμω ὅ,τι με εἴπῃς . . . Λοιπὸν, εἰπέ με, . . . τί θὰ ἔπραττες εἰς τὴν θέσιν μου;

Μεταξὺ τοῦ χάους τῶν σκέψεων, τῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν ἀγαπητῶν φαντασιῶν εἰς ἃς ἐβύθισαν αὐτὴν αἱ ἐκμυστηρεύσεις τῆς δουκίσσης, ἡ Σιβύλλα μεγίστας δυσκολίας ἐδοκίμασεν ὅπως ἀποσπάσῃ τὸν νοῦν αὐτῆς ἀρκούντως εὐκρινῆ πρὸς ἐπαξίαν πλήρωσιν τοῦ καθήκοντος εἰς ὃ ἐκαλεῖτο. Καὶ ὅμως κατώρθωσεν αὐτὸ, εἰ καὶ οἱ πρῶτοι αὐτῆς λόγοι ἔφερον ἔτι τὸν τύπον ἰδιαιτέρας τινὸς περὶ ἑαυτῆς φροντίδος.

— Ἀλλὰ, εἶπεν, ὑψόνετε πολὺ τὴν ἀξίαν μου,... καὶ ἐντρέπομαι τῇ ἀληθείᾳ, . . . Ἔπειτα ὅλα αὐτὰ εἶναι τόσον πρωτοφανῆ εἰς ἐμέ! Ἀλλὰ τόσον συνεκινήθην διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἐμπιστοσύνης σας, ὥστε ἐπιθυμῶ ἐξ ὅλης ψυχῆς νὰ ἀνταμείψω αὐτήν . . . Ἂς ἴδωμεν, . . . μὲ φαίνεται, . . . αὐτὸς ὁ *κάποιος* . . . σᾶς ἀγαπᾷ καὶ αὐτός;

Ἡ Λευκὴ ἔσεισε λυπηρῶς τὴν κεφαλήν·

— Ὄχι πολὺ, φοβοῦμαι! εἶπε.

Καὶ, διορθουμένη εὐθύς·

— Πιστεύω!

— Ἂν ἀπετείνεσθε εἰς τὴν τιμήν του; Ἔχει;

— Ναί! ναί! Ὤ! βεβαια! Εἶπε ζωηρῶς ἡ δούκισσα.

— Ἂν τῷ ἐλέγετε πόσον σᾶς βλάπτει, . . . ἂν ἐζητεῖτε παρ' αὐτοῦ σοβαρῶς ν' ἀναχωρήσῃ μακράν;

— Πιστεύεις; εἶπεν ἡ Λευκὴ διστάζουσα. Ἀλλ' ὄχι! . . . δὲν θὰ κατορθώσω, . . . δὲν θὰ δυνηθῶ . . . Ὄχι, ὄχι αὐτὸ, σὲ παρακαλῶ! . . . Καὶ σὲ παρακαλῶ πρὸς τούτοις, ἂν μ' ἀγαπᾷς, λέγε με σὺ, ὅπως σὲ λέγω!

Ἡ δὲ Σιβύλλα ἠσπάσθη χαριέντως τὸ μέτωπον αὐτῆς, ἔπειτα δὲ ἐτάνυσε τὸ θελκτικὸν τόξον τῶν ἰδίων ὀῤῥύων, ἔλαβε τὸ σοβαρὸν αὐτῆς ὕφος καὶ ἐφάνη παραδεδομένη εἰς βαθείας σκέψεις.

— Ἰδοὺ τί θὰ ἔκαμνα ἐγὼ, εἶπε μετὰ μίαν στιγμήν· θὰ ἐμπιστευόμην ἁπλούστατα εἰς τὸν ἄνδρα μου, χωρὶς νὰ ἔλθω εἰς λεπτομερείας καὶ χωρὶς νὰ ἐνοχοποιήσω κανένα, θὰ τῷ ἔλεγα ὅτι αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτόν μου τεταραγμένον καὶ ὅτι θέλω νὰ προσκολληθῶ εἰς αὐτὸν, ὅτι ἡ παρὰ πολὺ συχνὴ μοναξία μου μὲ δίδει κακὰς συμβουλὰς, καὶ ὅτι τὸν παρακαλῶ νὰ μή μ' ἐγκαταλείπῃ πλέον ἢ νά μ' ἐπιτρέπῃ νὰ τὸν ἀκολουθῶ. Θὰ τῷ ἔλεγα ὅτι τὸ καθῆκον οὗτινος αὐτὸς εἶναι εἰς ἐμὲ τὸ σύμβολον, εἶναι ὡς σταυρὸς τὸν ὁποῖον καλὸν εἶναι νὰ ἔχωμεν πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν διὰ νὰ τὸν ἔχωμεν καὶ εἰς τὴν καρδίαν. Ὁ δοὺξ πρέπει νὰ ᾖναι γενναία ψυχή· . . . θὰ ἐννοήσῃ καὶ θὰ σωθῆτε.

— Μάλιστα, . . . προτιμῶ τοῦτο, εἶπεν ἡ δούκισσα. Ναὶ, εἶναι ἀληθὲς, . . . ὁ δοὺξ εἶναι ψυχὴ γενναία, . . . καὶ νομίζω ὅτι θὰ τὸν ἠγάπων ἂν ἤθελε . . . Πολλάκις τὸ ἐπεθύμησα· ἀλλ' αἰσθάνομαι ὅτι εἶμαι τόσον μικρὸν πρᾶγμα δι' αὐτὸν, . . . παιδάριον! Δέν με γνωρίζει! . . . Λοιπὸν, μάλιστα, . . . θὰ σκεφθῶ!

— Ὄχι θὰ σκεφθῇς, ὑπέλαβεν ἡ Σιβύλλα, πρέπει νὰ τὸ κάμῃς . . . Ὁ σύζυγός σου εἶναι εἰς Παρισίους;

Ἡ νέα δούκισσα ἐμειδίασε διὰ τὴν τρυφερὰν οἰκειότητα τῆς ὁμιλίας τῆς Σιβύλλης.

— Εὖγε! εἶπε . . . Ναὶ, εἶναι εἰς Παρισίους.

— Λοιπὸν, ὑπόσχεσαι νὰ τὸν ὁμιλήσῃς ἀπόψε!

Ἡ δούκισσα ἠγέρθη αἴφνης·

— Τὸν ἀκούω, εἶπε.

— Ὁρκίσου ὅτι θὰ τὸν ὁμιλήσῃς εὐθύς! ὑπέλαβε ζωηρῶς ἡ Σιβύλλα.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Λευκὴ ἐδίσταζε·

— Ὁρκίσου εὐθὺς, προσέθηκεν ὑψώσασα ἕνα δάκτυλον, ἢ δέν σε ἀγαπῶ πλέον!

— Ὁρκίζομαι! εἶπεν ἡ δούκισσα περιπτυσσομένη αὐτὴν διὰ τῶν βραχιόνων . . . Φύγε, . . . αὔριον βλεπόμεθα πάλιν!

Ὁ δοὺξ ἤνοιγε τὴν θύραν κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν καὶ γενόμενος μάρτυς τοῦ φιλικοῦ ἀσπασμοῦ τῶν δύο νέων γυναικῶν ἐχαιρέτισεν ἱπποτικώτατα τὴν Σιβύλλαν ἥτις ἐξῆλθεν εὐθὺς ἔπειτα.

Ὁ δοὺξ τῆς Σώβης, ὅστις, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, δὲν ἐμύριζεν ἀκόμη γάλα, παρετήρησεν εὐθὺς διὰ πρώτου βλέμματος τὴν ταραχὴν καὶ τὴν ἔξαψιν τῆς μορφῆς τῆς δουκίσσης· διεῖδε δὲ συγκεχυμένως πως κίνδυνόν τινα ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ καὶ ἠσθάνθη τὴν στενοχωρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὅστις, ἀκούων μακρόθεν τοὺς μυκηθμοὺς τῆς θυέλλης, ἀναπνέει ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ἀόριστόν τινα ὀσμὴν κεραυνοῦ. Κρύψας ὅμως τὴν δυσάρεστον ταύτην ἐντύπωσιν ὑπὸ τὸ μεγαλοπρεπὲς ὕφος τῆς εὐγενοῦς εὐτραπελίας ἐπέθηκε τὰ μειδιῶντα αὐτοῦ χείλη ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς νοστίμου μικρᾶς γυναικός του.

— Πρὸ ὀλίγου ἀπήντησα τὰ παιδία σου εἰς τὸν κῆπον τοῦ Κεραμικοῦ, εἶπεν.

Ἔπειτα περιῆλθε τὸ δωμάτιον ὑποτονθορύζων καὶ ὀσφραινόμενος τῆδε κἀκεῖσε ἀγγεῖα μεστὰ ἀνθέων· κόψας δὲ ἓν ῥόδον προσήρτησεν αὐτὸ ἀμερίμνως εἰς τὴν κομβιοδόχην αὐτοῦ καί·

— Δὲν ἐγνώριζα ὅτι τὰ εἴχετε τόσον καλὰ μὲ τὴν κυρίαν τῶν Φερίων, ἀγαπητή μου!

— Ὤ! εἴμεθα πολὺ φίλαι... Μήπως δέν σ'ἀρέσῃ;

— Ἐξ ἐναντίας, εὑρίσκω τὴν νέαν αὐτὴν πολλὰ συμπαθητικήν. Ἐκτὸς ὅτι εἶναι πολὺ εὔμορφος, ἔχει καλλίστους τρόπους καὶ πιστεύω ὅτι ἔχει μεγάλην ἀξίαν. Ἀλλὰ τί διηγεῖσθε καὶ αἱ δύο;

Ἡ δούκισσα συνήγαγεν ὅλον τὸ θάῤῥος.

— Τῇ διηγούμην τὰς λύπας μου, εἶπε.

— Τὰς λύπας σου; ἀπήντησεν ὁ δοὺξ γελῶν. Ἔχετε λύπας, νέα κυρία; . . . Ἔχεις λύπας, ταλαίπωρέ μου Λευκή;

— Μεγίστας.

— Ὤ! Θεέ μου καὶ Κύριε! εἶπεν ὁ δοὺξ ὀσφραινόμενος γαληνιαίως τὸ ῥόδον αὐτοῦ.

— Ἡ Σιβύλλα μὲ συμβούλευε νὰ σὲ τὰς ἐμπιστεύσω . . . Λέγει ὅτι ἔχεις γενναίαν ψυχήν; . . .

Ὁ δὲ δοὺξ μηδὲν τῆς ἰδίας ἀταραξίας ἀποβαλὼν ἠσθάνθη ὅμως τὸν σφυγμὸν αὐτοῦ ταχυνόμενον.

— Ἀληθεια; εἶπε. Βλέπεις ἐκεῖ νέαν; . . . Μὰ τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἰξεύρω, ἐγὼ, ἂν ἔχω ψυχὴν γενναίαν, ἀλλ' ἡ συμβουλὴ μὲ φαίνεται καλὴ καὶ εἴμ' εὐγνώμων πρὸς τὴν κυρίαν Σιβύλλαν.

Ἡ δούκισσα ἠγέρθη, καὶ στηριχθεῖσα ἐπὶ θρονίου διὰ τῆς ἑτέρας τῶν χειρῶν·

— Φίλε μου, εἶπε μετά τινος ἀγῶνος, μὴ μ' ἀφίνῃς μόνην τόσον συχνὰ, . . . ἢ μᾶλλον χωρὶς ν' ἀλλάξῃς τίποτε εἰς τὰς συνηθείας σου, ἃς ἔρχομαι καὶ ἐγὼ εἰς τὴν ἐξοχὴν ὁσάκις πηγαίνῃς . . . Θὰ εἶμαι εὐτυχεστάτη.

Ὁ δὲ δοὺξ, ὄρθιος εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, ἀνέπνευσεν ἰσχυρῶς.

— Δὲν εἶσαι λοιπὸν εὐτυχής; ἠρώτησε προσηλώσας ἐπ' αὐτῆς σοβαρὸν βλέμμα.

— Ὄχι ἐντελῶς, ὑπέλαβεν ἡ Λευκή. Εἶμαι ὑπὲρ τὸ δέον νέα ὥστε νὰ μένω τόσον συχνὰ μόνη. Ἔχω ἀνάγκην πολλῆς ἀγάπης . . . Ἡ ζωή μου δὲν εἶναι ἀρκούντως πλήρης κατὰ τοῦτο· . . . ἔχει κενὰ τὰ ὁποῖα δυσκόλως γεμίζω.

— Ἄ! εἶπεν ὁ δοὺξ μεθ' ὕφους ἀνυπομονησίας, ἰδοὺ ἤλθαμεν εἰς ἰδέας μυθιστορικὰς, αἴ; . . . Καὶ τὰ παιδία σου δὲν εἶναι πλέον τίποτε;

— Τὰ λατρεύω . . . Ἀλλὰ πίστευσέ με, φίλε μου, δὲν ἀρκεῖ τοῦτο νὰ γεμίσῃ καρδίαν τῆς ἡλικίας μου.

— Δὲν ἐννοῶ καθόλου τὰς λεπτολογίας αὐτάς! ἀνέκραξεν ὁ δούξ. Ἂν δὲν ἦσαι εὐτυχὴς ὅπως εἶσαι, μὲ φαίνεσαι ἐντελῶς ἄδικος πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς ἐμέ! Αἱ δυστυχίαι σου εἶναι ἁπλαῖ φιλολογικαὶ φαντασιοκοπίαι καὶ δὲν θέλω νὰ τὰς ἰατρεύσω ἐνδίδων . . . Δὲν θὰ φορτωθῶ οὔτε τὸ γελοῖον οὔτε τὸν κόπον νὰ σὲ σύρω δὶς τῆς ἑβδομάδος εἰς τὴν ἐξοχήν... ὡς καπηλίδα! Εἶναι ἀνόητον! δὲν θὰ τὸ κάμω!

Ἡ δὲ νέα δούκισσα, μετά τινα παῦλαν πλήρη πικρῶν λογισμῶν, ὕψωσε πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς ὑγροὺς τοὺς ὀφθαλμούς.

— Φίλε μου, εἶπε ταπεινῶς, ἐννόησέ με καλὰ, σὲ παρακαλῶ· πρέπει!

Τοῦτο δ' ἀκούσας ὁ δοὺξ ἐπλησίασε πρὸς αὐτὴν βραδέως καὶ σταθεὶς εἰς ἀπόστασιν δύο βημάτων.

— Τί τρέχει λοιπόν; ἠρώτησε σοβαρῶς.

— Τίποτε . . . ἐκτὸς ἐκείνου τὸ ὁποῖον σὲ λέγω. Αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτόν μου ἀσθενῆ καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ ὑποστηρίξῃς.

Πρὸς ταῦτα οἱ χαρακτῆρες τοῦ δουκὸς συνεστάλησαν βιαίως καὶ ἐκαλύφθησαν ὑπὸ ὠχροτάτου χρώματος. Ἄγριος δὲ θυμὸς ἐξήστραψεν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ἡ δὲ νέα γυνὴ, ὡς καταπλαγεῖσα ὑπὸ τῆς περιβαλούσης αὐτὴν φλογὸς, ἐφάνη λειποψυχοῦσα, καὶ ἀναπεσοῦσα εἰς τὸ ἀνάκλιντρον ἔμεινε καταβεβαρημένη ὑπὸ τοῦ πάθους.

Ὁ δοὺξ ἐν τούτοις, ἐγκαταλείπων αὐτὴν σκληρῶς εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἐσταύρωσε τοὺς βραχίονας ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ ἤρξατο διασκελιζόμενος τὴν αἴθουσαν ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου. Ἡ δὲ γυνὴ παρηκολούθει αὐτὸν διὰ βλέμματος ἀνησύχου καὶ ἱκετικοῦ. Δέκα λεπτὰ παρῆλθον, καθ' ἃ μόνος ὁ κρότος τῶν βαρέων τοῦ δουκὸς βημάτων ἐπὶ τοῦ τάπητος ἠκούετο. Ἔπειτα ἐστράφη αἴφνης καὶ ἦλθε πρὸς τὸ ἀνάκλιντρον. Ἡ νέα δούκισσα ἠγέρθη σπασμωδῶς. Ὁ δὲ δοὺξ λαβὼν τὰς χεῖρας αὐτῆς, ἠτένισεν αὐτὴν κατὰ μέτωπον, καὶ εἶπε διὰ τῆς ἠχηρᾶς φωνῆς αὐτοῦ, μικρὸν ὑπὸ τῆς συγκινήσεως συντετριμμένης·

— Εἶσαι τιμία γυνή! . . Σ' εὐχαριστῶ.

Καὶ ἡ μὲν ταλαίπωρος Λευκὴ, ἀκούσασα τοὺς λόγους τούτους ἔῤῥηξεν ἀσθενῆ κραυγὴν, ὡς παιδίον, καὶ κρεμασθεῖσα εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ἀνδρὸς, ἐσπάρισε καὶ ἔκλαυσε πολλὴν ὥραν ἐπὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ· Ὁ δὲ δοὺξ, διακρούσης τῆς σκηνῆς ταύτης, ἐσφόγγιζε διὰ τῆς ἄκρας τοῦ δακτύλου κρυφίως δάκρυά τινα ῥέοντα ἐπὶ τοῦ ἀνδρικοῦ αὐτοῦ προσώπου. Ἔπειτα δέ·

— Σὲ ἀφίνω, εἶπεν, ἀγαπητή μου Λευκὴ, ἔχομεν ἀνάγκην γαλήνης καὶ οἱ δύο. Ἀλλὰ, τὸ εἴπομεν, θὰ ἔρχεσαι καὶ σὺ εἰς τὴν ἐξοχήν.

— Πάντοτε; ἐψιθύρισεν ἡ Λευκή.

— Πάντοτε.

Καὶ ἐξῆλθεν.

Ἅμα δὲ μείνασα μόνη ἡ Λευκὴ ἔπεσε γονυπετὴς παρὰ τὸ ἀνάκλιντρον, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν τείνασα τὸ χαρίεν αὐτῆς πρόσωπον μειδιῶν καὶ κλαῖον ἐν ταὐτῷ, εὐχαρίστησε τῷ Θεῷ διὰ τὴν εὐτυχίαν ὑπὸ τῆς ὁποίας ἠσθάνετο τὴν ψυχὴν κατακλυζομένην. Τὸ δὲ ἐπίλοιπον τῆς ἡμέρας διῆλθεν ὡς ἐν παραδείσῳ.

Ἀλλὰ πρὸς τὸ ἑσπέρας, πικρὰ σκέψις διῆλθε τὸν

νοῦν αὐτῆς καὶ ἀναμνήσασα ὅτι ἦτο ἐπὶ τῆς γῆς ἐκέντησεν αἶφνης αὐτὴν ἐπὶ τῆς ἀνθούσης κλίνης. Ἐνεθυμήθη τὴν Κλοτίλδην καὶ τὸν θρίαμβον τὸν ὁποῖον παρεσκεύαζεν αὐτῇ ἀπωθοῦσα τὸν ἔρωτα τοῦ Ραούλ. Ἡ συνέπεια αὕτη, διαφυγοῦσα ἐν τῇ ταραχῇ τῆς πρώτης ζέσεως, ἐφάνη ἐπιβάρυνσις σχεδὸν ἀνυπόφορος τῆς ἰδίας θυσίας· ἐφαντάσθη σκληρῶς ἐκδεικνυμένην τὴν μέθην τῆς Κλοτίλδης καὶ τοῦ ἐραστοῦ αὐτῆς. Καθ' ὅλην δὲ τὴν νύκτα ὠνειρεύθη ἐν τῇ πυρεσσούσῃ κεφαλῇ μυρίους συνδυασμοὺς ματαίους ὅπως ἀπωθήσῃ μακρὰν τῶν ἰδίων χειλέων τὸ ποτήριον τοῦτο· τέλος δὲ ἀνεκάλυψε στρατήγημα ἀλάνθαστον κριθὲν, καὶ, ὁρίσασα λεπτομερέστατα τὴν ἰδίαν ἀπόφασιν, ἀπόφασιν ἀληθῶς γυναικείας καρδίας ἀλλὰ καρδίας ἡρωϊκῆς, ἀπεκοιμήθη.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΠΟΙΚΙΛΑ ΛΑΛΗΜΑΤΑ.

«Ἔπρεπεν ὅλος ὁ κόσμος νὰ ἦναι ποιηταί,» ἔλεγε ποιητής τις πρός τινα τῶν ἡμετέρων Ἀθηΐδων, ὡς ἐξυμνῶν ἄξια τῆς ποιήτεως αὐτοῦ κάλλη.

«— Καὶ ποῖος θὰ ἔμενε διὰ νὰ γελᾷ;» ἀπήντησεν ἑτοίμως ἡ χαρίεσσα νεᾶνις.

Ἂν ἤμην παρὼν ἤθελον ἀποκριθῆ·

«— Ἡ Συνέλευσις.» — Διότι εἰς τὴν Συνέλευσιν ποῦ χωρεῖ ποίησις;

Πολλοὶ πληρεξούσιοι τοῦ ἔθνους γράφουσιν εἰς τὴν *Παρθῶραν*. — Τὸ ἔθνος ὁλόκληρον ὀρέγεται τὴν διάλυσιν τῆς Συνελεύσεως ὡς οἱόν τε ταχίστην. — Ἀλλὰ, μεταξὺ τῶν πολλῶν πληρεξουσίων τῶν τιμώντων τὰς στήλας τῆς *Παρθώρας*, ὑπάρχει καί τις ἐπισκεπτόμενος συχνὰ πυκνὰ τὸν ὑποφαινόμενον καὶ φορτῶν αὐτὸν ἄρθρα περὶ τῶν ὁποίων δικαίως εἴποι ἄν τις μετὰ τοῦ Μολιέρου,

franchement, ils sont bons à mettre au cabinet,

καὶ ὁ Μολιέρος δὲν ἐνόει βεβαίως τὸ **cabinet** τῶν ὑπουργῶν. Πλὴν δὲ τοῦ μεγάλου τούτου ἐλαττώματος,—καὶ μηδεὶς ἀπορησάτω, διότι εἶναι πληρεξούσιος,— τὸν φίλον ἀκούω καὶ πολύλογον.— Μεταξὺ λοιπὸν τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου, ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος αὐτοῦ κλῆρος εἴπερ τις ἄλλος ἐπιθυμῶ τὴν ταχεῖαν τῆς Συνελεύσεως διάλυσιν, τοῦτο δὲ δι' οὐδένα πολιτικὸν λόγον, διότι οὔτε ὡς διπλωμάτης οὔτε ὡς πολιτικὸς καυχῶμαι ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον τῇ φιλολογίᾳ, εἰς ἣν ἐπιθυμῶ ν' ἀνήκω, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀναγνωστῶν τῆς *Παρθώρας* μεριμνῶν.

Τὸ φθινόπωρον κατέλαβεν ἡμᾶς βροχερὸν καὶ πολλῶν ἐλπίδες, οἱ βάμβακες, κατεστράφησαν· πιθανὸν δέ ποτε νὰ εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι οὐχὶ ἄνθρακες ἀλλὰ βάμβακες ὁ θησαυρός.

Ἀλλ' ἐνόσῳ διαρκῇ ἔτι ἡ μελανία ἐν τῷ οὐρανῷ, ἐν ὅσῳ αἱ οὐράνιοι ὑδρίαι καταχέωσι μετὰ τῆς δρόσου μελαγχολίαν, ἐν ὅσῳ ὁ Ζεὺς ἀστραπηβόλος βροντᾷ, σπεῦσον πεζὸς, φιλόκαλε ποιητὰ τῶν Ἀθηνῶν, νὰ μεταβάλῃς μικρὸν τὸν τετριμμένον σου περίπατον, βάδισον πρὸς τὴν Καλιρρόην καὶ διαβὰς τοῦ θανάτου τὴν γέφυραν ἐπίσκεψαι τὸ Νεκροταφεῖον· ὡραιότερος περίπατος οὐδεὶς ἄλλος ὑπάρχει τὸ φθινόπωρον. Ἐκεῖ ἂν ἡ ψυχή σου κατέχηται ὑπὸ λύπης ἐγκοσμίου, ἂν ἡ καρδία σου πάσχῃ πάθημα ἐκ τῶν προσκαίρων καὶ εὐμεταβόλων ἐκείνων, ἅ τινα πάντα νομίζομεν αἰώνια καὶ ἀμετάβλητα, ἐκεῖ, «εἰ λύπης ἐθελήσεις κρατεῖν, περιπόλει τοὺς τάφους· καὶ τοῦ πάθους ἔξεις τὸ φάρμακον καὶ τὰς μεγίστας τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονίας ὄψει περαιτέρω κόνεως μὴ κεκτημένας τὸ φύσημα.» Τοῦτο λέγει ὁ θεῖος Πλάτων, συνομολογοῦμεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἀδεῶς. Πλούσιοι φυσῶντες καὶ πτωχοὶ, εὐειδεῖς φυσιούμενοι ἢ δυσειδεῖς, εὐνοούμενοι τῆς Ἀφροδίτης ἢ μὴ, πληρεξούσιοι φύσαλοι ἢ ἁπλοῖ τίμιοι πολῖται, φυσήρρονες ἐπαναστάται ἢ βασιλικοὶ, μέχρι κόνεως μόνον ἔχομεν τὸ φύσημα, περαιτέρω δὲ, ἂν ὑπάρχῃ φύσημα ἄλλο, τοῦτο δὲν ἐπιδέχεται διακρίσεις· καὶ, ἀνεπιδέχηται, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ τοῦ πτωχοῦ, τοῦ μὴ εὐνοουμένου ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης, τοῦ τιμίου πολίτου, τοῦ σεβομένου τὸν βασιλέα, ἔχει τὴν πρωτοκαθεδρίαν. — Πόσας σκέψεις διεγείρει ἡ τῶν τάφων ἐπίσκεψις!

Πόσῳ πλείονας ὅμως ἡ τῶν ἐπὶ τοῦ Κολωνοῦ τάφων τῶν καθ' ἡμέραν βεβηλουμένων ὑπὸ τῶν φιλοπολέμων κατοίκων τῆς πρωτευούσης τῶν ἀσκούντων ἑαυτοὺς ἐπὶ φανῶν, φοινίκων, καπνοδοχῶν καὶ μνημάτων! Περισσοτέρας βολὰς βισκαΐων καὶ σφαιρῶν ἐδέχθη ὁ τάφος τοῦ Λενορμὰν ἢ ὁ Παρθενὼν ἀφ' ὅτου ἀνεκαλύφθη ἡ πυρῖτις· τί δ' ἂν εἴποιμεν περὶ τῆς στήλης τοῦ Μυλλέρου! φαίνεται ὡς πρὸ μικροῦ ἀναλαβοῦσα ἀπὸ τῆς *εὐλογίας*, ὅπως καὶ ἂν ὀνομάζωσιν αὐτὴν οἱ διδάσκαλοι.

Τὴν κατάστασιν ταύτην τῶν δύο μνημείων πρὸ πολλοῦ γινώσκων ᾐσχυνόμην νὰ ὁδηγήσω ἐκεῖ ἐπισήμους φιλέλληνας, ἀφ' οὗ μάλιστα μέχρις ἐκείνου αἱ Ἀθῆναι οὐδὲν κακὸν παρέσχον εἰς αὐτούς. Ἀλλ' ἤθελον νὰ ἐπισκεφθῶσι τὸν Κολωνὸν, νὰ ἴδωσι τὰς σκιὰς τοῦ Οἰδίποδος, τῆς Ἀντιγόνης καὶ τοῦ Θησέως, ἀφ' οὗ, ῥοδίτην τρώγοντες, ἤκουσαν τὸ ψιθύρισμα τῶν πλατάνων τῆς περιφήμου τοῦ Ηλάτωνος Ἀκαδημίας. Ὑπάρχουσι στιγμαὶ καθ' ἃς καὶ ὁ καθ' ἡμέραν ὑπερηφάνως ἀνακράζων «*Εἰμὶ Ἕλλην*,» ἐντρέπεται ὅτι εἶναι. Τί ν' ἀποκριθῇ τις εἰς τὸν ἐρωτῶντα περὶ τοῦ ἀριστουργήματος τοῦ ἐξ Ἀγγερίας Δαυΐδ, περὶ τοῦ μνημείου τοῦ Μάρκου Βότσαρη; καὶ δὲν εἶχε δίκαιον ὁ ἔξοχος ἐκεῖνος τεχνίτης μισήσας τοὺς πρότερον ἀγαπωμένους Ἕλληνας, ὅτε εἶδε τὸ κάλλιστον τῶν ἔργων αὐτοῦ ἠκρωτηριασμένον! Τάφοι δισχιλίων ἐτῶν, οἱ τάφοι τῆς Ἁγίας Τριάδος ἦλθον ὡς ἡμᾶς ἀλώβητοι, καὶ τριάκοντα ἢ καὶ πέντε μόνον ἐτῶν σήματα κατεστράφησαν ἤδη!

Διὰ δύο ἔτι ἐλλείψεις ἐρυθριᾷ ὁ ὁδηγῶν ξένους κάτοικος τῶν Ἀθηνῶν· διὰ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν Μουσείου. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἀθλίας καταστάσεως τοῦ Γυμνασίου Πτολεμαίου, τῆς Ποικίλης Στοᾶς, τῶν περὶ τὰ ἀγάλματα τῶν Ἐπωνύμων, τοῦ μνημείου τοῦ Λυσικράτους κτλ. πολλάκις ἐγράψαμεν καὶ πολλὰ εἴπομεν εἰς ὦτα μὴ ἀκουόντων. Περὶ δὲ τοῦ Μουσείου χαίρομεν ἀναγγέλλοντες ὅτι ὁ Βασιλεὺς, μετὰ τοῦ Ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων καί τινων ἄλλων, ἐξῆλθε πρό τινων ἡμερῶν εἰς διάφορα τῆς πόλεως μέρη ὅπως ἐκλέξῃ τὸν καταλληλότατον πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ Μουσείου τόπον. Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι δὲν θέλουσι πάλιν ὑποβληθῆ τὰ διάφορα σχέδια τῶν ἀρχιτεκτόνων εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου ἵνα κριθῶσιν, ἀλλ' ὅτι ἐπιτροπὴ συγκροτηθεῖσα ἐν Ἀθήναις θέλει ἐκλέξει τὸ ἄριστον, ὅπως εὕρωσι στέγασμα τὰ ὀσημέραι καταστρεφόμενα τῶν πατέρων ἡμῶν κειμήλια.

Διάφοροι τῶν Ἀθηνῶν κάτοικοι συνῆλθον αὐθορμήτως, οὕτως εἰπεῖν, πρὸς σύστασιν ἐλεήμονος ἑταιρίας· καὶ τὸ μὲν πρᾶγμα φαίνεται κατορθωτὸν καὶ ἡ προθυμία πάντων μεγάλη καὶ ἀξία παντὸς ἐπαίνου, ἡ δὲ συνδρομὴ εὐτελὴς, 12 δραχμῶν κατ' ἔτος, ἂν μὴ ἀπατώμεθα. Καιρὸς ν' ἀποδείξωμεν εἰς τοὺς ψέγοντας ἡμᾶς ξένους ὅτι γινώσκομεν νὰ συνεταιριζώμεθα πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀναξιοπαθούντων· διότι αἱ μεμονωμέναι ἑκάστου ἐλεημοσύναι, εἰς πολλοὺς μεριζόμεναι, μόλις καὶ ἐπὶ μικρὸν ἀναψύχουσι τὸν πάσχοντα, αὐταὶ δ' αὗται, εἰς κοινὸν ἔρανον εἰσφερόμεναι, εἰσὶν ἀληθῶς λυσιτελεῖς. Οἱ δὲ τὴν πρωτοβουλίαν ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἔχοντες καὶ περὶ τούτου μεριμνῶντες ἐχέτωσαν πάντοτε κατὰ νοῦν τὸ τοῦ Λουκιανοῦ·

« Καλῶς δὲ εἶχε, μὴ τοιαύτας τινὰς ἀφορμὰς ἐπινοεῖν αἳ τὴν πενίαν τηροῦσι, παραβοηθοῦσαι μόνον αὐτῇ, ἀλλ' αἳ τέλεον ἐξαιρήσουσι.» Σ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1, 1864.

Ἰδοὺ τὰ κατὰ τὴν 6ην δεκαπενθημερίαν τοῦ Σεπτεμβρίου ψηφισθέντα ἄρθρα τοῦ Συντάγματος·

Ἄρθρ. 39. Ὁ βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ χαρίζῃ, μεταβάλλῃ καὶ ἐλαττόνῃ τὰς παρὰ τῶν δικαστηρίων καταγινωσκομένας ποινὰς, ἐξαιρουμένων τῶν περὶ ὑπουργῶν διατεταγμένων, πρὸς δὲ καὶ νὰ χορηγῇ ἀμνηστείαν *μόνον ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων*, ἐπὶ τῇ εὐθύνῃ τοῦ ὑπουγείου.

Ἄρθρ. 40. Ὁ βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπονέμῃ τὰ κανονισμένα παράσημα κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ αὐτῶν νόμου.

Ἄρθρ. 41. Ὁ βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κόπτῃ νομίσματα κατὰ τὸν νόμον.

Ἄρθρ. 42. Ἡ βασιλικὴ χορηγία προσδιορίζεται διὰ νόμου· *ἡ δὲ πρὸς τὸν βασιλέα Γεώργιον τὸν Α'. ἐτησία χορηγία, ἐν ᾗ συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ διὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς πρώην Ἰονίου Βουλῆς ψηφισθὲν ποσὸν τῶν δέκα χιλιάδων λιτρῶν στερλινῶν, προσδιορίζεται εἰς ἓν ἑκατομμύριον καὶ ἑκατὸν εἴκοσι καὶ πέντε χιλιάδας δραχμῶν. Τὸ ποσὸν τοῦτο δύναται νὰ αὐξηθῇ μετὰ δεκαετίαν διὰ νόμου.* »

Ἄρθρ. 43. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ παρόντος συντάγματος θέλει δώσει ἐνώπιον τῆς παρούσης ἐθνικῆς συνελεύσεως τὸν ἀκόλουθον ὅρκον·

« Ὀμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ προστατεύω τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, νὰ φυλάττω τὸ σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ νὰ διατηρῶ καὶ ὑπερασπίζω τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀκεραιότητα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ».

Ἄρθρ. 44. Ὁ βασιλεὺς δὲν ἔχει ἄλλας ἐξουσίας, εἰμὴ ὅσας ἀπονέμουσι ῥητῶς τὸ σύνταγμα καὶ οἱ συνάδοντες πρὸς αὐτὸ ἰδιαίτεροι νόμοι.

Περὶ διαδοχῆς καὶ ἀντιβασιλείας.

Ἄρθρ. 45. Τὸ ἑλληνικὸν στέμμα καὶ τὰ συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα εἶναι διαδοχικὰ καὶ περιέρχονται εἰς τοὺς κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν γνησίους καὶ νομίμους ἀπογόνους τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α', κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας, προτιμωμένων τῶν ἀῤῥένων.

Ἄρθρ. 46. Μὴ ὑπάρχοντος διαδόχου κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὡρισμένα, ὁ βασιλεὺς διορίζει αὐτὸν μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς βουλῆς *διὰ τῆς ψήφου τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν καὶ διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας.*

Ἄρθρ. 47. Πᾶς διάδοχος τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου ἀπαιτεῖται νὰ πρεσβεύῃ τὴν θρησκείαν τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας.

Ἄρθρ. 48. Οὐδέποτε τὰ στέμματα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλης οἱασδήποτε ἐπικρατείας δύνανται νὰ συνενωθῶσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς.

Ἄρθρ. 49. Ὁ βασιλεὺς καθίσταται ἐνῆλιξ κατὰ τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ συμπεπληρωμένον. Πρὶν ἢ ἀναβῇ τὸν θρόνον, ὀμνύει, ἐπὶ

παρουσία τῶν ὑπουργῶν, τῆς ἱερᾶς Συνόδου, τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ βουλευτῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀνωτέρων ἀρχῶν, τὸν ἐν τῷ ἄρθρῳ 43 διαλαμβανόμενον ὅρκον. Ὁ βασιλεὺς συγκαλεῖ τὸ πολὺ ἐντὸς δύω μηνῶν τὴν βουλὴν καὶ ἐπαναλαμβάνει τὸν ὅρκον ἐνώπιον αὐτῆς.

Ἄρθρ. 50. Ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως τοῦ βασιλέως, ἐὰν ὁ διάδοχος ἦναι ἀνήλικος ἢ ἀπὼν καὶ δὲν ὑπάρχῃ ἀντιβασιλεὺς ἤδη ὡρισμένος, ἡ βουλὴ *συνεστῶσα, λήξασα ἢ διαλελυμένη* συνέρχεται ἄνευ συγκαλέσεως τὴν δεκάτην, τὸ βραδύτερον, ἡμέραν μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ βασιλέως· ἡ δὲ συνταγματικὴ βασιλικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται παρὰ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ὑπὸ τὴν εὐθύνην αὐτοῦ μέχρι τῆς ὁρκωμοσίας τοῦ ἀντιβασιλέως ἢ τῆς ἀφίξεως τοῦ διαδόχου. *Ἰδιαίτερος νόμος θέλει κανονίσει τὰ περὶ ἀντιβασιλείας.*

Ἄρθρ. 51. Ἐὰν, ἀποβιώσαντος τοῦ βασιλέως, ὁ διάδοχος αὐτοῦ ἦναι ἀνήλικος, ἡ βουλὴ *συνεστῶσα, λήξασα ἢ διαλελυμένη*, συνέρχεται διὰ νὰ ἐκλέξῃ *διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας* ἐπίτροπον· ἐπίτροπος δὲ τότε μόνον ἐκλέγεται, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ τοιοῦτος ἐκ διαθήκης τοῦ ἀποβιώσαντος βασιλέως, ἢ ὅταν ὁ ἀνήλικος διάδοχος δὲν ἔχῃ μητέρα μένουσαν εἰς τὴν χηρείαν της, ἥτις καλεῖται τότε εἰς τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ τέκνου της αὐτοδικαίως. Ὁ ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως, εἴτε διορισθῇ διὰ διαθήκης, εἴτ εἐκλεχθῇ ὑπὸ τῆς βουλῆς, ἀπαιτεῖται νὰ ἦναι πολίτης Ἕλλην τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος.

Ἄρθρ. 52. Ἐν περιπτώσει χηρείας τοῦ θρόνου, ἡ βουλὴ, *συνεστῶσα, λήξασα ἢ διαλελυμένη*, συνερχομένη ἐκλέγει *διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας* προσωρινῶς ἀντιβασιλέα πολίτην Ἕλληνα τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος τὸ δὲ ὑπουργικὸν συμβούλιον ἐνεργεῖ ὑπὸ τὴν εὐθύνην του ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους τὴν συνταγματικὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τῆς ὁρκωμοσίας τοῦ ἀντιβασιλέως· ἐντὸς δύω μηνῶν τὸ βραδύτερον ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἰσάριθμοι τῶν βουλευτῶν ἀντιπρόσωποι, οἵτινες, εἰς ἓν μετὰ τῆς βουλῆς συνερχόμενοι, ἐκλέγουσι τὸν βασιλέα διὰ τῆς πλειονοψηφίας τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου.

Ἄρθρ. 53. Ἐὰν ὁ βασιλεὺς λόγῳ ἀποδημίας ἢ νόσου κρίνῃ ἀναγκαίαν τὴν σύστασιν ἀντιβασιλείας, συγκαλεῖ πρὸς τοῦτο τὴν βουλὴν καὶ προκαλεῖ διὰ τοῦ ὑπουργείου περὶ τούτου εἰδικὸν νόμον. Ἐὰν ὁ βασιλεὺς δὲν ἦναι εἰς κατάστασιν νὰ βασιλεύῃ, τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον συγκαλεῖ τὴν βουλὴν, *αὕτη δὲ, ἐὰν διὰ πλειονοψηφίας τῶν τριῶν τετάρτων τῶν ψηφοφορησάντων ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνάγκην, ἐκλέγῃ διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας ἀντιβασιλέα.*

(Ἕπονται 10 ἄρθρα.)

Τρεῖς ὑποψήφιοι εἰς τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐθνοφυλακῆς Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ἔλαβον ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν, οἱ ΚΚ. Δ. Γρίβας, Σπ. Καραϊσκάκης καὶ Π. Κορωναῖος, ἐκλεχθέντες διὰ ψήφων 125, 105 καὶ 104. Ὁ βασιλεὺς θέλει ἐκλέξει ἐκ τῶν τριῶν κατὰ νόμον, ἂν μὴ ἀκυρωθῇ ἡ ἐκλογὴ διὰ τὴν γενομένην ἔνστασιν.

* * *

Τὴν δεκαπενθημερίαν ταύτην τὰ πρακτικὰ τῆς ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἐπλουτίσθησαν καὶ διὰ γρονθοκοπημάτων. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἐζήτει νὰ διακοπῇ ἡ συζήτησις τοῦ συντάγματος ὅπως συζητηθῶσι τὰ περὶ ἀφομοιώσεως τῆς Ἑπτανήσου νομοθετικῶς καὶ διοικητικῶς πρὸς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα· τούτου δὲ μὴ κατορθωθέντος μήτε διὰ κραυγῶν, μήτε δι' ἀποχωρήσεως καὶ διαμαρτυρήσεων, μήτε διὰ προσθήκης ζωηρῶν ἀκροατῶν εἰς τὰ θεωρεῖα, ἐξακολούθει ἡ ταραχὴ ἐπὶ τέσσαρας ὁλοκλήρους συνεδριάσεις συζητουμένων τῶν τῆς ἀφομοιώσεως· τέλος δὲ πάντων ἀπεφασίσθη *παμψηφεὶ* ὅτι ἡ ἀφομοίωσις ὑποκειμένη καὶ εἰς ἐξαιρέσεις, γενήσεται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1865. Καὶ ἔπαθε μὲν ἦτταν ἡ μειονοψηφία ἀλλὰ δὲν ὁμολογεῖ αὐτὴν, ὡς καὶ οἱ Αὐστριακοὶ κατὰ τὸν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεμον οὐδέποτε ὡμολόγουν τὰς ἰδίας ἥττας. Ἄλλως τε ἱκανοποιήθη ἐκ τῶν προτέρων, ἐνεργήσασα ζωηρὰς ἐπιδείξεις ὑπὲρ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς τε *μεταπολιτεύσεως*, ὡς ὀνομάζουσιν αὐτὴν, καὶ τῆς ἀντιπολιτεύσεως. — Τῇ 28 Σεπτεμβρίου ἡ συνεδρίασις ἐλύθη ἄνευ ἀποτελέσματος, μεταμεληθείσης τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ μὴ θεωρησάσης τὰ ἐν τῇ προτέρᾳ συνεδριάσει ἀποφασισθέντα ὡς θρίαμβον αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεχώρησεν ἀθρόα, οὐδὲν ἄρθρον τοῦ Συντάγματος συνεζητήθη.

* * *

Μικρὸν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πρίγκηπος Μυρὰ, κατέπλευσαν εἰς Πειραιᾶ τέσσαρες ἡγεμονόπαιδες τῆς οἰκογενείας τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου μετὰ δύο γυναικῶν, ἤτοι ὁ πρίγκηψ τοῦ **Joinville**, ὁ δοὺξ τῆς Ὠμάλης μετὰ τῶν ἰδίων γυναικῶν, πριγκηπισσῶν τῆς Βρασιλίας καὶ τῆς Νεαπόλεως, ὁ πρίγκηψ Κονδὲ καὶ ὁ δοὺξ τῆς Γυίζης. Διατρίψαντες δὲ ἐν Ἀθήναις ὀκτὼ ἡμέρας καὶ ἑτέρας ἓξ δαπανήσαντες εἰς περιοδείαν κατά τε τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, κατέλιπον τὴν ἡμετέραν πατρίδα ὑπὲρ μὲν τῶν ἀρχαιοτήτων μέγαν ἐνθουσιασμὸν μαρτυρήσαντες, τὸ δὲ κλίμα, καί τοι ὑγρὸν τὰς ἡμέρας ἐκείνας, ἀγαπήσαντες, καὶ τὸν ἀκραιφνῆ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος ἔρωτα ἀκμαῖον, εἰ μὴ καὶ σφοδρότερον ἢ πρωτοῦ, συναπαγαγόντες. Οἱ πρίγκηπες ἀπῆλθον ἐντεῦθεν τὴν 26 Σεπτεμβρίου εἰς Κέρκυραν· ὅθεν μετὰ μίαν ἡμέραν ἀποπλέουσιν εἰς Ἀγκῶνα τῆς Ἰταλίας.

* * *

Δάγμαρ, ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἡμετέρου βασιλέως ἠρραβωνίσθη τὸν διάδοχον τοῦ Ρωσσικοῦ θρόνου Νικόλαον.

* * *

Ἐπισφραγίζοντες τὰς εἰδήσεις τῆς δεκαπενθημερίας ταύτης, ἀναγγέλλομεν ἀπόπειραν δολοφονίας, ἀποτυχοῦσαν εὐτυχῶς, κατὰ τοῦ Κ. Α. Κουμουνδούρου.